

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

v o j e n s k á m y s l

DEVATENÁCTÝ ROČNÍK

5

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

VOJENSKÁ VĚDA

V naší současnosti je věda chápána v několika rozdílných významech pojmové náplně tohoto homonyma.

Tak profesor Bernal píše ve své knize „Věda v dějinách“ toto: „Vědu lze považovat za instituci, za metodu, za hromadící se tradici vědomostí, za důležitý činitele při udržování a vývoji výroby a za jeden z nejmocnějších vlivů, jež formulují přesvědčení a postoje k vesmíru a k člověku... Výrazy věda nebo vědecký mají mnoho různých významů — podle souvislostí, v níž se jich užívá...“¹⁾

Za nejcharakterističtější a společensky nejúčelnější významy termínu „věda“ považují především:

— pojetí vědy jako instituce — a jejího specifického fungování, včetně metod tohoto fungování;

— pojetí vědy jako hromadící se tradice vědomostí.

Obě tato pojetí jsou totiž atributivního charakteru u kterékoli soudobé, živé aktivní vědy. Každá konkrétní věda musí mít subjekt svého zkoumání, který specifickými metodami vyvíjí poznávací činnost v oblasti svého specifického objektu zkoumání a který musí dospět k formulování určitých souhrnů poznatků — tj. k formulování příslušných vědeckých teorií.

Ostatní významy termínů „věda“ a „vědecký“ považují za určité zobecnění nebo zvýraznění některých vlastností některých věd. Tyto významy jsou ve své podstatě odvozeny z uvedených atributivních pojetí vědy — vědy jako předmětného fungování vědeckého subjektu (tj. vědecké instituce) a vědy jako hromadící se tradice vědomostí (tedy vědecké teorie).

Abych mohl přikročit k rozboru problematiky „vojenské vědy“, přijímám obecné pojetí vědy jako: „... vědecké instituce a jejich funkční fungování, včetně jednak používaných jimi metod a jednak výsledků tohoto fungování...“

¹⁾ Bernal: Věda v dějinách, Praha, SNPL 1960, díl I., str. 25.

Věda, chápána jako celek, tvoří pak soustavu jednotlivých konkrétních věd, odlišených navzájem svým předmětem zkoumání podle Engelsova kritéria, jehož základem je pojetí vývoje forem pohybu hmoty.

Řekl jsem, že kritériem dělení věd je předmět jejich zkoumání. Vojenská věda je tedy věda, která zkoumá jednak ozbrojený zápas, jednak procesy jeho realizace a procesy jeho přípravy.

Vycházím přitom z apriorního odmítání chápání vojenské vědy jako vědy, která řeší proces poznání nikoli jen ozbrojeného zápasu, ale války v celé její totalitě.²⁾

Promítneme-li obecné pojetí vědy-vůbec na specifiku vojenské vědy, můžeme vojenskou vědu chápat jako „komplex jednak specifické společenské instituce, realizující svými specifickými metodami poznávací činnost v oblasti svého předmětu zkoumání a jednak výsledků této činnosti, uspořádaných do příslušných vojenskovědeckých teorií...“

Pokusím se nyní o podrobnější rozbor jednotlivých komponent takto chápané vojenské vědy:

- předmětu zkoumání vojenské vědy,
- předmětné činnosti vojenskovědecké instituce,
- souhrnu nahromaděných výsledků této činnosti.

1. Předmět zkoumání vojenské vědy tvoří

- a) ozbrojený zápas,
- b) procesy jeho realizace,
- c) procesy jeho přípravy.

a) Ozbrojený zápas jsem definoval jako: „... násilí, uskutečňované především bojovou činností; ... cílem ozbrojeného zápasu je vnutit nepříteli naši vůli...“³⁾

Tento ozbrojený zápas jak v celku, tak v jeho jednotlivých jevech poznává vojenská věda. Vojenskovědecká instituce realizuje část celospolečenského procesu poznání v této oblasti specifického fungování lidské společnosti, odhaluje a formuluje jeho zákony a zákonitosti.

Je jen logickým důsledkem „hledání“ zákonů a zákonitostí ozbrojeného zápasu, že v této oblasti dochází k maximálnímu abstrahování od konkrétních projevů ozbrojeného zápasu, od konkrétních bojů a od konkrétních bojujících stran.

b) Charakteristickým rysem druhé části objektivní reality, kterou zkoumá vojenská věda — tedy charakteristickým rysem procesů realizace ozbrojeného zápasu — je volná, utilitární pojetí těchto procesů, jejich konkrétní cílovost. Zkoumá především konkrétní účast konkrétního státu (resp. konkrétní koalice) v konkrétní válce s konkrétním nepřítelem; na úrovni nižších stupňů struktury ozbrojených sil pak konkrétní boj konkrétní součásti ozbrojených sil s konkrétními jednotkami nepřítele v konkrétním geografickém a klimatickém prostředí.

²⁾ Viz autorův článek: Věda a válka, Vojenská mysl, č. 2/1966.

³⁾ Viz autorův článek: Válka, ozbrojený zápas a politika, Vojenská mysl č. 6/1967.

Uvažují-li v uvedeném pojetí o procesech realizace ozbrojeného zápasu jako o části celkového předmětu zkoumání vojenské vědy, pak tím naprosto jednoznačně prohlašují problematiku vojenského umění za součást předmětu zkoumání vojenské vědy.

c) Procesy přípravy ozbrojeného zápasu jsou třetí součástí předmětu zkoumání vojenské vědy. Jsou charakteristické rovněž svou konkrétní cílovostí. Předcházejí procesům realizace ozbrojeného zápasu a vyznačují se v praxi úzkou vazbou příslušné specifické přípravné činnosti na problematiku ozbrojeného zápasu a v oblasti vědy pak úzkou vazbou vojenské vědy na příslušnou mateřskou vědní oblast oné specifické kategorie přípravy. Tak např. materiální vybavení ozbrojených sil je přímo nebo nepřímo svázáno s různými obory techniky; ve sféře vědy pak existuje velmi úzká spolupráce vojenské vědy s oblastmi odpovídajících technických věd. Obdobně i „příprava válčičtů“ je svázána s různými oblastmi materiální výstavby (komunikací, skladů, továren, naftovodů atd.), a proto i ve sféře vědy je zcela zřejmá úzká spolupráce vojenské vědy s odpovídajícími specifickými, nevojenskými vědami.

2. Rozbor předmětné činnosti vojenskovědecké instituce vyžaduje věnovat se třem prvkům:

a) subjektu předmětné činnosti,

b) fungování tohoto subjektu, tj. jeho bezprostřední poznávací vědecké činnosti, zaměřené na předmět zkoumání vojenské vědy,

c) metodám tohoto fungování.

a) Subjektem vojenskovědecké činnosti (v souladu s obecným pojetím Bernalovým) je vědecká instituce jako „... obor lidí spojených organizačními vztahy, aby sukutečněli určité úkoly ve společnosti...“⁴⁾

Tento prvek podstaty vojenské vědy se nazývá „vojenskovědecká základna“.

V užším slova smyslu pak vojenskovědeckou základnou je souhrn lidí, příslušně organizovaných a připravených, kteří jsou vyčleněni pro vědecké zkoumání ozbrojeného zápasu a procesů jeho realizace a příprav.

V širším slova smyslu, vedle lidí, tj. vedle vojenskovědeckých pracovníků a jejich pomocných sil, tvoří vojenskovědeckou základnu i základní věcné prostředky pro vědeckou práci: přístroje, budovy, energetické zdroje apod., dále pak finanční prostředky na všestranné zabezpečení rozvoje vojenské vědy, jakož i knižní, časopisecké a jiné „paměťové“ fondy. Pokud se týče složení jednotlivých vědeckých institucí, je možné obecně konstatovat, že „školská“ organizace vědecké základny na systému kateder, které soustřeďují jak k pedagogické, tak k vědecké práci převážně specialisty téže vědní oblasti, sice lépe zabezpečuje konstituování příslušných vědních oborů, ale zdaleka již není optimální organizací vědecké základny k řešení složitých, víceoborových úkolů a problémů naší současnosti.

Naproti tomu nově vznikající „samostatné účelové vědecké instituce“ tvoří v převážné většině vědci různých vědních oblastí. Instituce mají pracovat na společném úkolu — řešit společně poznávací proces, i když ze specifických hledisek jednotlivých zúčastněných věd.

b) Fungování institucí vojenskovědecké základny v dané souvislosti je specifická předmětová činnost, tj. organizovaná a cílevědomá poznávací činnost — tedy jednak odhalování a zkoumání zákonů a zákonitostí v ozbrojeném zá-

⁴⁾ Bernal: Věda v dějinách., Praha, SNPL 1960, díl I., str. 29.

pase, jednak získávání a vytváření obecných návodů k řešení vojenských úkolů a objevování významných faktů v ozbrojeném zápase a v procesech jeho všestranné přípravy a realizace.

Specifické fungování vojenskovědeckých pracovníků může být v podstatě dvojího druhu: buď jde o poznávání obecných zákonů a zákonitostí ozbrojeného zápasu (přičemž charakteristickým rysem je právě maximálně možný stupeň abstrakce v procesu poznání), nebo jde o optimální využití, popřípadě aplikaci oněch obecně platných zákonů a zákonitostí, o rozpracování vědecky zdůvodněných postupů, resp. návodů k praktickému jednání.

c) Vojenskovědeckí pracovníci mají k dispozici pro své bádání celou škálu nejrozličnějších metod. To jim dovoluje zvolit si, podle specifiky řešeného úkolu, optimálně výhodnou metodu práce: především logiku jak formální, tak dialektickou a jak klasickou, tak moderní, dále i pozorování, měření, srovnávání a experiment, matematické metody, matematickostatistické metody, metody operačního výzkumu, kybernetické metody atd.

Předmětem zkoumání vojenskovědeckých pracovníků ovšem není bezprostřední vypracování těchto metod; to je úkolem příslušných specifických věd: logiky, matematiky, statistiky, kybernetiky atd. Vojenskovědeckí pracovníci však si musí osvojit výsledky věd v patřičném rozsahu a převzít je do své práce jako pracovní metodu.

K předmětu zkoumání vojenské vědy se přičleňují pouze aplikace těchto metod, způsoby a formy jejich využití ve vojenskovědecké práci.

3. Rozbor souhrnu nahromaděných výsledků vojenskovědecké práce

Výsledkem vědeckého zkoumání a poznávacího procesu ve vojenské vědě, tedy při zkoumání ozbrojeného zápasu a procesů **jeho realizace a přípravy**, jsou různé jeho vojenskovědní teorie.⁵⁾

Univerzum těchto vojenskovědních teorií je možné samozřejmě uskupovat v různé systémy, podle různých kritérií, zpravidla velmi subjektivně zvolených. Nejobecněji dnes užívaným dělením „vojenské vědy — jako hromadící se tradice vědomostí“ je dělení do těchto částí:

- obecná teorie vojenské vědy,
- teorie vojenského umění,
- teorie výstavby, organizace a řízení vojsk,
- vojenskohistorická věda,
- vojenskohospodářský a politický zeměpis.⁶⁾

V naší a spojenecké odborné literatuře existuje řada různých variant podobného „složení“, v podstatě vycházející ze správného, minimalistického pojetí vojenské vědy — jako vědy, která zkoumá ozbrojený zápas a procesy jeho realizace a přípravy.

Vedle těchto minimalistických variant existují varianty „širší“, které zahrnují do univerza vojenskovědních teorií např. i výsledky různých vojensko-technických věd spojených s výrobou nejrozličnější vojenské techniky a s její technickou exploatací a technickým opravárenstvím, dále výsledky vojenské

⁵⁾ Termínu „teorie“ se používá v naší současnosti rovněž v několika různých významech, např.:

- ve významu výsledků poznání skutečnosti, určité objektivní reality;
- jako zevšeobecnění praktické zkušenosti;
- jako souhrnu závěrů, vyplývajících z předpokladů ověřených pozorováními a skutečností;
- jako soustavy vědeckých myšlenek v určité oblasti poznání.

⁶⁾ Viz sborník HPS ČSLA: Socialistická vojenská věda o aktuálních otázkách soudobého vojenství, Praha 1964, NV, str. 24.

chemické nauky a různých dalších věd, jako elektrotechnické, radiolokační apod.

V rozboru samozřejmě zcela odmítám, a proto vůbec ani neuvažuji o různých „maximalistických“ variantách, které vycházejí z pojetí vojenské vědy — jako vědy, jejímž předmětem zkoumání je válka v celém jejím komplexu.

*

Zvažme nyní charakteristiku několika vybraných vojenskovědeckých teorií⁷⁾ z hlediska jejich specifik v univerzu vojenskovědeckých teorií.

Obecná teorie ozbrojeného zápasu

V souladu se svým názvem tuto teorii tvoří obecně formulované, objektivní zákony a zákonitosti ozbrojeného zápasu. Obecná teorie ozbrojeného zápasu by měla být základní, nosnou teorií skutečně „vědecké“ vojenské vědy.

Konkrétním obsahem obecné teorie ozbrojeného zápasu by měly být obecná teorie vojenské strategie a obecná teorie vojenské taktiky, které v sobě soustřeďují obecné zákony a zákonitosti ozbrojeného zápasu, učené podle svého strategického, resp. taktického charakteru.

V této souvislosti rozboru není nyní určující, zda vedle těchto dvou oblastí — vedle strategie a taktiky — vznikl a konstituoval se i v obecné teorii ozbrojeného zápasu „operační“ mezistupeň, známý z praxe druhé světové války. Jestliže ano, bylo by pak záhodné upustit od smyslově nesprávně voleného názvu „operační umění“ a nazývat tento mezistupeň jiným termínem, který neobsahuje slovo „umění“, např. termínem „operatika“⁸⁾

Bude ovšem úkolem dalších rozborů a studií buď najít a prokázat uprostřed mezi obecnými vojenskými strategickými a obecnými vojenskými taktickými zákonitostmi a zákony existenci obecných (ovšem ani strategických, ani taktických) zákonů a zákonitostí vojenské „operatiky“, nebo vědecky prokázat neoprávněnost tohoto předpokladu.

TEORIE VOJENSKÉHO UMĚNÍ

Vojenské umění, jako oblast specifické lidské dovednosti a činnosti, je zcela nevyhnutelně středem zájmu teoretické práce. Teorie vojenského umění řeší závažné činnosti realizace ozbrojeného zápasu, vědecky rozpracovává zdůvodněné postupy konkrétního fungování ozbrojených sil při této realizaci apod.

Vojenská praxe dává teoretické frontě své požadavky a úkoly, vyžaduje rozpracování nejrůznějších problémů a zpracování prakticky využitelných teorií, např. teorie

- frontové útočné operace,
- protivzdušné obrany státu,
- velení,
- zdravotnického zabezpečení armádní obranné operace,
- obrany motostřelecké divize v horách,
- prvního hromadného jaderného úderu,
- počátečního období války apod.

⁷⁾ Termínem „vojenskovědecká teorie“ chápu ucelený, vědecky propracovaný výsledek vojenskovědeckého bádání o určitém problému nebo o určité skupině problémů ozbrojeného zápasu nebo jeho realizace či jeho přípravy.

⁸⁾ Viz autorův článek: „Věda a válka“, Vojenská mysl č. 2/1966.

Všechny tyto teorie a tedy i teorii vojenského umění v celku zcela oprávněně je možné a z logického hlediska nutné chápat jako výsledek vědeckého fungování odpovídajících vojenskovědeckých institucí v procesech realizace ozbrojeného zápasu. Všechny jsou ovšem specificky účelové a mají charakter technologicke-pedagogický; není proto reálné všechny je vyjmenovat a vytvořit z nich podrobně učený systém teorií vojenského umění.

Jedním ze základních charakteristických znaků těchto teorií je, že jsou de facto teoretickou konkretizací obecné teorie ozbrojeného zápasu, jeho jednotlivých zákonů a zákonitostí na jednotlivé procesy realizace ozbrojeného zápasu.

Tyto teorie vojenského umění mohou být, podle svého účelového předurčení, více či méně konkrétní a nikterak není možné vylučovat ani nejvyšší stupeň jejich zobecnění; je naopak účelné a logické formulovat i obecné teorie vojenského umění.

Je tedy nezbytné kalkulovat s rozpracováním:

- obecné teorie vojenského strategického umění (a obdobně i teorie vojenského operačního umění a taktického umění;

- obecných teorií různých činností ozbrojených sil, např.

- teorie obrany,
- teorie útoku,
- teorie velení apod.;

- obecných teorií použití druhů vojsk a služeb, popřípadě různých druhů ozbrojených sil v ozbrojeném zápase, např.

- teorie použití RVD,
- teorie použití taktického letectva,
- teorie zdravotnického zabezpečení apod.;

- obecné teorie vojenských operací,⁹⁾ např.

- teorie protipartyzánské vyčišťovací operace apod.
- teorie strategické obranné operace na druhohraděm pozemním válčisti,
- teorie výsadkové operace výsadkové divize,
- teorie protipartyzánské vyčišťovací operace apod.

Závažným společným znakem takto chápaných teorií vojenského umění je, že všechny jsou výsledkem teoretické, vědecké práce vojenskovědeckých institucí a jsou tedy vojenskovědeckými teoriemi.

Součinností jiných věd a vědních oborů při jejich rozpracování je nutné chápat jako poskytování specifických metod práce, kterých používají vojenskovědeckí pracovníci při rozpracovávání a formulování teorií vojenského umění jako teorií procesů realizace ozbrojeného zápasu.

TEORIE PROCESŮ JEDNOTLIVÝCH KATEGORIÍ PŘÍPRAVY OZBROJENÉHO ZÁPASU

Obecné zákony a zákonitosti ozbrojeného zápasu, které tvoří podstatu obecné teorie ozbrojeného zápasu, v teorii rozpracovávají vojenskovědecké instituce do pragmatických realizačních teorií vojenského umění.

⁹⁾ V této souvislosti používám termínů „operace“ a „operační“, nikoli ve smyslu „mezistupně“ mezi „strategickým“ a „taktickým“, ale ve smyslu „cílové činnosti určitého prvku ozbrojených sil ke splnění určitého úkolu“ — tedy ve smyslu např. „první frontová útočná operace POV“, nebo „operace diverzních výsadkových skupin v nepřátelském týlu“.

Aby však tyto realizační teorie vojenského umění mohly být prakticky uplatněny v životě společnosti, musí být v této společnosti vytvořeny určité hmotné a nehmotné předpoklady, musí být předem uskutečněna celá řada přípravných procesů v rámci budování branného systému státu a zejména v budování, přípravě a výcviku ozbrojených sil.

Jistě není třeba zdůvodňovat tezi, že i tyto procesy přípravy realizace ozbrojeného zápasu jsou a musí být objektem vědeckého zájmu, že vědecké instituce je musí studovat, poznávat a teoreticky rozpracovávat.

Pak vzniká další specifická kategorie teorií, mezi něž patří např. teorie

- výcviku a výchovy vojsk,
- exploatace různé bojové a jiné techniky v boji,
- výstavby vojenských letišť atd.

I tyto teorie, z hlediska vědecké činnosti, jsou vysloveně pragmatického charakteru a obdobně jako teorie vojenského umění mají v převážné většině vysloveně technologicko-pedagogický charakter.

Ve srovnání s teoriemi vojenského umění však je jejich specifikem, že nejsou výsledkem „pouze“ jen práce vojenskovědeckých pracovníků, ale v poměrně značné míře jsou výsledkem společné práce vojenskovědeckých pracovníků a vědeckých pracovníků dalších vědních oblastí, např. pedagogů, techniků, lékařů atd.

Jde tedy o tzv. „průsečíkové“ teorie jedné či několika dalších věd s vojenskou vědou.

Vzhledem k podílu vojenskovědeckých institucí na jejich rozpracování jsou oprávněně zahrnovány mezi vojenskovědecké teorie; nelze však vyloučit možnost jejich zařazování i do teorií spoluzúčastněných vědních oblastí.

Teorie, rozpracované ve specifických „válečných“, resp. „vojenských“ odvětvích ostatních věd

V rámci řady věd se konstituovala „válečná“, resp. „vojenská“ odvětví, např. válečná ekonomika, válečná chirurgie, vojenská topografie atd. Jako výsledek fungování příslušných vědeckých institucí těchto odvětví vznikají i jejich specifické teorie: teorie válečné ekonomiky, teorie válečné chirurgie, teorie vojenské topografie atd.

Tyto teorie zůstávají teoriemi příslušných věd a nelze je začleňovat mezi vojenskovědecké teorie: nesouvisejí charakterem svých zákonů a zákonitostí bezprostředně se zákony a zákonitostmi ozbrojeného zápasu. Na rozpracování specifických teorií „nevojenských věd“ se vojenskovědecké instituce bezprostředně nepodílejí. Přívlastek „válečný“, resp. „vojenský“ vyjadřuje pouze zúžení předmětu zkoumání příslušné „nevojenské“ vědy na jevy a procesy při přípravě války, při realizaci účasti státu ve válce a při odstraňování důsledků války.

Tak např. různé teorie válečné ekonomiky jsou ekonomické teorie přípravy a vedení války.

Teorie válečné chirurgie jsou teorie lékařské vědy a řeší problematiku chirurgických zákroků při odstraňování důsledků speciálních zranění, způsobených různými bojovými prostředky.

Teorie vojenské topografie jsou teorie topografického zabezpečení vojenské činnosti.

Pokusím se shrnout možné dílčí závěry, které vyplývají z dosavadního rozboru.

1. Termín „věda“ je účelné vyhradit jen pro „komplexní systém“, který zahrnuje jak specifické vědecké instituce, tak i jejich speciální fungování, včetně metod a výsledků tohoto fungování.

Pro jednotlivé komponenty tohoto „komplexního systému“ není účelné používat termínu „věda“ s následujícím upřesňováním, např. „věda — jako instituce“, nebo „věda — jako hromadící se tradice vědomostí“, ale jednoduchých a výstižných termínů:

- „vědecká základna“ (obecně) resp. „vědecká instituce“ (jednotlivě),
- vědecká poznávací činnost“ nebo prostě „vědecká práce“,
- „metody vědecké práce“,
- „vědecké teorie“ (jako výsledek vědecké práce).

2. „Vojenskou vědu“, v souladu s tím, je účelné chápat jako „komplexní systém“, který zahrnuje speciální vojenskovědecké instituce, jejich specifické fungování, metody tohoto fungování a vojenskovědecké teorie jako výsledky tohoto fungování.

Jednotlivé komponenty obsahu takto chápaného pojmu „vojenská věda“ je účelné nazývat:

- „vojenskovědecká základna“, resp. „vojenskovědecká instituce“,
- „vojenskovědecká poznávací činnost“, resp. „vojenskovědecká práce“,
- „metody vojenskovědecké poznávací činnosti“,
- „vojenskovědecké teorie“.

3. Od ostatních věd se vojenská věda odlišuje svým předmětem zkoumání, který tvoří:

- ozbrojený zápas — obecně,
- procesy jeho realizace a
- procesy jeho přípravy.¹⁰⁾

4. Pokud se týče členění v rámci jednotlivých komponent komplexně chápané vojenské vědy, je nutné respektovat příslušná kritéria dělení těchto jednotlivých komponent.

Vojenskovědeckou základnu, vojenskovědecké instituce je možné podle světónázorového zaměření vědců dělit na socialistickou a kapitalistickou. Zvolíme-li za kritérium dělení státní či národní příslušnost vědců, je možné vojenskovědeckou základnu dělit i na sovětskou, francouzskou, polskou, československou atd.

Předmět zkoumání vojenské vědy je možné členit podle zvolených kritérií např. na ozbrojený zápas, na procesy jeho realizace, na procesy jeho všestranné přípravy. Je ovšem možné jej dělit i podle kritéria dnešního dělení vojenského umění na strategické, na operační a na taktické systémy ozbrojených sil (a jejich výstavbu a fungování) atd.

Vojenskovědeckou činnost je možné dělit např. na základní výzkum a aplikovaný výzkum, nebo podle použitých metod na rozborovou činnost, na rozpracovávání futurologických hypotéz, na teoretickou verifikaci hypotéz, na modelování procesů realizace ozbrojeného zápasu atd.

¹⁰⁾ V této souvislosti není určující, že vojenskovědecké instituce zkoumají jako specifickou součást předmětu zkoumání vojenské vědy i problematiku vymezení a určení předmětu zkoumání vojenské vědy, problematiku její klasifikace a výběru metod vojenskovědecké práce.

Vojenskovědecké teorie jsou vytvářeny podle nejrůznějších kritérií. Společenské poslání jednotlivých vojenskovědeckých teorií — zejména teorií procesů realizace ozbrojeného zápasu a teorií procesů jednotlivých kategorií přípravy ozbrojeného zápasu — je velmi různorodé.

Např. pedagogická práce vojenských vysokých škol nebo odborná příprava štábních kolektivů může požadovat na vojenskovědeckých institucích, aby vědecky pracovaly nejen „teorii útoku“, ale i „teorii použití RVD v útočné operaci frontu“ a stejně tak i „teorii použití RVD v útočné operaci frontu“ a stejně tak i „teorii raketové a dělostřelecké podpory výsadkové operace v rámci frontové útočné operace POV“ apod.

Takové teorie¹¹⁾ vytvářejí vědeckovýzkumné instituce na podkladě konkrétních účelových zájmů, které zájemci formulují zpravidla jako úkoly „aplikované vojenskovědecké práce...“

Jistě je logicky lehce zdůvodnitelný závěr o neúčelnosti a dokonce o zbytečnosti pokusů vytvářet nějaké jednotné, uzavřené, pevně rozškátkované soustavy těchto vojenskovědeckých teorií.

Naproti tomu by nebylo jistě správné odmítat požadavek vytvořit jakýsi rámec k účelovému učlení základních vojenskovědeckých teorií do neuzavřené soustavy, do účelně zvolených skupin teorií podobného charakteru.

Takový rámec k učlení vojenskovědeckých teorií by mohl být např. tento:

- a) Obecné teorie ozbrojeného zápasu:
 - teorie vojenské strategie a
 - teorie vojenské taktiky;
- b) Obecné teorie vojenského umění:
 - teorie vojenského strategického umění,
 - teorie vojenského operačního umění [s výhradou nesouhlasu s používáním termínu „operační“ ve smyslu mezistupně mezi strategickým a taktickým],
 - teorie vojenského taktického umění;
- c) Teorie specifických vojenských činností:
 - teorie obrany,
 - teorie útoku,
 - teorie velení (jako vojenskovědní teorie), atd.;
- d) Teorie použití druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a služeb:
 - teorie strategických raketových jaderných vojsk,
 - teorie válečného námořnictva,
 - teorie zdravotnické služby, atd.;
- e) Teorie operací:
 - teorie frontové útočné operace POV,
 - teorie obrany vševojskové armády,

¹¹⁾ Samozřejmě nelze mluvit o rozpracovávání vědecké teorie při kompilačním sestavování výukových přednášek, skript apod.

- teorie výsadkové operace v rámci frontové útočné operace POV,
- teorie partyzánských operací v podmínkách evropského válčiště, atd.;
- f) Teorie jednotlivých procesů přípravy ozbrojeného zápasu:
 - teorie organizace ozbrojených sil,
 - teorie výstavby vojenských silnic,
 - teorie výcviku a výchovy vojsk, atd.

Toto členění vojenskovědeckých teorií (ani jakékoli jiné) nemůže být „povinně jednoznačné“. Podle specifických potřeb je možné i účelné tyto teorie třídit různě, v souladu se zvolenými kritérii třídění.

5. Při pokusech o vypracování optimálního návrhu vnitřního členění vojenské vědy je určujícím úkolem vytyčit rozhodující kritéria tohoto členění.

a) Základním kritériem vnitřního členění vojenské vědy by mělo být beze sporu kritérium členění věd — tedy předmět zkoumání.

b) Za rozhodující kritérium je nezbytné přijmout v naší současnosti i historickou návaznost na obecně dnes přijaté členění vojenského umění na vojenské strategické umění, vojenské operační umění a vojenské taktické umění.

c) Rovněž dělení na „vědu“ a „vojenské umění“ (praxeologii) musí být kritériem při vnitřním členění vojenské vědy, které v sobě soustřeďuje obě tyto kategorie.

d) Stejně tak nelze nerespektovat obecný požadavek, aby každá věda zahrnovala i řešení svých vlastních metodologických a gnoseologických otázek a problémů.

Naproti tomu není nezbytné ztotožňovat kritérium pedagogického členění vyučovací látky na vojenských školách s kritériem vnitřního členění vojenské vědy.

Pedagogický pracovník či kolektiv (např. katedra) může a zpravidla musí být pedagogicky činný v daleko širším rozsahu látky, než tvoří rozsah jeho vědecké práce.

Stejně je nutné vyloučit z počtu nezbytných kritérií vnitřního členění vojenské vědy řadu dalších, podobných požadavků různých úseků společenské praxe.

Při respektování rozhodujících kritérií je možné dospět k tomuto pojetí učlení vojenské vědy na vojenskovědní obory a podobory a na vojenskovědní úseky:

20 VOJENSKÁ VĚDA

20,1 obor: Obecné zákony a zákonitosti ozbrojeného zápasu

20,101 úsek: Vojenská strategie

20,102 úsek: Vojenská taktika

20,2 obor: Vojenské umění:

20,21 podobor: Strategické vojenské umění

20,211 úsek: Všeobecné strategické vojenské umění

20,212 úsek: Strategické použití druhů ozbrojených sil

20,213 úsek:

20,22 podobor: Operační vojenské umění:

20,221 úsek: Všeobecné operační vojenské umění

20,222 úsek: Operační použití druhů vojsk a služeb

20,223 úsek: Operační zabezpečení

20,224 úsek:

20,23 podobor: Taktické vojenské umění:

20,231 úsek: Všeobecné taktické vojenské umění

20,232 úsek: Taktické použití druhů vojsk

20,223 úsek: Týlové taktické zabezpečení

20,234 úsek: Technické zabezpečení

20,235 úsek:

20,3 obor: Speciální vojenské činnosti:

20,31 podobor: Velení:

20,311 úsek:

20,312 úsek:

20,32 podobor: Vojenské zpravodajství:

20,321 úsek:

20,322 úsek:

20,4 obor: Procesy přípravy ozbrojeného zápasu:

20,41 podobor: Budování ozbrojených sil:

20,411 úsek: Organizace ozbrojených sil

20,412 úsek: Mobilizace

20,413 úsek: Bojová pohotovost

20,414 úsek:

20,42 podobor: Operační příprava válčiště:

20,421 úsek:

20,422 úsek:

20,43 podobor: Příprava obyvatelstva:

20,431 úsek:

20,432 úsek:

20,5 obor: Gnoseologie a metodologie vojenské vědy:

20,501 úsek: Gnoseologie vojenské vědy

20,502 úsek: Metodologie vojenské vědy.

Jednotlivé vytyčené úseky vojenskovědecké práce zahrnují sumu všech vojenskovědeckých teorií, vzniklých v důsledku vědecké práce k poznání příslušné „úsekové“ součásti předmětu zkoumání vojenské vědy. Vojenskovědecké teorie každého vojenskovědního úseku vytvářejí v rámci svého úseku příslušné teoretické specializace.

Vypracování plně varianty tohoto členění vojenské vědy se vymyká možností tohoto článku.

FORMY A OBSAH

přípravy kádrů v oboru teorie velení na VAAZ

S postupným rozvojem a narůstající intenzitou výzkumu a řešení problémů velení vytvářely se v ČSLA různé formy přípravy velitelského sboru v komplexních i dílčích oblastech nově vzniklého oboru teorie velení. (Např. v rámci stranického a politického školení, v rámci velitelské přípravy atd.) Hlavním školicím pracovištěm, pověřeným systematickou a komplexní přípravou dnešních a budoucích velitelů a příslušníků štábu i odborných a vědeckých pracovníků v oboru teorie velení, je VA AZ — především katedra teorie velení fakulty vyšších velitelů VA AZ.

Vzhledem k tomu, že organizovaná příprava v oboru teorie velení byla na VA AZ zavedena teprve v roce 1967 a protože předmět teorie velení je profilujícím předmětem pro absolventy studijních oborů velitelsko-organizátorského a ekonomicko-organizátorského, pokládám za nejen vhodné, ale i za účelné seznámit širší vojenskou veřejnost s formami i s hrubým nástinným obsahem předmětu teorie velení a jeho základních disciplín.

Především, že formy a obsah přípravy kádrů v oboru teorie velení jsou v plném souladu se schválenými učebními plány a programy řádného a postgraduálního studia na VA AZ, v souladu s organizací přípravy důstojníků-posluchačů řádného studia a postgraduálních kursů organizovaných katedrou teorie velení, s přípravou vědeckých aspirantů oboru teorie velení, pro něž je fakulta vyšších velitelů školicím pracovištěm. Toto vymezení tedy abstrahuje od skutečnosti, že i ostatní obory a specializace se v určitých propor-

cích zabývají některými dílčími problémy teorie velení, především konkrétními aplikacemi ve svých specializacích. Orientuje se proto jen na ty formy přípravy, které umožňují komplexní, dnešnímu stupni poznání odpovídající vzdělání v oboru teorie velení.

Základní formy přípravy kádrů v oblasti teorie velení vyplývají z přípravy, organizované na VA AZ v těchto rovinách:

A. Příprava řádných posluchačů VA AZ, především studujících velitelsko-organizátorské a ekonomicko-organizátorské obory; jde o přípravu budoucích velitelů a příslušníků štábů, druhů vojsk a služeb.

B. Postgraduální příprava vedoucích funkcionářů — velitelů a příslušníků štábů — absolventů vojenských vysokých škol, kteří zatím neprošli ucelenou přípravou ve vědecké organizaci řídicí práce.

C. Postgraduální příprava pracovníků oboru teorie velení — odborníků, kteří pracují ve vědeckopedagogické základně oboru a především pak na složkách a v institucích realizačního charakteru (správa vojenských informací GŠ, oddělení vojenských informací okruhů, výpočetní středisko, strojně početní stanice atd.).

D. Vědecká příprava aspirantů, budoucích vědeckých pracovníků, budoucích kandidátů vojenských věd v oboru teorie velení.

V souladu s tímto dělením organizuje VA AZ

— výuku teorie velení v rámci řádného studia (v současné době u příslušných

oborů fakulty vyšších velitelů tříletého, v perspektivě čtyřletého) a posluchačů tak zvaného přechodového modelu (viz ad A);

— dvouletý dálkový postgraduální kurs vědecké organizace řídicí práce (viz ad B);

— desetiměsíční postgraduální kurs analýzy a projektování (viz ad C); od podzimu roku 1969 též dvouletý, kombinovaný postgraduální kurs analýzy a projektování (viz ad C) s prvním rokem dálkového a druhým rokem interního studia;

— přípravu vědeckých aspirantů oboru teorie velení formou řádné nebo externí aspirantury nebo formou vědecké přípravy na plánovaných vědeckých úkolech (viz ad D).

Společnou obsahovou náplní oboru teorie velení a v pedagogickém aspektu předmětu teorie velení ve všech formách přípravy kádrů na VA AZ jsou základní disciplíny, jejichž vzájemnou logickou návaznost lze zjednodušeně a schématicky vyjádřit takto (viz schéma):

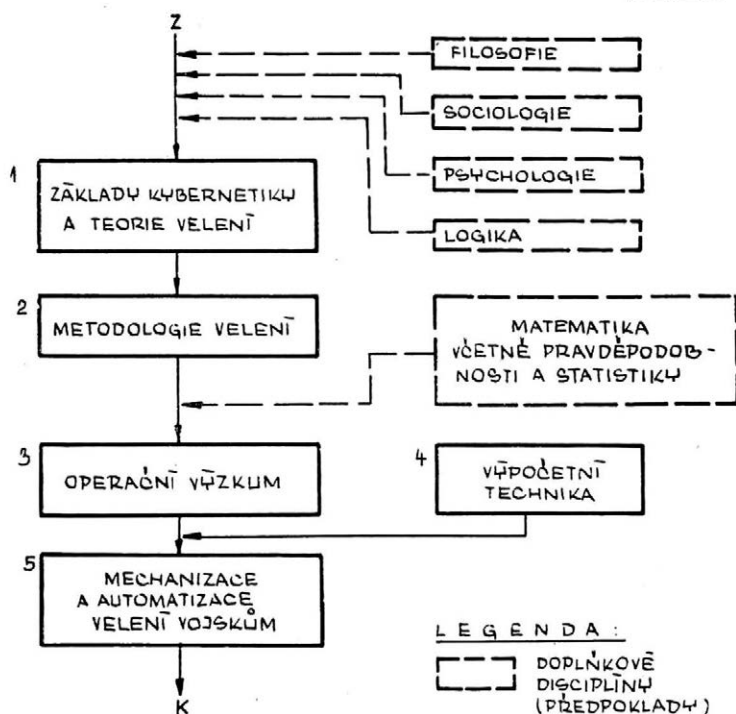
Toto strukturální (obsahové) dělení systému předmětu teorie velení přijal kolektiv pracovníků katedry teorie velení VA AZ. Pochopitelně to není jediný možný, byť k efektivnímu procesu výuky nutný přístup. Je výsledkem zkušeností z posledního období rozvoje velení, jeho předmětu zkoumání v konfrontaci s potřebou a požadavky na přípravu kádrů na základě jednotného, společného principu.

K bližšímu objasnění obsahu jednotlivých vydělených nosných disciplín oboru a předmětu teorie velení poslouží bez pochyby alespoň hrubý nástin tematiky jednotlivých disciplín. Pět uvedených nosných disciplín lze chápat jako základní pro všechny formy přípravy a výuky společné disciplíny. K diferenciaci dochází vzhledem k formám a cílům přípravy ve vnitřním rozsahu.

Základy kybernetiky a teorie velení

Vznik, podstata, předmět, metody a obsah kybernetiky, její vztah k ostatním vědám a teoriím řízení. Základy teorie sy-

SCHEMA

stému. Podstata transformace. Vazby v soustavách, Soustavy řízení a stabilita soustavy. Základy teorie informace.

Historie vědeckého řízení. Vztah velení a řízení. Teorie vojenské informace. Rozhodovací proces. Úvod do teorie organizace. Principy operativního řízení, kontroly a výchovy kádrů.

Metodologie velení

Vymezení vědy a teorie, metodologické principy vědy, analytické postupy, modelování, proces kvantifikace, vojenský experiment, postup při studiu práce, racionalizace velení.

Operační výzkum

Operační výzkum jako systém teorií a metod přípravy rozhodnutí.

Principy a aparát:

- lineárního programování,
- nelineárního programování,
- teorie her,
- teorie sítí,
- teorie hromadné obsluhy,
- dynamického programování,
- teorie efektivnosti.

Výpočetní technika

— dělení organizační a výpočetní techniky, její využití,
— děroštitková technika,
— reprodukční technika,
— principy samočinných počítačů a jejich konstrukce,
— symbolika algoritmizace úloh,
— programování samočinného počítače (strojový autokód ALGOL).

Mechanizace a automatizace velení vojskům

— mechanizované a automatizované systémy velení vojskům,
— algoritmizace operačně taktických úloh,
— problematika automatického zpracování situace o vlastních vojscích a nepříteli,
— rozbor a demonstrace projektů,
— metodika práce štábu při využití mechanizační techniky ve velení,
— automatizované systémy velení v cílech armádách.

Velmi hrubý nástin rozsahu doplňkových disciplín na schématu je tento:

Filosofie jako obecný společenskovední a metodologický základ.

Sociologie se zaměřením především na:

- sociologii práce,
- sociální aspekty velení,
- sociologické problémy,
- sociologii malých skupin,
- metody a techniky sociometrie.

Psychologie se zaměřením na:

- psychologii práce,
- hygienu a techniku duševní práce,
- psychologické problémy personalistiky.

Logika se zaměřením na:

- výrokovou logiku,
- predikátovou logiku,
- třídivou logiku,
- teorii relací.

Matematika jako předpoklad zvládnutí teorií a metod operačního výzkumu s předností orientací na:

- řešení soustav rovnic,
- vektorovou analýzu,
- analytickou geometrii prostoru,
- pojem množina,
- matice,
- úvod do teorie grafů,
- teorií pravděpodobnosti,
- statistiku

Odborná příprava („mateřská“ specializace) předpokládá znalost současné praxe velení na stupni útvar, svazek a svaz.

V rámci základních „nosných“ disciplín oboru teorie velení dochází k diferenciaci v požadavcích na hloubku zvládnutí příslušné problematiky, vzhledem k jednotlivým formám a cílům přípravy s přihlédnutím k cíli a profilu absolventů škol. Např. přípravě velitelských a štábních pracovníků v rámci řádného studia (viz ad A) a v dvouletém dálkovém postgraduálním kursu pro vedoucí funkcionáře (viz ad B) je těžiště položeno na disciplíny 1, 2 a 5, kdežto disciplíny 3 a 4 jsou přednášeny informativně.

Největší nároky jsou kladeny zcela zkonitě na posluchače postgraduálního kursu analýzy a projektování (kromě ad C), který je v současné době z hlediska dnešního stupně poznání v problematice oboru teorie velení nejnáročnější, a též pokud se úroveň týká, uznávan za jeden z nejkvalitnějších postgraduálních kursů nejen v ČSLA a „v rámci civilních vysokých škol v ČSSR“ ale též v armádách Varšavské smlouvy. „Tvrdým oříškem“ pro posluchače kursu je zvládnutí velmi široké a obtížné problematiky operačního výzkumu včetně matematiky v oblastech, které převyšují požadavky na absolventy civil-

ních vysokých škol (promované matematiky). Proto bylo zdůvodněno realizovat doplňkovou formu organizace tohoto postgraduálního kursu na 2 roky, s prvním rokem dálkového studia, za účelem zvládnutí především nutných partií matematiky; druhým rokem interního studia zvládnout disciplíny oboru teorie velení a zpracovat závěrečnou samostatnou práci.

V přípravě vědeckých aspirantů v oboru teorie velení, jakožto poslední formy přípravy kádrů (viz ad D), jsou společným základem všechny nosné disciplíny, ovšem v diferenciaci vzájemných proporcí podle specializace vědeckého aspiranta.

Vzhledem k jednotlivým formám přípravy kádrů je v každém konkrétnějším případě přizpůsobena obsahová náplň v proporcích tak, aby splňovala příslušný cíl předmětu teorie velení. Např. v připravovaném čtyřletém modelu studia na fakultě vyšších velitelů VA AZ je cíl předmětu teorie velení diferencován takto:

V souladu s posláním vojenské vysoké školy a s profilem absolventa velitelsko-organizačního oboru připravit posluchače v průběhu čtyřletého studia ke kvalitnímu výkonu velitelské či štábní řídicí funkce s plným využitím nejnovějších poznatků, teorií, metod a technik řídicí a

organizační práce v současném částečně mechanizovaném a v perspektivním automatizovaném systému velení.

Za tím účelem seznámit posluchače:

- se základními principy, poznatky a pojmovým aparátem kybernetiky jako metodologickým základem nazírání na procesy a systémy řízení v armádě;

- se základy teorie velení jako specifické teorie řízení vojska v přípravě i vedení soudobého ozbrojeného zápasu;

- s metodologií velení s důrazem na metody a techniky výzkumu ve velení.

Ve vztahu k existující a v nejbližší perspektivě uvažované organizační a výpočetní technice naučit posluchače způsobům jejího využití ke zrychlení a zkvalitnění práce štábů na základě uplatňování elementárních, pro vojenské úlohy vhodných metod operačního výzkumu.

Naučit posluchače projektování operačně taktických úloh (= tzn. uplatnění kvalitativních metod přípravy rozhodnutí) na prostředcích malé i střední výpočetní techniky i na samočinném počítači.

Obdobně jsou formulovány cíle i ostatních forem přípravy kádrů na VAAZ, z nichž vychází obsah i rozsah výuky a přípravy.

Závěrem tohoto stručného článku chci dodat. Tak jako každá nová věc vyžaduje po zavedení do praxe určitý čas na ověření, tak i současné formy a metody přípravy kádrů v oboru teorie velení musí projít takovou prověrkou praxe, která zpětně umožní do celého systému školení i přípravy důstojníků vnášet úpravy, směřující ke zkvalitnění a zefektivnění nejen přípravy kádrů, ale ve svých důsledcích i celého systému velení vojskům.

K využívání poznatků

2. světové války

Nechci rozvíjet žádné úvahy o tom, nakolik jsou všechny armády nebo alespoň většina armád zatíženy představami o pravděpodobném charakteru budoucí války na základě poznatků a zkušeností z minulých válek. Není nijak nutné podrobně studovat historii, abychom se přesvědčili, že dříve byl tento zdroj poznatků zpravidla rozhodující při určování výstavby a přípravy armád v míru.

I v našich podmínkách jsme zažili v poválečných letech období téměř dogmatického přejímání zkušeností 2. světové války jako jediné rozhodujících a směřodajících pro přípravu naší armády. Ve druhém desetiletí jsme však podle našich tradičních zásad „ode zdi ke zdi“ začali převážně negovat všechny válečné zkušenosti s odůvodněním, že za použití jaderných zbraní nelze již aplikovat válečné poznatky v přípravě našich vojsk.

Podle mého názoru nelze zatracovat ani nyní ty dobré zkušenosti a poznatky války, kterých můžeme v určité obměně a podle konkrétních podmínek a situace i nyní využívat. Jde o řadu oblastí; chci se však zaměřit na některé konkrétní otázky velení.

Ve Vojenské mysli čís. 10/1968 byla otištěna krátká informace o knize armádního generála S. M. Štemenko „Generální štáb v letech války“.

V tomto článku se chci pokusit ukázat, jak můžeme do určité míry využívat i v dnešní době mnohých poznatků, které autor této knihy uvádí při řešení některých problémů velení.

Svou úvahu začnu od nejvyššího státního a stranického orgánu, který řídil v SSSR od zahájení války veškerou činnost celého státu. Tak 23. 6. 1941 bylo rozhodnuto vytvořit STAVKU Vrchního velitelství ozbrojených sil SSSR, kam byli začleněni tehdejší komisaři obrany S. K. Timošenko, náčelník generálního štábu G. K. Žukov, J. V. Stalin, V. M. Molotov, K. E. Vorosilov a další.

Záměrně začínám od nejvyššího stupně řízení ozbrojeného zápasu v rámci státu, poněvadž zkušenosti SSSR z roku 1941 nás varují, abychom i u nás včas řešili tento problém. Je všeobecně známé, zvláště v soudobých podmínkách zahájení války, že je nutné řešit veškerá opatření k zabezpečení rychlého přechodu z mírového života k válce. To platí především o řídicích orgánech na všech stupních. V ČSSR byla doposud nejvyšším orgánem Vojenská komise obrany (jako stranický orgán). Teprve nyní se vytvořil státní orgán — Rada obrany státu. V tomto směru jsme se značně

opozdili i v porovnání s armádou dřívější ČSR, která již vládním usnesením z 5. 10. 1933 zřídila Nejvyšší radu obrany státu (NROS), jejíž úkolem bylo v celostátním měřítku pečovat o zabezpečení obrany státu.

Vraťme se však zpět k autorovi knihy. Generál Štemenko na mnoha místech své knihy poměrně podrobně popisuje, že STAVKA často „posílala své představitele do vojsk, aby na místě podrobně rozebrali situaci a poradili se s veliteli svazků a svazů, jak lépe řešit základní otázky.

V souvislosti s tímto úkolem poukazuje autor na to, že k vojskům vyjížděli jako zástupci STAVKY především G. K. Žukov (který se brzy stal zástupcem vrchního velitele) a náčelník generálního štábu A. M. Vasilevskij. To ovšem ve svých důsledcích vedlo k tomu, že v nepřítomnosti A. M. Vasilevského nikdo prakticky pevně neřídil práci generálního štábu, poněvadž komisař GŠ nebyl podle názoru autora připraven plnit čistě operační funkci zástupce náčelníka GŠ.

Kromě časté nepřítomnosti náčelníka GŠ na pracovišti, práci operační správy nepříznivě ovlivňovaly i časté kádrové změny náčelníků operační správy. Autor uvádí, že za jeden nebo dva měsíce práce v této funkci nebyl nikdo schopen se tak zapracovat, aby mohl svoji funkci úspěšně zastávat a podle potřeby informovat osobně J. V. Stalina o situaci na frontě. To vedlo k tomu, že v předpokojí náčelníka operační správy bylo stále plno podřízených důstojníků, kteří byli připraveni, kdyby bylo třeba, „něco doložit“ nadřízeným funkcionářům.

Domnívám se, že z těchto poznatků bychom i my měli vyvodit závěry pro svou práci, především v tom smyslu, že nelze chtít po každém, kdo přijde na novou funkci, aby ihned „dělal divy“. Na druhé straně je nutné již jednou přestat s častými změnami, především na velitelských funkcích. I když bylo již mnoho let kritizováno, že je zásadně nesprávné např. současně u pluku nebo u divize měnit ve funkci velitele a náčelníka štábu, vidíme, že se tak v praxi stále kádruje bez ohledu na praktické vlivy v práci štábů a ostatních podřízených (nehledě na vliv těchto změn na akceschopnost a celkovou bojeschopnost těchto štábů).

V souvislosti s vysíláním představitelů STAVKY k vojskům popisuje autor úlohu a činnost nechvalně známého tehdejšího vysokého vojenského činitele L. Z. Mechlise, o němž jsou časté zmínky v řadě různých memoárových knih; všichni autoři se shodují v jeho negativní charakteristice. Rovněž S. M. Štemenko ukazuje, že již ve finské válce J. V. Stalin vyslal k vojskům L. Z. Mechlise, který využíval svých plných mocí a na místě zbavoval funkcí desítky velitelů nebo nařizoval jejich zastřelení přímo na místě.

O činnosti tohoto vykonavatele vyložené zvláště píše autor ještě později i v dalších kapitolách.

Tak při bojích v květnu 1942 L. Z. Mechlis v hlášení vrchnímu veliteli žaloval na velitele frontu a snažil se přenést veškerou odpovědnost za neúspěchy vojsk na jeho osobu.

V odpovědi mu J. V. Stalin napsal (cituji autora knihy): „Zaujímáte podivné postavení stálého pozorovatele, který nenese odpovědnost za činnost krymského frontu. Tento postoj je velmi výhodný, ale zásadně chybný. Na krymském frontě nejste stálým pozorovatelem, ale odpovědným představitelem STAVKY, který nese odpovědnost za všechny úspěchy i neúspěchy frontu a který je povinen na místě napravovat chyby velitelů...“

Tento telegram je podle autora první dokument, který přesně formuluje povinnosti i práva představitele STAVKY.

Domnívám se, že i u nás bychom si měli někdy ujasnit práva a povinnosti funkcionářů, kteří vyjízďejí na kontroly k podřízeným štábům a vojskům a neměli bychom někdy jen počítat, kolik dní v roce (nebo za měsíc) kdo „strávil u vojsk“.

C. M. Štemenko po popisu událostí na začátku války podrobně ukazuje, jak v tomto období byl ovlivněn život v Moskvě nepřátelským leteckým bombardováním.

Uvádím tuto okolnost z toho důvodu, jelikož v dřívějších letech bylo často zdůrazňováno, že protiletecká obrana Moskvy byla od začátku války tak účinná, že se téměř žádnému německému letadlu nepodařilo proniknout až nad samé město. Naproti tomu generál Štemenko uvádí, že Moskva byla bombardována počínaje 22. červencem 1941 téměř každou noc a z toho důvodu se musel GŠ přestěhovat (zpočátku jen na noc, později trvale)) do jedné ze stanic metra.

K zabezpečení nepřetržitosti velení byl proto v říjnu 1941 GŠ rozdělen na dva sledy, z nichž jeden zůstal na místě a druhý se přesunul mimo Moskvu. První sled se nazýval operační skupinou GŠ.

V souvislosti s tímto rozdělením GŠ na sledy se nabízí i pro dnešní dobu určité možné „kacířské řešení“ organizace míst velení. Jak je známo, místa velení na stupni svazek—svaz dnes členíme zpravidla na VS, PVS, TVS, popřípadě ZVS. Přitom všichni víme, že tímto členěním nemáme při vyřazení VS zabezpečeno spolehlivé a rychlé převzetí velení jiným místem velení. Žádné pevné zásady pro převzetí velení dosud nemáme, jako je tomu např. v armádě USA, kde po vyřazení VS přebírá velení štáb jednoho z podřízených velitelů.

Současně při všech cvičeních doposud tvrdě zápasíme s organizací odpočinku důstojníků štábů, kteří pracují na VS. Teoreticky se sice plánuje odpočinek, popřípadě i střídání důstojníků mezi VS a PVS, v praxi je to však velmi problematické. V důsledku velkého pracovního vypětí a častého přemisťování míst velení není dosud vyřešen solidní odpočinek všech příslušníků štábů.

Na základě poznatků autora knihy o rozdělení GŠ do dvou sledů se naskytá toto možné řešení:

Nečlenit místa velení na VS, PVS, ZVS a TVS, nýbrž do dvou sledů: na VS a TVS a každé z nich rozdělit na hlavní a záložní (přibližně po 50 % osob). Těžiště velení mít (pokud nebude vyřazeno) na hlavním VS a TVS a na záložních místech organizovat jen odposlech hlavních rádiových sítí a ukládat zde další výtisky všech zpracovaných dokumentů. Záložní místa velení (VS i TVS) chápat jako zálohu pro případné vyřazení hlavní místa velení a současně tam vytvořit optimální podmínky k odpočinku té části důstojníků štábů, kteří mohou střídát jako bojová směna důstojníky na hlavním místě velení vždy po 24 hodinách.

Při přemisťování je možné současně tímto členěním zabezpečit i nepřetržitost velení tím, že by se obě poloviny štábu pravidelně překračovaly a střídavě vytvářely hlavní místa velení.

Je to pochopitelně jen určitý námět možného řešení, který neodpovídá dosavadním vžitým zásadám a který by si vyžádal podrobnější zdůvodnění a rozpracování.

V knize autor ukazuje, jaký byl pracovní režim na GŠ a na operační správě. Zajímavý je mimo jiné režim práce hlavních funkcionářů GŠ, který určil osobně J. V. Stalin takto: zástupce náčelníka GŠ měl odpočinek v době od 5 až 6 hodin do 12 hodin, náčelník operační správy od 14 do 18 až 19 hodin.

Obdobně byly stanoveny tyto doby odpočinku i všem ostatním důstojníkům GŠ.

Informační zprávy u J. V. Stalina se přednášely třikrát během dne tak, že první byla zpravidla telefonem okolo 10—11 hod., kdy zahajoval náčelník operační správy. K večeru mezi 16. až 17. hod. tento úkol plnil zástupce náčelníka GŠ a za uplynulý den se konalo zasedání ve 23 hodin ve STAVCE, kam denně jezdil náčelník GŠ nebo

jeho zástupce s náčelníkem operační správy. Situace po jednotlivých frontech (na mapách 200 000) byla zakreslována do divizí, popřípadě do pluků. Podle autora chtěl J. V. Stalin před přijetím rozhodnutí vždy znát názor GŠ, a to i tehdy, jestliže u něho byli osobně velitelé frontů. Tato zasedání končovala kolem 3. hodiny ráno.

Je zajímavé, že v průběhu zasedání J. V. Stalin někdy ihned nařizoval úkoly, které na místě náčelník operační správy osobně zpracoval ve formě nařízení. Šifranté je ihned odesílali velitelům frontů (vedle pracovny J. V. Stalina bylo šifrové pracoviště).

Tuto skutečnost autor několikrát potvrzuje a ukazuje, že J. V. Stalin byl osobně schopen formulovat úkoly frontů. Často v knize popisuje své telefonické rozhovory ve funkci zástupce náčelníka operační správy se Stalinem, který mu mnohdy telefonicky diktoval svá nařízení pro velitele frontů. Jeden typický příklad, který svědčí o tom, že J. V. Stalin osobně diktoval rozkazy, uvádí doslova autor knihy při popisu této příhody: „4. ledna ve 13.30 zavolal na GŠ Stalin. Poznamenejte si a předejte frontu, řekl mně a začal diktovat směrnici. Mluvil pomalu, přemýšleje nad formulací.“ Dále S. M. Štemenko uvádí doslovné znění směrnice, kterou mu Stalin po jednotlivých bodech diktoval.

Tento příklad ukazuje, že autor, který byl v této době již jedním z hlavních funkcionářů GŠ osobně zpracovával šifrovky velitelům frontů.

Z této epizody by si mohli udělat závěr pro svoji práci ti funkcionáři, kteří bez různých pomocníků a starších důstojníků sami zpravidla nejsou zvyklí zpracovávat různé dokumenty, zvláště pod tlakem času.

Jak jsem již uvedl, na mnoha místech knihy je možné se přesvědčit, že velení frontům bylo uskutečňováno vesměs šifrovkami, které často zpracovávali zástupce náčelníka generálního štábu, náčelník operační správy GŠ nebo jeho zástupce. J. V. Stalin je ihned podepisoval přímo ve své pracovně, popřípadě diktoval jejich obsah některému z uvedených funkcionářů.

Pro nás z toho vyplývá jedna zkušenost: Měli bychom se (i když to bylo po řadu let mnohokrát zdůrazňováno) oprostít od zbytečného „papírování“ při velení vojskům. V mírovém životě se nebojíme na všech stupních od GŠ až po štáby svazků používat šifrovky. Při práci v poli jsme se však doposud nezbavili praxe zpracovávat sáhodlouhé směrnice, rozkazy a nařízení, které musí obsahovat všechny „klasické“ formulace a stanovené body.

Všichni sice víme, že při určení úkolu podřízenému stačí v podstatě např. v útoku určit směr útoku, jednotlivé úkoly, rozhraní, použití jaderných zbraní a MTZ, což lze nařídít v podstatě šifrovkou ve formě stručného nařízení. V praxi však stále „píšeme romány“, které prý jsou nutné „pro vojenského prokurátora“.

Domnívám se, že už jednou musíme vidět cíl naší práce při velení v poli, tj. předat úkoly a „nedělat dokumenty pro prokurátory“ (ostatně v případě potřeby může být pro prokurátora stejně směrodatná šifrovka, jako sáhodlouhá písemná směrnice či bojový rozkaz).

V tomto duchu bychom se už konečně neměli bát změnit i dnešní řády a předpisy. Obsahují stále mnoho zkostnatělých zásad, které snad měly své opodstatnění ve 2. světové válce.

Před přijetím rozhodnutí vyslýchá velitel zpravidla návrhy podřízených funkcionářů. S. M. Štemenko v knize mnohokrát popisuje podrobný průběh těchto pravidelných nočních jednání u J. V. Stalina. Z poznámek autora vyplývá, že k nim byli na rozkaz J. V. Stalina přibíráni např. spolu s náčelníkem operační správy i náčelníci směrů k jednotlivým frontům. To znamená, že se nechtělo, aby hlavní funkcionáři znali podrobně všechno, nýbrž specificky se podle potřeby přibírali takoví funkcionáři, kteří určitou oblast podrobně znali.

Srovnejme si tuto zkušenost s naší dosavadní praxí, kdy se požaduje, aby vedoucí funkcionáři na určitém stupni „znali vše“. To vede k tomu, že podřízené štáby před jejich informačními zprávami připravují pro své náčelníky „chytré knížky a přehledy“, aby měli k dispozici vše, na co by mohl být funkcionář tázán. Normální smrtelník sice ví, že každý nemůže znát všechno, a proto je přece ve štábech dělba práce a z toho vyplývající specializace funkcí. V praxi však tuto pravdu jaksi taktně opomíjíme a chceme, aby hlavní funkcionáři měli znalosti, které se rovnají dnes již vymřelým polyhistorům.

Při popisu válečných událostí v r. 1942 gen. Štemenko uvádí, jakým způsobem řešil GŠ změnu ve velení frontům (autor to nazývá nepodařeným experimentem).

Podstata této změny spočívala v tom, že do funkcí náčelníků oddělení směrových důstojníků byli ustaveni někteří dosavadní velitelé frontů a armád, popřípadě náčelníci štábů armád. Předpokládalo se, že tito funkcionáři budou mít takovou autoritu a zkušenosti, že se kvalita velení zlepší. Praxe však ukázala opak. Tito funkcionáři totiž nebyli zvyklí na „černou štábní práci“ a pouze přijímali návrhy od podřízených pracovníků GŠ, pak se je učili a předávali dále. Tento způsob vedl jen k časovým ztrátám, byl velmi brzy zrušen a do funkcí náčelníků oddělení směrových důstojníků k jednotlivým frontům se vrátili bývalí náčelníci, kteří se stali dočasně pro tento experiment zástupci nově příslých náčelníků. Tento příklad je podle mého názoru poučný i v dnešní době a dokumentuje, že obyčejná štábní práce „operátorů“ není nijak snadná.

V knize je možné najít i několik příkladů organizace utajení, které se týkalo i činnosti vysokých funkcionářů ozbrojených sil. Tak např. generál Štemenko, který byl členem sovětské delegace na Teheránské konferenci v roce 1943 popisuje způsob přesunu celé sovětské delegace z Moskvy do Teheránu. Autor knihy byl v této době již náčelníkem operační správy a přitom vůbec předem nevěděl, kam pojedou. Dostal rozkaz od zástupce náčelníka GŠ, aby se připravil s mapami a dokumenty na cestu a aby čekal na rozkaz. Později byl odvezen do vlaku, který čekal mimo nádraží. Ve vlaku během cesty informoval J. V. Stalina o situaci na frontě, kterou zjišťoval na zastávkách telefonicky na GŠ pomocí telefonu VČ. Přitom celou dobu nevěděl, kam jedou. Cíl cesty se dozvěděl až po příjezdu do Baku, odkud celá delegace letěla přímo do Teheránu.

Příkladem velmi pečlivého utajení pobytu a pohybu funkcionářů jsou opatření, která souvisela v roce 1945 s přípravou operace proti Japoncům. S. M. Štemenko ve své knize uvádí způsob přesunu maršálů SSSR. K. A. Mereckova, A. M. Vasilevského, R. J. Malinovského a gen. Zacharova, kteří museli během cesty na Dálný východ sejmout své maršálské nárameníky a cestovat pod cizími jmény.

Na těchto několika příkladech a ukázkách jsem se pokusil dokumentovat, že i v současné době mohou být aktuální i pro naši práci některé poznatky ze 2. světové války, i když se musí tvůrčím přístupem vyhodnocovat.

Podplukovník PhDr. Jan Zahradníček, CSc.

VÝZKUM OBRANNÉHO SYSTÉMU STÁTU

I.

Výrazným sociálním rysem soudobého vojenství, jehož tendence jsou determinovány především vojenskou silou světových velmocí, je rozšiřování a pronikání obranných funkcí do všech sfér společenských a státních činností. Projevuje se zejména proto, že vojenskotechnické možnosti soudobé války znamenají výraznou hrozbu zásahu do všech oblastí společenského a státního života zúčastněných i nezúčastněných zemí ve válce. O to více se nutnost reakce na tento fakt týká malé země, položené v centru světových mocenských zájmů.

Radikální zásahy války do fungování společenského a státního systému se v minulosti projevovaly zpravidla až v počátečním období a v prostorech přímo zasažených válečným požárem. Proto, i když i před druhou světovou válkou byly v mnohých zemích snahy řešit otázky obranyschopnosti země, šlo v převážné míře o realizaci obranné přípravy na kombinaci vojenských a polovojských organizací s iniciativním podílem dobrovolných organizací a spolků, aniž bylo dosaženo těsnější návaznosti činností a propracování uspořádanosti funkcí.

Nová epocha válek, charakterizovaná ve své nejstrašnější podobě globálním ničením raketovými jadernými prostředky, vyvolala přesun zájmu na obranných funkcích již do předválečného stadia. Všechny moderní státy usilují o vytvoření celospolečenského obranného systému již v době míru. V něm vidí nástroj plnění obranných úkolů státu i důležitého činitele zabezpečení předpo-

kladů maximální ochrany obyvatelstva, hospodářství i kultury před ničivými účinky války. V širším pojetí pak obranný systém představuje nástroj, jehož prostřednictvím může stát a společnost operativně a účinně reagovat i na jiné katastrofické situace, než je sama válka. Je samozřejmé, že válka jako nejvyšší katastrofa společnosti zůstane hlavním kritériem akceschopnosti obranného systému. Úkol zkvalitnit dnešní obrannou soustavu ČSSR a vytvořit z ní cílově pracující systém je proto výrazem objektivních sociálně politických zájmů našich národů.

Narůstání účinků a důsledků soudobé války nese s sebou i vážné problémy uspořádanosti celého obranného systému. Vyplynávají zejména z působení rozporných tendencí, které je třeba překonávat (a to nejen ideologicky):

a) Roste faktická úloha brannosti (armády i jiných ozbrojených složek), ale současně se prosazují apatické postoje (které vyplývají z ničivosti války) a s nimi ruku v ruce antimilitaristické a pacifistické ideje.

b) Potřebná jednotota akce obranných činností zjevně směřuje k centralizaci, ale přirozená snaha organizací a institucí usiluje o decentralizovanou samostatnost.

c) Řešení obranných otázek má mnoho stránek, jež jsou vzhledem k potřebě utajení nepřipustné širokým vrstvám obyvatelstva, ale současně se rozvíjí demokratická snaha mas podílet se aktivně na řešení společenských záležitostí apod.

Jakkoli je nalezení správných odpovědí obtížné, je jejich praktické řešení neodkladné. Proto je třeba použít různé přístupy, které by mohly při hledání východisek přispět. Jedním z nich je bezpochyby i vhodné uspořádání obranného systému, který bez jednostrannosti bude překonávat existující rozpory a usilovat o zabezpečení potřebné akční jednoty při plnění objektivně dané obranné funkce v konkrétních sociálně politických podmínkách. Budou se nezbytně uplatňovat nástroje k nalezení vhodné organizace částí systému, bude účelné reálně delegovat odpovědnosti a pravomoci v obranném systému i zásady racionální koncepce řízení. Začlenění těchto otázek do výzkumu celého komplexu je jedním z projevů skutečného úsilí o praktické řešení obranných funkcí v naší společnosti.

Přispět k nalezení principů výstavby a fungování obranného systému, (ale i zásad např. řízení obranného systému, jeho mírové přípravy, součinnosti jeho součástí v různých situacích apod.) předpokládá mj. použití i systémový funkčně strukturální přístup. Spočívá v tom, že analyzuje obranný systém jako celkovostní objekt a zkoumá na něm strukturu, funkci a chování vzhledem k očekávaným výsledkům.¹⁾

II.

Obranný systém se v pohledu funkčně strukturálního přístupu jeví jako abstraktum, které ztělesňuje vysoce obecné společenské cíle, zájmy, potřeby i praktické snahy sociálních skupin a vrstev, institucí a organizací na obranu a ochranu své existence a svébytnosti. Toto celkovostní pojetí prostupuje obranným posláním všech složek, funkcí i činností existující společenské organizace.

Současně je ale branný systém celkem diferencovaný — je diferencovanou

¹⁾ Vzhledem k charakteru této studie však nebude možné použít všechny metody systémové analýzy, zejména exaktní a bude nutné realizovat celý záměr jen dialekticko-logickými postupy. Proto i závěry budou mít nezbytně hypotetický charakter.

jednotou. Vyznačuje se tím, že se skládá z množství specifických součástí, z nichž některé zcela a některé z větší či menší části se podílejí na plnění obranné funkce. Úsilí o jednotu chování se nerealizuje násilnou unifikací, ale nedeformovaným začleněním částí do systému v té míře, v jaké se v dané situaci podílí na výkonu funkce celku.

Základním celkovostním principem výstavby obranného systému bude jeho cílová funkce. Z charakteru požadavku obranyschopnosti vyplývá, že tuto cílovou funkci bude možné (bez větších nároků na přesnost a úplnost definice) formulovat jako **celospolečenskou a celostátní potřebu zabezpečení státní a národní existence, svébytnosti a suverenity.**

Tato informace odráží ve své podstatě československou realitu. Nesleduje ani militaristické uchvatitelské mocenské zájmy, které jsou vlastní velmocenské politice. Nekapituluje však ani před skutečným postavením malého státu ve středu Evropy, které by mohlo svádět k pasivní, zejména pacifistické re-signalizaci. Je aktivní, neboť vyjadřuje snahu orientovat se v existující situaci a hledat v ní východisko. Samotné přiznání této potřeby obrannému systému v podobě jeho cílové funkce je takovým pozitivním řešením.

Vzhledem k nárokům, které klade obecná cílová funkce, je její skutečná možnost realizace založena na diferenciaci, jejímž výrazem bude delegace funkcí jednotlivým subsystémům. Z charakteru cílové funkce vyplývá, že její základní členění předpokládá plnit tyto dílčí funkce:

1. **V oblasti diplomatické,** tj. prostřednictvím zahraniční politiky, která má za cíl navazovat koaliční vztahy se skupinou sociálně politicky spřízněných států, vytvářet přátelské poměry k jednotlivým zemím, v případě potřeby navazovat nová spojení, resp. v jiných oblastech vytvářet izolacionalistické či neutralistické poměry. To vše s cílem vytvářet silnější obranné pozice státu a společnosti a preventivně předcházet důsledkům mezinárodně politických krizí pro náš stát v jeho zcela konkrétní situaci.

2. **V branné oblasti,** tj. v subsystému organizací a institucí, které budou s to realizovat obrannou funkci ozbrojenými prostředky — zbraněmi. Jde o oblast značně širokou, jejíž jednotlivé dílčí úseky představují řešit opatření vojensko-strategické, vojenskooperační a vojenskotaktická, ale i opatření charakteru vojenskoekonomické, vojenskopsychologické i vojenskopedagogické činnosti. Institucionálně budou v této oblasti působit organizace a instituce vojenského a polovojenského poslání a typu.

3. **V oblasti ochrany,** tj. organizace a instituce jejichž posláním je chránit životy, společenský a osobní majetek, kulturní hodnoty apod. adekvátními prostředky — samaritánskou službu, zabezpečováním veřejného pořádku a vytvářením řádu adekvátního válečné situaci, v každém konkrétním případě katastrofického stavu (zásobování, služby, začleňování do práce apod.). V tomto podsystemu budou působit organizace a instituce nevojenského charakteru, které ale budou muset nezbytně s militárními organizacemi a institucemi spolupracovat a působit v řadě případů v těsné součinnosti. Dokonce může v konkrétním případě docházet k dočasné proměně činnosti — militární organizace a instituce mohou působit jako ochranné, zatímco jindy mohou organizace a instituce s ochrannou funkcí převzít některé funkce obranné.

4. **V oblasti pomocné,** kde budou působit organizace a instituce, jejichž posláním je pomáhat vytvářet podmínky k výkonu funkcí v oblasti branné a ochranné. Půjde zejména o ty instituce a organizace, které napomáhají šíře-

ní obranné osvěty, podílejí se na výchově občanů, kteří budou nebo mohou být začleněni do činnosti v branné či ochranné oblasti apod. V neposlední řadě zde mohou vystupovat instituce a organizace, které převezmou péči o bezbranné a neschopné postarat se sami o sebe.

Tyto funkční diferenciace oblastí činnosti v rámci obranného systému sleduje požadavek optimálního fungování branného systému ve třech směrech:

Předně růst účinnosti soudobých váleč. prostředků a dosahu válek směřuje k rozšiřování vojenských institucí, jejich významu a vlivu. Tato objektivní tendence je provázána dříve vzpomenutou brannou funkcí jako činností celospolečenského významu. Celkovostní pohled na řízené chování obranného systému vede však k jednostranné fikci, jakoby společenské a státní organizace všeho druhu stály před společným posláním — zvojenštit obsah a předmět svých zájmů, přizpůsobit své principy organizace a řízení principům vojenské výstavby a vnitřního života armády. Nebylo by nic škodlivějšího a zhoubnějšího pro další rozvoj demokratické společnosti socialistického typu, než podlehnout jen této představě. Trvalé teoretické i ideologické střetání s touto tendencí je aktuální zejména proto, že mnozí odborníci obrany uvažují jen v dimenzích frontové (tedy vojenské a civilní) brannosti. Naopak zde naznačená diferenciace vychází z reality vlasteneckého zájmu státních a společenských organizací, který je etickou stránkou všech obecných potřeb a zájmů našeho lidu a v té či oné míře se dotýká specifiky každé společenské a státní organizace a instituce. A právě touto měrou se pak organizace a instituce také začleňují do obranného systému na základě vnitřního vztahu a ne na základě vnějších, nejčastěji administrativních opatření. Z hlediska potřeb organizace celého systému si výstavba ve své finální fázi vyžádá i úpravu v právním řádu státu, který bude chování celku i jeho části legalizovat.

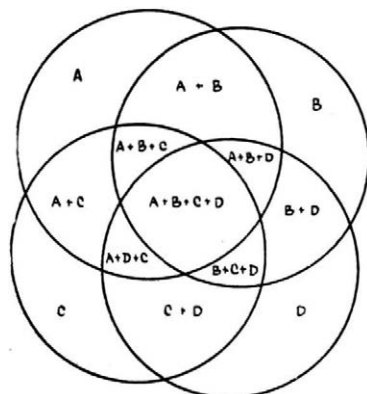
Za druhé organizace nevojenského typu mají svůj vznik v lidských i skupinových potřebách a zájmech, které jsou ve své většině k branným potřebám disfunkční. Tuto skutečnost můžeme sledovat i u takových organizací ochranné oblasti, jako je např. Červený kříž. Je budována na všeobecně humanistické ideji pomoci člověku. Bylo by absurdní označovat členské řady, z velké části založené na účasti žen, jen a nebo převážně jako zájemce na válečných přípravách státu. V konkrétní společenské orientaci mohou dokonce být v rozporu s vojenskou stránkou obrany. Konec konců ale vystupují a uvědomují si, že v případě válečného ohrožení je jejich místo vymezeno širším společenským zájmem na obranné funkci. Jsou k ní tedy současně v eufunkčním vztahu a svou činnost budou rozvíjet ve prospěch fungování obranného systému. Uvedený problém disfunkčního — eufunkčního vztahu k otázkám obrany má v naší československé společnosti svou tradici a není možné jej násilně přepracovávat podle jednostranných potřeb pouze branné oblasti. Naopak se jeví vhodné posilovat konkrétně zájmovou sféru jednotlivých státních a společenských organizací a institucí a začleňovat je do celku právě prostřednictvím respektování jejich specifiky. Zvlášť výrazně musí platit tato zásada u organizací a institucí čtvrté, tj. pomocné oblasti, v jejichž funkčních vztazích budou převažovat disfunkční potřeby a zájmy vzhledem k brannému systému, ale přesto je možné uvažovat o jejich kladném racionálním poměru k úkolům obrany země.

Za třetí problémy obrany státu a společnosti mají aspekt politický, vojenský, ekonomický a sociálně humanitní. V organizované socialistické společnosti, jakou je společnost československá, však neexistuje pouze jediná insti-

tuce, která se vždy jednoznačně kryje s určitým aspektem činnosti obranného systému. Jednotlivé organizace a instituce přijímají vždy několik funkcí obranného charakteru a ani výše uvedené aspekty nevystupují samostatně, ale spíše ve formě průniků zaměřených činností různého typu.

Formulujeme-li tedy v takto obecných kategoriích různé stránky obranných činností, znamená to vidět pod každým jednotlivým aspektem rozmanitý obsah. Tak politická stránka sice bude znamenat politickomocenské hledisko (např. diplomacii, státní správu a legislativu apod.), ale i vojenskopolitické, politickoekonomické, politicko-humanitní a sociální hledisko atd. Podobně i vojenská stránka obrany bude vedle otázek vojenskostrategických, operačních a taktických vyjadřovat složitější vztahy vojenskopolitické, vojenskoekonomické, výcvikové (tedy pedagogické, vzdělávací a výchovné) a další. Stejně tak tomu bude i v oblasti ekonomické. Zvláštní místo však bude zaujímat aspekt sociálně humanitní, neboť se sice bude promítat v ostatních a ony v něm, ale současně na sebe bude vázat řadu specifických institucí a zejména zájmových organizací, pro které budou mnohé z politických, vojenských a ekonomických stránek obranných funkcí z vnějška naoktrojované. Půjde zejména o instituce a organizace výchovné, kulturně umělecké, partikulární a jiné. Schematicky lze znázornit tento průnik takto (**viz schéma**, i když samozřejmě proporce nevyjadřují skutečnou velikost).

SCHÉMA

LEGENDA

- A POLITICKÁ STRÁNKA
- B VOJENSKÁ STRÁNKA
- C EKONOMICKÁ STRÁNKA
- D SOCIÁLNĚ HUMANITNÍ STRÁNKA

Tím se utváření obranného systému stává problémem ne pouze lineárního sestavení řady organizací vedle sebe a semknutí pomocí jakési jednostranné soustavy zásad. Naopak, jde o kvadratický model vztahů, do něhož každá organizace vstupuje jistou měrou.

Jí také navazuje kontakty koordinace (podřízenosti, spolupráce apod.), součinnosti s ostatními, a to jak v oblasti funkce v obranném systému, tak pevnosti vztahů i charakteru chování. Tak např. škola i při existenci obranného systému zůstane v první řadě výchovně vzdělávací institucí a svůj podíl na fungování obranného systému bude realizovat touto cestou.

Základní rozdělení obranného systému (diplomatické, branné, ochranné a pomocné) bude proto třeba pozorně analyzovat i v delegaci funkcí z hlediska skutečného podílu na výkonu obrany. Nebude možné jednoduchým způsobem začleňovat jednotlivé společenské a státní instituce a organizace pod

jednotlivé funkční úseky, ale velmi citlivě vážit míru jejich účasti v obranném systému. Jejich zařazením, ale i přiřčením funkce, působíme velmi silně na aktivitu vztahů a jejich pocit odpovědnosti za obranu.

Obě tendence — rozšiřování významu obranné funkce jako objektivního zájmu naší společnosti a rozpornost dílčích a celospolečenských zájmů společenských a státních organizací a institucí — si v konkrétních otázkách fungování obranného systému vyžádají citlivé a rozumné řídicí zásahy. Jen jejich prostřednictvím bude možné eliminovat možné administrativně byrokratické zásahy do života organizací a institucí z hlediska potřeb fungování obranného systému a současně cílově řešit možné konfliktní stavy v organizacích o institucích vzhledem k požadavkům dvou typů činností:

a) přirozené, která je spjata s podmínkami vzniku a existence každé jednotlivé organizace, jako institucionalizovaný výraz zájmu a potřeb určité sociální skupiny;

b) obranné, která je každé organizaci a instituci vtisknuta objektivní společenskou potřebou.²⁾

III.

Ve smyslu teorie řízení vystupuje obranný systém jako velmi složitá soustava, založená na efektivním fungování rozmanitých částí. Jeho chování musí být přizpůsobivé měnícím se podmínkám a proměnlivým úkolům, které z nich v té či oné době vyplývají, ale vždy současně musí být schopné dosahovat za všech podmínek cílů, které jsou mu vlastní. Části obranného systému — jednotlivé organizace a instituce — se podstatně liší svým charakterem (od autokratických vojenského typu po demokratické) svými funkcemi (od militárních funkcí válečných po funkce osvětového a výchovného typu), i svým chováním (od vysloveně volného samostatného jednání po polodeterminované a výrazně regulované). Tyto některé základní znaky (zdaleka ne vyčerpávající) budou v samé podstatě ovlivňovat tvorbu organizace obranné soustavy, formovat vztahy mezi jejími součástmi a vymezovat principy chování celku a částí.

1. Protože každé řízení vždy směřuje k jednotě, vyžaduje i řízení obranného systému **existenci vrcholné instituce**, schopné působit jako sjednocující činitel.

V ČSSR po přijetí zákona o Radě obrany státu probíhají práce na rozpracování základního pojetí centralního orgánu řízení a výkonu obranné funkce státu a společnosti. Systémové začlenění tohoto orgánu řízení a důležitého článku obranného systému si vyžádá nezbytně velkou pozornost při konkrétním řešení ve specificky československých podmínkách, které jsou dány zejména těmito znaky:

— existence relativně „silného“ postavení presidenta republiky, kterému jsou ústavou svěřeny funkce: „zastupuje stát navenek, sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy“, „vyhlašuje na návrh vlády válečný stav a vypovídá na základě rozhodnutí Národního shromáždění válku, je-li Československo napadeno nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení“, „je vrchním velitelem ozbrojených sil“. (Článek 62).

— existuje i relativně „silné“ postavení vlády republiky, která „organizuje a zajišťuje plnění úkolů socialistického státu v oblasti hospodářské a kulturní

²⁾ Naznačené principy se samozřejmě týkají současné etapy výstavby obranného systému. Je zcela možné, dokonce to lze předpokládat, že v případě nejvyšší katastrofických situací, zejména pak v období války, budou všechny normy života organizací a institucí podřízeny více či méně vojenským zásadám organizovaného chování.

výstavby, zvyšování životní úrovně pracujících i v oblasti upevňování bezpečnosti země a rozvíjení mírové zahraniční politiky. (Ústava ČSSR čl. 68 — podtrhl autor).

— existuje a je všeobecně respektován princip vedoucí úlohy KSČ v naší společnosti. I když došlo ke zrušení vrcholné instituce pro celospolečenskou obranu — Komise obrany ÚV KSČ, trvá potřeba zachovat vliv komunistické strany ve vrcholném orgánu obrany. Současně, protože jde o instituci svým způsobem výkonnou ve smyslu řízení, je třeba zachovat takové nezbytné principy účasti na práci ROS, jako jsou faktická odpovědnost, možnost kontroly zastupitelským orgánem apod.

— existence Varšavské smlouvy, jíž je ČSSR členem. Protože nejvyšším společným orgánem obranného úsilí členských zemí Varšavské smlouvy by asi ve válce byl politický konzultační výbor, jemuž je podle dostupného dokumentu připisována funkce koordinátora činnosti nejvyšších vojenských orgánů členských zemí, je nezbytné řešit postavení ROS i vzhledem k tomuto orgánu.

Vymezení potřebných vztahů vrcholného orgánu obranného systému k vyšším systémům (nadsystémům) není sice výhradním problémem tvorby obranného systému, ale je bezesporu determinujícím činitelem jeho konkrétní výstavby a jeho řízeného chování. Konkrétní model jeho konkrétní výstavby a jeho řízeného chování. Konkrétní model vnějších a vnitřních vztahů vrcholného orgánu řízení obranného systému je záležitostí politické doktríny státu, kterou je třeba v této souvislosti trvale dotvářet.

2. Za základní a klíčovou součást obranného systému je téměř vždy jednoznačně považován **branný subsystém**.³⁾ Proto také bývá středem zájmu při řešení obranných úkolů společnosti. V základních ukazatelích své branné schopnosti bývá vybudován a udržován na potřebné úrovni. V jeho čele stojí nejvyšší orgány. Jde zejména o ministerstva obrany a generální štáby. Jejich systémově funkční začlenění nebývá jednoznačné.

Ve většině států bývá ministerstvo obrany orgánem, který zabezpečuje všeobecné podmínky výkonu funkcí branného subsystému:

- řeší problémy mobilizace a práce se zálohami;
- plánování, budování a rozvoje druhů ozbrojených sil;
- řízení vědeckých a výzkumných prací;
- plánování a zabezpečování technického rozvoje;
- řízení vojenské tvorby apod.

V NSR je ministerstvo obrany současně i nástrojem řízení polovojenských organizací a hlavně nejvyšším orgánem ozbrojených sil a přímo koordinuje a řídí práci hlavních štábů.

Vedle toho hlavní či generální štáby bývají základním nástrojem operačního řízení ozbrojených sil a zpracovávají vojenské strategické a operační plány a soustřeďují pozornost zejména na činnost speciálních vojenských složek (raketových, průzkumných, strategického letectva, PVO apod.).

Tato zobecněná dělba funkcí mezi nejvyššími institucemi branného subsystému je vcelku logická. Orientace ministerstva je širší a zabývá se brannými a v některých dílčích problémech i obrannými funkcemi a vystupuje tak jako

³⁾ Branná funkce, realizovaná pomocí zbraní, vojenskými a polovojenskými organizacemi je dosud stále na prvním místě mezi obrannými funkcemi i přesto, že existuje nejen důkaz, zejména u malých zemí, že se jiná obranná opatření (např. diplomatická) mohou stát v určitých případech účinnějšími. Bylo by nesmírnou zásluhou vědeckého výzkumu v ČSSR, kdyby našel možné vhodné varianty priority různých obranných funkcí, či jejich kombinací v možných konkrétních podmínkách obrany existence a stability našeho socialistického státu.

výkonný řídicí orgán v širší funkční sféře. Naproti tomu generální štáby vystupují jako instituce přímého řízení vojenských součástí. Není proto rozhodující, jestliže strukturální vystupují vedle sebe jako dvě na rovně si postavené součásti výkonných institucí státu, nebo představují jedinou instituci s vnitřním dělením, či je generální štáb v podřízení ministerstvu. Systémově jsou všechny možnosti přípustné, existuje-li jasná funkční dělba práce.

Výkonnými součástmi branného podsystemu jsou jednak vojenské, jednak polovojenské instituce a organizace:

a) **Organizace přímého bojového určení**, které mohou být povolány působit na frontách války, či mohou mít teritoriální poslání, tj. jsou připravovány a organizovány k výkonu všech druhů **vojenské** obrany státního území ČSSR. Vojenská složka bývá charakterizována určitou sestavou druhů vojsk a služeb a je nositelem základních branných hodnot, jakými jsou zejména bojová pohotovost a bojová připravenost. Funkčně strukturální začlenění této armádní složky v branném systému se vyvinulo tradičně v rámci Ministerstva národní obrany a generálního štábu.

Nové řešení funkčně strukturální uspořádanosti branného systému si v soustavě vojenskodoktrinních názorů vyžádá zařazení dalších organizací vojenského typu. Jde u nás zejména o organizace Civilní obrany a Lidových milic, které mají nejednu funkci přímo v rámci bojové činnosti. Jejich systémové začlenění mimo vojenské řízení je zejména u Lidových milic možné vzhledem k tomu, že mají plnit i některé vnitřní politickomocenské funkce jako nástroj KSČ. Nicméně je zařazení problematiky těchto organizací do souboru otázek branného systému a spolu s tím formulování jednotlivých zásad bojového použití, výcviku, součinnosti, mobilizace apod. nezbytné. Komplikace nastanou zvláště v otázce podřízenosti v bojové situaci, nedojde-li k zásadnímu řešení.

b) Stejně tradiční součástí branného systému je **vojenské školství**, jehož posláním je příprava kádrů pro armádu, ale i pro nejednu nearmádní brannou součást. Obecným problémem funkčně strukturálního řešení začlenění vojenského školství ve většině armád světa je rozporný pohled na účel vojenské školní přípravy: buď se přespříliš zdůrazňuje vojenskoodborná účelovost a školy jsou považovány za jakýsi „podnikový institut“ armády, nebo bývá zdůrazňována úloha v kulturní výchově a všeobecném vzdělání.

Své místo v soustavě vojenského školství však mají i civilní vysoké školy. Dnes se prakticky ve všech moderních státech světa (USA, SSSR, NSR, Francii a neposlední řadě i v ČSSR) připravují záložní důstojnické kádry na civilních vojenských školách. (Je známo, že ve Spojených státech existuje experimentálně program výcviku záložních důstojníků na dobrovolném základě i na středních školách, tzv. Junior Reserve Officer Training Corps Program). Aniž přehlídíme některé zvláštnosti ve výkonu vojenské služby u jednotlivých států, vystupuje obecná potřeba vzdělaných velitelů a specialistů jako naléhavý úkol ve všech armádách. Systémové začlenění civilního školství (zejména vysokého) částí funkce do rámce vojenské školní přípravy, je jednou ze schůdných cest. Musí se tak ovšem dít uváženě, (např. neplýtvat kvalifikovanými vysokoškolsky připravovanými kádry na funkce velitelů čet, ale začleňovat je jako specialisty) v promyšlené soustavě, která by byla s to realizovat bez mimořádného zařízení i vojenské potřeby.

c) Významné místo v branném subsystému má i **vojenská výroba a jí obdobné činnosti jako je doprava, skladování vojenských zásob a obdobné funkce**. Stanovit míru jejich velikosti a zaměření vojenskoekonomického

úseku v mírové době je složitý a náročný úkol, neboť tento úsek váže ekonomické pracovní a materiálové zdroje státu a společnosti a jeho nároky stále rostou.

Daleko náročnější je pak formulace oficiálních požadavků na výrobní složku branného subsystému za války. Lineární začlenění celého hospodářství v duchu minulých hesel „Vše pro válku“, „Vše pro frontu“ se jeví ve světle nároků raketové jaderné války sice jako opodstatněné, ale současně z hlediska požadavku přežití národů nereálné.

Jakkoli jsou naznačené problémy a jejich řešení složité ve všech zemích (i u velmocí), o to vážnější jsou v malých zemích, jejichž možnosti jsou omezené.

d) Nový prvek branného subsystému moderních zemí světa tvoří **složka vojenské vědy a armádního výzkumu**. Na plnění vědeckovýzkumných úkolů rozvoje branného systému i jeho součástí se dnes podílí stále více vědeckých ústavů a interdisciplinárních týmů v armádě samé, ale řadu úkolů plní i civilní vědeckovýzkumná základna. Vývoj, uplatnění i řízení vědeckovýzkumné práce podléhá sice specifickým rysům vědy samé. Řešení místa a úlohy vědecké práce, její zaměření, objednávka výzkumných úkolů, stejně jako její podíl ve vojenském rozpočtu a na tom závislá velikost a kvalita vojenské vědecké základny a objednávky u civilních institucí a další otázky jsou vážným předmětem rozvoje obranného systému vůbec.

e) Konečně budou součástí branného systému tvořit **organizace**, které jsou zde sice **bezprostředně, ale přitom volně zapojeny**. V Československých podmínkách jsou takovou organizací zejména Svazarm. Uspokojuje branné technické zájmy občanů, ale současně plní vážné úkoly předvojenské výchovy i udržování připravenosti specialistů s branně technickými zájmy po vykonání základní vojenské služby. Je možné předpokládat, že v souvislosti s rozvojem a diferenciací zájmů může vzniknout i jiná branná orientovaná organizace.

Spolu s inventarizací základních součástí branného subsystému byly naznačeny i možnosti a směry výzkumné práce, které si však zdaleka nekladou nároky na úplnost a reprezentativnost. Daleko vážnějším problémem jsou otázky funkčně strukturální uspořádanosti branného subsystému.

Prvním úkolem řešení utváření branného systému bude zvolit adekvátní koncepci výstavby a řízení. Vzhledem k tomu, že jde o velkou organizaci, rozsahem celostátního významu, jeví se divizionální řešení⁴⁾ jako vhodný strukturální typ.

Divizionalizace se nejprve musí projevit v organizaci samotného ministerstva národní obrany nebo jiné řídicí instituce branného systému, které by měly být v rámci dané koncepce členěny do správ především podle dělby funkcí při plnění poslání branného systému (a jiných úkolů, které mu náleží z jiných vztahů).⁵⁾

Divizionální typ uspořádanosti dovoluje jednotlivé dílčí úseky vzhledem k charakteru jejich činnosti. (Je zcela evidentní, že se bude odlišovat řízení

⁴⁾ Divizionální strukturální typ je moderní koncepcí organizace velkých soustav. Vychází ze zásady organizačního členění celku na menší části jako samostatné jednotky, schopné plnit dílčí úkoly vyplývající z jejich postavení v celku. Protože každá část disponuje všemi potřebnými orgány a nástroji pro plnění své funkce, je řízení jednodušší, neboť mohou pracovat relativně samostatně, činnosti se snáze koordinují, i když je kladen současně větší nárok na schopnosti řídicích pracovníků v decentralizačních částech.

⁵⁾ Na rozdíl od tohoto převažuje např. v současném uspořádání MNO formálně funkční typ, což klade známé vysoké nároky na vnitřní koordinaci a kooperaci, které jsou ve velké organizaci vůbec důsledně neuskutečnitelné.

bojové činnosti např. od řízení vědy). Jde o typ, který dovoluje i poměrně volné vazby mezi řídicími a řízenými orgány, což bude plně potřebné vzhledem k rozdílným nárokům na řízení jednotlivých úseků.

Divizionální typ strukturální uspořádanosti tedy umožňuje, aby jednotlivé orgány, které budou stát v čele jednotlivých úseků branného systému, byly relativně volně propojeny k ministerstvu. Současně je možné, aby měly navzájem odlišný charakter a různými metodami plnily svou řídicí funkci.

3. Další subsystémy obranné soustavy společnosti a státu — ochranný a pomocný — nekorespondují svými funkcemi bezprostředně s branou politikou. Brannost se jim spíše vnucuje jako vnější funkce, která je nutí podříditi se některým jejím požadavkům.

Základními organizacemi a institucemi ochranného systému jsou:

- instituce s funkcí pořádkovou — jde zejména o Veřejnou bezpečnost, Sbor pomocníků VB, místní orgány národních výborů, závodní stráž apod.;
- organizace a instituce s funkcí ochrany lidských životů — Červený kříž, zdravotnické ústavy, ale i asanační skupiny aj.;
- organizace s funkcí záchrany společenského a osobního majetku, např. požárníci.

Mezi organizacemi pomocné funkce pak budou vystupovat takové, které obranné funkci slouží jen velmi zprostředkovaně. Mezi nimi budou zaujímat přední místo

- organizace a instituce výchovné — základní školy, Socialistická akademie aj.;
- organizace tělovýchovné;
- jiné zájmové organizace, které současně s plněním vlastního programu pěstují vlastnosti a schopnosti potřebné k výkonu obranných funkcí — např. Pionýr, Junák, turistické organizace apod.

Vojenský vliv na řešení funkcí, struktury a vůbec branného chování těchto organizací a institucí bude nezbytně jen vnější. Může mít charakter doporučení, návrhů, námětů apod. Vždyť jde o organizace a instituce založené především na základě vnitřního zájmu a dobrovolnosti jejich členů. Jejich funkce a vztahy, které se vytvořily přirozenou dlouholetou činností, nelze násilně měnit jen vzhledem k požadavku brannosti.

Přesto by ale výzkum obranného systému neměl opominout analyzovat skutečný přínos těchto organizací a institucí pro celkovou přípravu obrany, schopnosti našeho státu a zvláště pak branného subsystému. A měl by uplatnit svůj vliv na komplexnější zabezpečování potřeb organizací a institucí tohoto subsystému státem.

Protože jde převážně o organizace s místní působností, měly by problematice řízení věnovat pozornost především Národní výbory, které v tomto směru jsou možnými nositeli sjednocující řídicí funkce.

*

Nekladl jsem si za cíl vyřešit úkol vytvořit a uspořádat branný systém. Pouze chci připomenout, aby k jeho výzkumu byl použit také méně tradiční přístup — funkčně strukturální analýza a teorie systému. Ty nemají nahradit, ale doplnit dosud používané teorie a metody a v jednotě s nimi posílit kritické myšlení a prohloubit vědecký přístup při řešení a projektování obranného systému.

INTEGRACE VRTULNÍKŮ *do pozemních vojsk*

K reálnému postižení různých tendencí dalšího vývoje našich ozbrojených sil je nezbytné správně analyzovat základní hlediska. Především je to ujasnění úlohy a místa čsl. ozbrojených sil jako prostředku státní moci a zhodnocení konkrétních podmínek i možností plnit naše národní i internacionální úkoly ve středoevropském prostoru. Proto je i integrace vrtulníků do pozemních vojsk v podstatě problémem vývoje našich polních vojsk, jejichž možnosti jsou limitovány lidskými a materiálními zdroji našeho státu. Tato skutečnost doktrinnální povahy vytváří v ČSLA pro integraci vrtulníků do pozemních vojsk odlišné podmínky, než mají jiné státy, především supervelmoci, které jsou hlavními nositeli tohoto vývoje.

Ukazuje se, že rovnováha mezi palbou a pohybem je stále narušována v neprospěch pohybu. Je nejvyšší čas zkoumat a postavit novou organizaci pozemních vojsk, která by vytvořila podmínky k použití vzdušných dopravních prostředků. Řešení vzdušné pohyblivosti pozemních vojsk vyžaduje komplexní pohled. Nelze proto vidět v integraci („spojování různých částí v jednotlivý celek“, viz Stručný filosofický slovník, nakl. Svoboda 1966, str. 193) vzdušných prostředků do organizace pozemních vojsk pouze vzdušnou přepravu pozemních vojsk. Z hlediska plnění úkolů na bojišti se ukazuje, že vzdušné prostředky k zabezpečení činnosti pozemního vojska se diferencují na čtyři hlavní skupiny:

1. spojení a velení,
2. pozorování a průzkum,
3. přímá bojová činnost,
4. vzdušná doprava.

Dokud bude použití vojskového letectva, tj. letectva začleněného organizačně u vševojskových jednotek, útvarů, svazků a svazů, vázáno na splnění některého z těchto čtyř úkolů na frontové letectvo, do té doby bude **výhoda** vojskového letectva — **neprodlený zásah na bojišti** — **problematická**. Vzdušnou

pohyblivost pozemních vojsk proto chápu jako **integraci** vzdušných prostředků **všech typů** (nenáročných na obsluhu, na startovací a přistávací plochy) do pozemních vojsk.

Nevidím tedy zabezpečení pohyblivosti pozemních vojsk pouze v zavedení dopravních vrtulníků.

U nás je vcelku vžitě poslání vojskového letectva k plnění prvních dvou skupin úkolů. I když „Prozatímní směrnice pro činnost vojskového letectva“ z roku 1967 píše o všech úkolech letek svazků a svazů, může naše vojskové letectvo prakticky plnit pouze úkoly prvních dvou skupin.

Do jaké míry může nebo bude plnit vojskové letectvo úkoly třetí a čtvrté skupiny je předmětem diskuse.

Jedni vidí úlohu vojskového letectva především ve zvýšení pružnosti letecké podpory a zabezpečení bojové činnosti pozemních vojsk. Tento názor zdůvodňují tím, že úderná síla letecké armády z druhé světové války se snížila ve srovnání s dnešní údernou silou o 33 % a tím, že je nutné rychle reagovat na vývoj situace a že pohyblivé cíle na bojišti si vyžadují spojit jejich vyhledávání s bezprostředním ničením. Ani sebelepší systém informování nezabezpečí, že cíl, zjištěný před několika minutami, bude v době napadení palebnými prostředky pozemních vojsk nebo po vyžádání zásahu letectva cestou frontu ještě na původním místě.

Vrtulníky, začleněné do pozemních vojsk a vybavené zbraňovými systémy, mohou mít k zničení zjištěných cílů velkou palebnou hodnotu, např. četa vrtulníků všeobecného určení UH - 1 D v počtu 5—8 kusů:

- 26 kulometů M-60 ráže 7,62 mm,
- 80 neřízených raket 70 mm,
- 275 granátů 40 mm.

Např. skupina čtyř bojových vrtulníků „Huey Cobra“ může vypálit více než 4 tuny střeliva a může se zdržovat po dobu jedné hodiny ve vzdálenosti kolem 100 km od svého letiště nebo odletové plochy. Pro zásahy v trvání dvě a půl hodiny může (podle údajů západního tisku) každý vrtulník „Huey Cobra“ vzít celkem asi 700 kg munice pro kulometry ráže 7,62 mm, pro 40mm granátometry a 70mm rakety.

Efektivnost těchto palebných prostředků ještě vzrůstá vysokou pohyblivostí vrtulníků nad terénem. Vrtulník umožňuje soustředit během několika minut palbu na zjištěný cíl a velmi rychle přenést palbu na jiný cíl, dosti vzdálený od prvního.

Druzí naopak nechtějí, jako např. inspektor západoněmeckého bundeswehru generál MOLL, od vrtulníků žádný bojový úkol, ale zvýšení pohyblivosti pozemních vojsk nad vlastním územím. Jestliže mohl 2. as bundeswehru v roce 1965 přepravit svými organickými vrtulníky 700—800 osob, v roce 1968 to bylo již 1200—1300 osob. Další program ke zvýšení pohyblivosti pozemních vojsk bundeswehru počítá s nákupem 135 (středních) dopravních vrtulníků CH-53 v celkové hodnotě 1,2 miliardy západoněmeckých marek. Vojskové letectvo má NSR doplnit do pěti let.

Pravda bude zřejmě někde uprostřed těchto dvou krajních názorů.

Vzdušný manévř

V článku se zaměřím na použití vojskového letectva především z hlediska čtvrtého úkolu. V naší armádě tento úkol vojskové letectvo neplní, ale plní jej pomocné dopravní vrtulníkové letectvo letecké armády frontu.

Integraci vrtulníků do pozemních vojsk zkoumáme jak z takticko-operačních, tak i z technických hledisek, která jsou neodlučitelnou součástí celého řešení, protože využití vzdušného manévru pro pozemní vojska je dáno především technickými možnostmi vzdušných dopravních prostředků.

Výchozí podmínkou je skutečnost, že vojska, která se dostanou do prostoru bojové činnosti jakoukoli cestou (v našem případě vzdušnou), musí mít zabezpečeny nejzákladnější podmínky k vedení bojové činnosti s velmi silným, především mechanizovaným a pohyblivým protivníkem. Bude-li faktor času stále více ovlivňovat ozbrojený zápas, pak převaha v rychlosti je prvním krokem k úspěchu, protože je účinným prostředkem k odstranění vlastní slabosti, která spočívá v nedostatku sil a prostředků.

Avšak právě tato slabost je hlavním znakem nízké bojové hodnoty vzduchem přepravených vojsk. Stará zásada Napoleona, že: „úderná síla armády je násobkem jejího množství a její pohyblivosti“ dostává se do nového vývojového stádia.

Podíváme-li se na tento požadavek v jeho historickém vývoji, vidíme, že motivy, které vedly k výstavbě výsadkových padákových jednotek i vzdušných přistávacích jednotek dříve, byly jiné, než je tomu dnes nebo ještě výrazněji, než tomu bude zítra.

Za druhé světové války i po ní, se staly výsadkové jednotky pro válku nepostradatelné, protože umožnily nepřátelskou frontu jednoduše **přeskočit**. **Tenkrát** byl důležitý samotný **vzdušný obchvat**.

Dnes, ale jde o jinou — **vysloveně vynucenou** — **potřebu**, a to **zvýšit u pozemních vojsk pohyblivost a rychlost**, jinou cestou než po zemi, kde jsou již další možnosti **podstatného** zvyšování rychlosti vyčerpány.

Jaké vyvstanou při nastupující vzdušné pohyblivosti pozemních mechanizovaných vojsk analogické znaky jako při zavádění motorizace a mechanizace pozemních vojsk?

Podobně jako u motorizovaných jednotek v minulosti, také i zde jsou nejdříve vzdušné prostředky zasazeny **pouze k přepravě** bojových jednotek. Proto jsou jen **jednou** z možností, kterou poskytuje vzdušná pohyblivost, která bezsporně zvyšuje. Jakmile ale pozemní bojová jednotka opustí technický prostředek vzdušné přepravy, který mu vytvořil podmínky pro tuto mobilnost, dostane se ihned z nejvyššího na nejnižší stupeň žebříčku pohyblivosti pozemních vojsk, protože bojuje pěšky. Přitom však působí v prostoru činnosti nepřátelských mechanizovaných jednotek, které jsou na nejvyšším stupni jak pohyblivosti, tak i schopnosti využít integrovaných možností palby, pohybu i ochrany.

Proto nenastane u vzduchem přepravených jednotek podstatná progresivní **změna v zásadách jejich bojové činnosti**. Naopak, vzniká regresivní změna v tom, že se tyto jednotky dostanou do mnohem těžší situace, než byly zvyklé bojovat jako jednotky mechanizované.

V plném slova smyslu by tedy měla vzdušná pohyblivost pozemních vojsk znamenat (stejně jako tomu bylo u mechanizovaných jednotek) plnou integraci vzdušných prostředků do bojových svazků pozemních vojsk.

Z prostředku, který dosud pouze zabezpečuje pozemním jednotkám přesun vzduchem, by se mělo stát speciální bojové vozidlo, které by v sobě sjednotilo pohyb, palbu i ochranu.

To je vysloveně optimální řešení, protože technický prostředek by byl v plné míře využit nejen pro přepravu (pohyb), ale i pro boj (ničení). **Zásady bojové činnosti by se musely také podstatně změnit**, aby odpovídaly bojovému prostředku, který budou jednotky využívat. Podle mého názoru, tímto prostředkem nebude vrtulník. Na konci optimálního vývoje by tedy měly být jakési „**plně mechanizované vzdušné jednotky**“.

Tento konečný cíl je však příliš smělou perspektivou. Pokládal jsem však za nutné skutečnost uvést, protože vzdušná pohyblivost pozemních vojsk není ve své podstatě pouze otázkou — **zda padákové nebo přistávací výsadky**, ale mnohem širší.

Je-li nějaká perspektiva příliš vzdálená, musíme zkoumat a volit **přechodová řešení**, která by ke konečnému cíli vedla. Zhodnotíme, co je uskutečnitelné v blízké perspektivě a co ve vzdálenější. Vzdušná pohyblivost by měla sice zvýšit mobilnost pozemních jednotek, ale neměla by vynutit po přepravě vzduchem žádné podstatné změny ve vedení samotné bojové činnosti těchto pozemních vojsk. V žádném případě nemůže dojít ke snížení jejich bojové hodnoty pro pozemní boj.

V tomto **přechodném období** jde o vzdušnou přepravu pozemních vojsk, která se může uskutečnit z letiště na letiště, z letiště do terénu nebo z terénu do terénu.

Přepravu z letiště na letiště řešíme na strategickém a operačně strategickém stupni, protože v operačním nebo taktickém měřítku bude více výjimkou než pravidlem. Je známo a poslední cvičení NATO „REFORGER I“ ukázalo, jaká opatření jsou nutná k tomu, aby vzduchem přepravené pozemní jednotky měly vše co potřebují k pozemní bojové činnosti.

Při vzdušné přepravě **z letiště do terénu** použijeme vzdušné přepravní prostředky, které jsou odkázány na startovací a přistávací dráhy. Pozemní jednotky proto mohou přistát na bojišti **pouze padákem**. Tím zabezpečíme operační pohyblivost, odpadnou dlouhotrvající přesuny po zemi k předpokládanému místu zasazení. Základní podmínkou je ale použití zvlášť vycvičených a vyzbrojených vojáků, nákladných a těžko nahraditelných **padákových výsadků**. V naší armádě se počátkem šedesátých let objevila zjednodušená snaha zvýšit touto cestou operační pohyblivost pozemních vojsk a vytvořily se motostřelecké prapory jako padákové výsadky, které byly pouze „přesazeny“ z obrněných transportérů do letadel a na padáky.

Pro padákové výsadky je zvlášť závažná skutečnost, že po opuštění vzdušného přepravního prostředku klesne pohyblivost výsadkových padákových jednotek na **pohyblivost pěšáka**, tj. ze 300 km/h na 4 km/h. Také jeho **palebná síla podstatně klesne** pod požadovanou bojovou hodnotu pozemních vojsk, protože množství nákladů vysazených padákem zpravidla omezuje nedostatečný nákladní prostor a nedostatečné množství těžké pozemní techniky přizpůsobené pro vysazení padákem. Všeobecně sice nechybí snaha jejich výzbroj a technickou pohyblivost na zemi zlepšit, ale k dosažení výrazného pokroku jsou nutné tak nákladné prostředky, že si je mohou dovolit pouze velmocí. Přitom je otázka, v jakých podmínkách jsou ještě dnes nutné a efektivní **velké padákové** výsadkové operace. Pochopitelně budou jiné pro Sovětský svaz a jiné pro ČSSR.

V koncepci použití našich ozbrojených sil ve středoevropském prostoru se budou padákové výsadkové zásahy omezovat více na úkoly průzkumné, budou působit jako předsunuté odřady přistávacích výsadků apod. Speciální padákové

jednotky musíme proto v **určité míře** zachovat i v naší armádě, aby naše vedení mělo úměrné a přiměřené prostředky k řešení situací, které se mohou v průběhu ozbrojeného zápasu vyskytnout.

Ke vzdušné přepravě pozemních vojsk z **terénu do terénu** jsou v současné době k dispozici pouze vrtulníky. Jejich výhody i nevýhody jsou zřejmé. Všem nevýhodám však vévodí skutečnost, že se stejně jako při vysazení padákem i při vzdušné přepravě vrtulníky snižuje palebná hodnota a pohyblivost pozemních vojsk. Na místo bojové činnosti se tyto jednotky přepravily rychlostí 140 km/h, ale po opuštění vrtulníků jsou z nich pěšáci (4 km/h).

Rozhodující je, zda jsou vůbec možnosti vybavit jednotky tak, aby po vysazení měly **zachovánu svoji pohyblivost a palebnou sílu** k vedení boje s mechanizovanými a tankovými jednotkami nepřítel.

Ani zde nechci hledat univerzálně platné pravidlo. Strategické koncepty použití ozbrojených sil i vynaložení prostředků na ně se projevuje jinak v SSSR a USA než v ČSSR. Přitom nemám na mysli využití těchto vzdušných přepravních prostředků převážně v útočné operaci, jako tomu bylo dosud. Zvláště v obraně se k rychlým akcím proti pronikajícím tankovým a mechanizovaným svazkům nepřítel uplatní rychle reagující vysoce pohyblivé vzdušné přistávací jednotky, PTZ, POZ, které jsou schopné s úspěchem se střetnout s pronikajícím nepřítelem. V našich podmínkách může mít vzdušný přesun z terénu do terénu plně uplatnění zvláště v teritoriální obraně, kde bude vždy nedostatek sil a prostředků. Rychlým zásahem by se jejich počet prakticky zvětšil.

Plně uspokojivé řešení může dát jen skutečnost, kdy pozemní jednotky budou vrtulníky přepravovat s normálním vybavením bez omezení (zbraně i přepravní prostředky). To by však znamenalo mít pro ně **dvoujehavění**: jedno, které jim umožní vzdušnou pohyblivost a druhé, které jim umožní pohyblivost po zemi. Tohoto cíle však nedosáhneme v plném rozsahu. Ani supervelmocí nejsou s to tento problém vyřešit.

V naší situaci je proto zcela neracionální svázat vzdušné dopravní prostředky s vyčleněnými jednotkami pro přepravu vzduchem, jak vyžaduje pplk. ing. Ivan Kutín (VM 5/68). Měli bychom však mít u pozemních jednotek takovou bojovou techniku, kterou můžeme bez velkých potíží přepravovat perspektivními vrtulníky. Dokud tomu tak není, měla by se většina pozemních jednotek připravovat pro vzdušnou přepravu i když odlehčeně. Vzhledem k současným omezeným možnostem vzdušných přepravních prostředků budou bojovat po vzdušné přepravě za velmi ztížených podmínek — bez prostředků pohybu a těžké palby.

Podle rychlosti a doletu našich současných vrtulníků mohu usoudit, že jejich nejefektivnější využití je na vzdálenost kolem 50 km. Vrtulník ji může překonat cca za 20–30 minut, zatímco pozemními dopravními prostředky by přesun trval kolem 3 hodin. Na tuto vzdálenost nemusíme vrtulníky doplňovat pohonnými hmotami pro zpětný let.

Při zkoumání efektivnosti použití různých druhů vzdušných přepravních prostředků můžeme vhodně uplatnit exaktní metody. Při vysokých nákladech na vzdušnou přepravu pozemních sil dovolí státní systém takovou vzdušnou přepravu, která bude méně nákladná. Nabízí se zde připomenout výňatek ze stati, kterou napsal M. N. Tuchačevskij v roce 1931 a která byla poprvé uveřejněna až v roce 1962:

„Nový systém výzbroje, který se vyvinul a ještě vyvíjí a který zahrnuje

letectvo, tankové vojsko, rádiové prostředky a chemii, bylo by snad možné označit souhrnným názvem **aeromotochemizace** (podtrženou mnou) ...

Aeromotomechanizace jako systém vyzbrojování není z hospodářského hlediska parazitní jev jako např. „dělostřelecká“ armáda. Protože je standardní a v době míru lze použít týchž strojů, vytváří naopak předpoklady pro jejich hromadné použití ve válce. Tak vzniká situace, že velké množství technicky nedokonalých bojových zbraní má kořeny přímo v národním hospodářství.“ (Vybrané spisy, Naše vojsko 1966, str. 228).

Měli bychom také věnovat pozornost potřebám naší **vnitrostátní letecké dopravy**. Doprava cestujících z vnitřního města na letiště trvá totiž dnes již déle než přelet moderním dopravním letounem mezi městy.

Např. v NSR, jejíž geografické podmínky jsou podobné naší republice, srovnávají efektivnost železniční a letecké přepravy. Ukazuje se, že letecká přeprava na vzdálenost 300—400 km je výhodnější než železniční.

V Americe bylo uloženo ústavu Massachusetts Institute of Technology (MIT) prozkoumat meziměstskou leteckou dopravu v severovýchodním koridoru mezi městy Boston-Washington-N. York. Pro všechny typy vzdušných dopravních prostředků s kolmým startem se uvažovalo s těmito parametry: kapacita 80 míst, dolet 200 mil, průměrné roční využití letounu 3 000 letových hodin. Sítí tratí volili tak, aby každá trať byla kratší než 100 mil a vzhledem k vysoké frekvenci využití prostoru vytyčili i zcela krátké vzdálenosti pod 50 mil.

Na tomto prostoru, který se rozlohou přibližuje ČSSR, se předpokládá mít na koridoru 100 dopravních letounů s kolmým startem (osmdesátimístných). Při kalkulaci se došlo k závěru, že tento meziměstský vzdušný letecký dopravní systém v roce 1980 bude na jedné pětině nákladů dnešního amerického vrtulníkovoho meziměstského přepravního systému a asi na dvojnásobku nákladu na meziměstskou dopravu v roce 1961.

Pro perspektivu rozvoje našeho taktického a takticko-operačního vzdušného pohybového systému bude jistě správné posoudit možnosti této cesty k zabezpečení pozemní armády vzdušnými dopravními prostředky. Protože i jiné státy socialistického tábora mají podobné podmínky (NDR, Polsko, Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko, Jugoslávie), byl by jistě efektivní integrovaný vývoj. Vývoj dopravních letounů s kolmým startem pro vojenské účely bude mít (vzhledem ke značným nákladům na vývoj) — smysl pouze tehdy, bude-li mít zvolená koncepce vzdušné přepravy uplatnění i v civilu. Např. vývoj dopravního letounu s kolmým startem **DO 31** (únosnost 5 tun, dolet 500 km, rychlost 500 km/h) stojí NSR celkem 200 miliónů DM včetně tří prototypů.

Při zkoumání vzdušné pohyblivosti pozemních vojsk ČSLA nemůžeme vycházet pouze z potřeb. Proto chci ve zcela zjednodušené formě ukázat výši finančních nákladů nutných ke zvýšení pohyblivosti pozemních vojsk vzduchem.

Přání a možnosti

Efektivnost využití vzdušné dopravní techniky pro zvýšení vzdušné pohyblivosti vojsk je spojena s vyjasněním úlohy ČSLA v možné válce, rozvoje druhů vojsk a v nich rozvoje jednotlivých druhů vojenské techniky. To je spojeno s vyjasněním rozvoje našeho národního hospodářství, včetně ujasnění delimitace výzkumu, vývoje a výroby. Při zabezpečování ČSLA vojenskou technikou

potřebujeme naprosto jasnou perspektivu nejméně na 10—15 let. Proto komplexní vypracování vojenské doktríny ČSSR a závěrů vojenské vědy bude mít vliv na další řešení vzdušné pohyblivosti pozemních vojsk v naší armádě.

Musíme uvést v soulad naše přání s možnostmi. Klademe si otázku: „**Jaké bude nezbytné množství vzdušné přepravní techniky pro vojskové letectvo?**“ Odpověď není snadná.

Je-li menší počet určité bojové techniky, je třeba velmi hospodárně vytvářet organizační podmínky pro její efektivní využití. U vzdušných dopravních prostředků jde také o provoz a údržbu letecké techniky, která je velmi náročná a nákladná.

Prostorové rozmístění divize cca 20×20 km a armády cca 100×100 km vytváří možnosti rychle přesunout vzdušné prostředky podle potřeby a vhodně je centralizovat. Zatím získané zkušenosti nijak **nepotvrzují oprávněnost decentralizace vrtulníkových jednotek až do divize**. Organizaci i dislokaci vojského letectva můžeme přezkoumat z toho důvodu, že již není tak důležité být připraven vždy a všude, ale ve správný čas na správném místě.

Přihlédneme-li jak k mírovým, tak i válečným požadavkům, je vhodné u vojského letectva detašovat jednotky, které mají kolem 30—50 vzdušných dopravních prostředků. Podle zkušeností představuje u leteckých jednotek veškerý obsluhující personál poměr asi 10—15 osob na jeden letecký přepravní prostředek. Proto není výhodné detašovat letecké jednotky menší než 30 strojů. Usuzuji tak z dopisů letců vrtulníkové jednotky — viz časopis PVO a letectvo č. 5/68 str. 18—19.

Divize má mít ve své organizaci i v péči takový počet vzdušných přepravních prostředků, aby mohla sama přepravit „vzdušný“ předem daný obřad v hodnotě praporu s veškerou nebo aspoň většinou bojové techniky, včetně pozemních pohybových prostředků.

Při rozboru možného použití a organizace vojenského letectva v ČSLA musíme vycházet z reálných předpokladů, které vytvoří podmínky pro rozvoj vzdušné pohyblivosti pozemních vojsk.

Vzdušná dopravní technika vojského letectva bude v letech 1970—1980 limitována vzdušnými dopravními prostředky Sovětského svazu a našimi vlastními. Možné typy vrtulníků viz tab. 1.

Tabulka 1

Typ	Rychlost (km/h) průměr	Dolet (km) průměr	Únosnost (kg) průměr	Náklad				
				letecké rakety		PTŘS 1. dr. (střel)	počet	
				57 mm	JRRO 130 mm		osob	pozem. dopr. prostř.
HC-4 (lehký)	200	400	600	40	6	4 střely (1 dr.)	5	—
Mi-8 (střední)	200	400	3 000	128	32	36 střel (1 četa)	30	1 GAZ
Mi-6 (těžký)	250	600	12 000	—	—	—	120	1 OT

Dalšími limitujícími činiteli při rozvoji vojskového letectva budou předpokládané počty vzdušné dopravní techniky. Současně musíme přihlížet i k výměně zastaralých typů Mi-1 a Mi-4.

Vrtulník HC-4

Vytváří předpoklad k vhodnému použití nejen jako lehkého pozorovacího, kurýrního a průzkumného vrtulníku, ale současně může vytvářet i vzdušnou odpalovací základnu pro neřízené rakety, v nutném případě i pro přepravu jednoho družstva PTRS. Jinak může mít plné uplatnění v řízení palby dělostřelectva a raket divize.

Pro divizi.

Divize bude zpravidla útočit na dvou taktických směrech od sebe vzdálených 5—10 km. Můžeme kalkulovat s potřebou dvou vrtulníků na každý tento směr. Je tudíž nejnutnější potřeba 4—5 vrtulníků typu HC-4 na divizi.

Pro armádu.

Vrtulníky HC-4 vytváří podmínky nejen pro velení a spojení k jednotlivým divizím a armádním složkám, ale vytváří i vhodné podmínky pro řízení přesunů a organizaci pořádkové i regulační služby.

Počítám s potřebou jednoho vrtulníku na každou divizi. K armádním prostředkům, hlavně k zabezpečení jednotlivých druhů vojsk, počítám kolem 3—5 vrtulníků. K zabezpečení řízení dělostřelectva a raketového vojska armády počítám se 3 vrtulníky. Celkem u armády o 4—5 divizích kolem 10 vrtulníků pro štáb armády a 3 pro velitelství dělostřelectva a raketového vojska.

Vrtulník Mi-8

Tento vrtulník dává předpoklady k využití nejen jako vzdušného dopravního prostředku, ale současně i jako mohutné palebné základny. S možností přepravit 30 osob nebo 1 GAZ vytváří podmínky k přepravě i jiných palebných prostředků, kterých je na stupni divize nedostatek a kterými by měl být pokryt celý prostor divize. Takovými prostředky jsou např. PTRS. Bude-li divize působit na dvou taktických směrech, bude vhodné mít možnost každý směr zesílit aspoň dvěma četami PTRS, které jsou schopny přehradit šířku kolem 2 kilometrů. Tzn., že na každý směr bude mít možnost použít 2—3 vrtulníky Mi-8 = 6 vrtulníků na divizi. Tyto vrtulníky umožňují přepravovat regulační orgány divize a přenést pořádkovou a regulační službu do vzduchu. Při naléhavé potřebě přepravit vojska nad vlastním územím i nad území nepřítele, může těchto 6 vrtulníků vytvořit podmínky pro přepravu asi 180 osob. Jejich celková únosnost je 18 tun materiálu.

U armády bude vhodné mít bojovou letku v hodnotě do 12 vrtulníků Mi-8 pro zesílení divizí těmito výkonnými vrtulníky a tím zvýšení možnosti divizí o 2—3 násobek uvažovaných úkolů pro divizi.

Mi-6

Vysoká kapacita tohoto vrtulníku (12 tun) si vynucuje soustředit je na vyšší svazu. Jeho dolet 600 km vytváří podmínky mít je i u frontu. Vzhledem k tomu, že je zatím jediným vrtulníkem, který může dát vojskům přepa-

veným vzduchem maximální pohyblivost a údernou sílu po zemi (přepravou obrněných transportérů) a tak odstranit podstatný nedostatek při bojové činnosti vzduchem připravených pozemních vojsk, bude vhodné mít je u takového svazu, který bude operativně zabezpečovat vrtulníkové výsadky do divízi. Takovým svazem je armáda.

K zabezpečení dostatečné pohyblivosti motostřeleckého praporu po jeho přepravě vzduchem bude dostačovat 30 obrněných vozidel a jiné těžké techniky. Počítám-li s dvěma koloběhy pro zabezpečení praporu, pak mohu u armády předpokládat dopravní prapor v hodnotě 15 vrtulníků Mi-6. Bude-li tento počet u dvou armád prvního sledu, můžeme těžké dopravní vrtulníky operativně soustředit u jedné armády nebo centralizovat pro potřeby fronty.

Vzhledem k omezenému počtu vrtulníků u jednotlivých pozemních svazků je nejvýhodnější soustředit u armády (nejen pro mírové, ale i pro válečné potřeby) vrtulníkové jednotky určené pro zesílení divízi. Pak musíme zabezpečit veliteli divize dokonalé spojení k jejich vyžádání. Bude-li základna pro „vrtulníkové letectvo“ armády ve vzdálenosti kolem 100 km od prvosledových divízi, mohou být vrtulníkové jednotky během necelé hodiny v prostorech odletových divizních ploch. U divízi by byla základna pro doplnění pohonnými hmotami a pro nejnějnější ošetření.

Nejekonomičtější využití vrtulníků by zabezpečila 12 hodinová služba v prostorech divízi prvního sledu. Na základny by odlétaly vrtulníky střídavě a tak by byla zabezpečena i jejich odborná a kvalifikovaná údržba. Dislokované základny vrtulníků u divízi by tak byly vzdáleny pouze kolem 50 km od vrtulníkové základny.

Další výhodou soustředění vrtulníků u armády je centralizované nasazení vrtulníků v případě naléhavé potřeby armády. Při stoprocentním centralizováním využití vrtulníků armády mohly by přepravit najednou 3200 osob a 15 obrněných transportérů. Divizní vrtulníkové roty by byly organizovány v prapor posilových vrtulníkových divizních rot.

Celkový počet vrtulníků u armády vyžaduje, aby armádní vrtulníková základna byla rozdělena na dvě části. Jednu část by tvořily vrtulníkové jednotky armádní se všemi zabezpečovacími a technickými součástmi a druhou část vrtulníky praporu posilových vrtulníkových divizních rot.

Při finančních rozpočtech nákupu letecké techniky předpokládám, že musíme nakoupit (k zabezpečení provozu) náhradních dílů v hodnotě 40–50 % z celkového nákladu na jeden vrtulník.

Pak bude tato finanční rozvaha

75 HC-4 po 1,	5 mil. Kčs	+	40–50 %	(2 mil.)	=	150 mil. Kčs
95 Mi-8 po 7	„	„		(10 mil.)	950 „	„
30 Mi-6 po 20	„	„		(30 mil.)	900 „	„
						2 000 mil. Kčs

Jestliže chceme v ČSLA zabezpečit novější typy vrtulníků vzdušnou přepravu asi 7 000 vojáků s osobní výzbrojí, nebo 3 000 vojáků a 30 obrněných transportérů, tj. celkový objem jedním koloběhem 680 tun, vyžadovalo by to investovat kolem 2 miliard Kčs. Při této investici bychom dosáhli takového poměru vrtulníků v pozemním vojsku, jaký má dnes západoněmecký bundeswehr.

Poměr vrtulníků v pozemních silách armád (podle Military Balance 1967/68 „Institute for Strategie Studies“ a Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift č. 7/68, str. 392—394) — viz tabulka 2.

Tabulka 2

Stát	1	2	3	Legenda
1. USA	7000	1 : 210	100 %	1. Počet vrtulníků v pozemním vojsku. 2. Počet příslušníků pozemního vojska na jeden vrtulník 3. Procento naplnění pozemních vojsk vrtulníky. Naplněnost pozemních vojsk USA beru za 100 %.
2. NSR	493	1 : 630	33 %	
3. Anglie	338	1 : 650	32 %	
4. Francie	390	1 : 850	25 %	
5. SSSR	1500	1 : 1 300	17 %	
6. ČSSR	100	1 : 1 750	12 %	
7. Belgie	39	1 : 1 910	11 %	
8. Španělsko	18	1 : 10 000	2 %	

Při orientaci na vzdušnou pohyblivost v taktickém měřítku potřeba bude větší, než si náš stát může dovolit. Vždyť vyřešit vztah mezi potřebou a možností není snadné ani pro velmoc. **Vzhledem k nákladnosti vzdušné pohyblivosti pozemních vojsk chci proto zvýraznit nejen vazbu na naše mírové hospodářské potřeby, ale i úlohu koaliční dělby práce v rámci Varšavské smlouvy.**

Realizace vzdušné pohyblivosti pozemních vojsk je velmi nákladná. Otázkou je, zda tento důvod je dostatečně silný k tomu, aby negoval výhody manévrovosti takových jednotek? Ve stejném vztahu byl v minulosti i ekonomický rozbor nákladů na přechod armády od koně k autu, od auta k tanku a obrněným transportérům a přesto byly vysoké náklady akceptovány.

V jakém poměru jsou náklady na jednotlivé typy divizí, ukazuje tabulka 3.

Tabulka 3

Typ divize	Náklady na první vybavení	Provozní náklady za pět let	Celkové náklady za pět let
Aeromobilní divize	282	705	987
ROAD — mechanizovaná divize	155	646	801
— pěší divize	111	582	693
— tanková divize	182	681	863
— vzdušná výsadková divize	76	579	655

Jsou v ní uvedeny náklady v miliónech dolarů za situace, kdy jsou divize na území USA (podle Wehr und Wirtschaft, č. 2/66, str. 108).

Je věcí dalšího rozboru, do jaké míry odpovídají zvýšené náklady možností použití a efektivnosti výsledku zasazení takového svazku nebo jednotky

při plnění bojového úkolu. Pro konečné posouzení není samozřejmě platným kritériem **pouze** pochybnost o použití takového svazku. Dnes již nelze najít nejobektivnější odpověď na tuto otázku **pouze** logickou cestou. Při zkoumání vzdušné cesty pro manévr pozemními vojsky budeme používat kromě logických metod i exaktní metody. Vhodnost zavedení nové techniky do armády budeme posuzovat pomocí různých metod, např. statistických, teorie pravděpodobnosti, teorie her apod.

Využití letectva ke zvýšení pohyblivosti pozemních vojsk je věc velmi náročná a nákladná. V každém případě však musíme tento problém neustále sledovat. K realizaci vidím možné tři časově vymezené etapy:

v 1. etapě do roku 1970 řešit okamžité potřeby vojskového letectva, jejichž řešení však musí vycházet ze závěrů druhé etapy, aby byla zabezpečena návaznost a cílevědomost,

ve 2. etapě do roku 1980 řešit otázky související s obnovením zastaralé vzdušné dopravní techniky, rozšířit základnu vojskového letectva a připravit podmínky pro jeho další rozvoj,

3. etapa po roce 1980, která má vytvářet podmínky k masovému zavádění vzdušné dopravní techniky, což vede k radikálním změnám v principech a zásadách bojové a operační činnosti.

I pro naši armádu se potvrzuje pravidlo: „čím méně finančních prostředků k zavedení bojové techniky do vojsk, tím větší musí být úsilí v teoretickém rozpracování a při praktické aplikaci.“ Stojí za úvahu, zda by nebylo pro nás, jako malý stát, efektivnější „**přeskočit**“ nějakou z vývojových etap vzdušné přepravní techniky, protože lpění na soustavném a úplném zavádění vývojových řad těchto nákladných přepravních prostředků, nemusí být pro náš stát únosné.

Proto musíme při dalším rozpracování integrace letectva do pozemních vojsk hlouběji vycházet z nových sociálně politických souvislostí a technické úrovně soudobého vojenství, což se projevuje:

1. v rostoucím propojení ekonomické, politické a vojenské struktury,
2. v úzkém vztahu cest rozvoje vědeckotechnického pokroku k vojensko-technické základně vojenství a možnému vedení ozbrojeného zápasu,
3. ve vzrůstajícím významu koaličního prvku ve vojenství, který však nevyklučuje určitou desintegraci.

ÚKOLY

VOJSKOVÉHO LETECTVA

U vojskového letectva vystupují do popředí vedle dopravních úkolů rovněž úkoly bojové.

Používání dopravní techniky vojsk nejen k přepravě sil a prostředků, ale také k plnění bojových úkolů je jen zákonitým důsledkem toho, že pohybový a palebný systém jsou základem bojové činnosti vojsk. Palba a pohyb se vzájemně podmiňují a musí proto být spolu v naprostém souladu. Proto se změnou kvality jednoho z těchto prvků bojové činnosti se zákonitě mění i druhý.

Na požadavku stejné kvality palby a pohybu nic nemění ani neustálý růst významu palebného systému v souvislosti s jeho dosahem a účinností. Na úplném zničení protivníka se musí totiž podílet všechny palebné prostředky, včetně těch s nejmenším dosahem, tj. i ruční zbraně. Podmínky k jejich použití musí vytvořit pohybový systém jejich manévrem.

Úspěšnější proto bývá ten, kdo dovede časově v určitém prostoru nejen lépe sladit působení palby a pohybu, ale současně totéž znemožnit nebo alespoň ztížit protivníkovi.

Uskutečnění těchto zásad vytváří předpoklady k získání časové a prostorové palebné převahy nad protivníkem, která je nezbytnou podmínkou k jeho zničení.

Čím větší časový odstup bude mezi palebným úderem hlavních palebných prostředků a násobením jejich účinků činností dalších palebných prostředků vyžadující manévry, tím více času poskytujeme protivníkovi na opatření ke snížení nebo dokonce k úplné eliminaci původních palebných účinků.

A tak požadavek těsného spojení mezi palebným a pohybovým systémem (tzv. „dvojčinností“) vedl k hledání nové kvality jejich spjatosti. Jejím úspěšným vyřešením byla konstrukce takového bojového prostředku, který v sobě spojoval palbu i pohyb. Tímto prostředkem byl již za první světové války tank, později samohybné dělo a v současné době k nim přibývá i ozbrojený transportér.

Tendenci spojovat palebný a pohybový systém budeme samozřejmě aplikovat i na vzdušnou přepravu vojsk. Zvláště aktuální to bude u vojsk, která budou přepravována vzduchem k plnění bojových úkolů.

I po jaderných úderech na nepřítel v prostoru, v němž mají vzduchem přepravované síly stanoven úkol, počítáme s tím, že jej budou plnit bojem. Zde budou nepřátelské jednotky, které zůstaly po úderech, a pak jednotky, které nepřítel přisune z jiných prostorů. V každém případě je reálné počítat s tím, že to bude nejméně nepřátelský prapor.

My nejčastěji přepravujeme vzduchem zesílený motostřelecký prapor. Jeho bojové možnosti dokumentuje poměr sil — viz tabulka.

Tabulka zahrnuje jen organické prostředky nepřátelských praporů. Kromě toho bývají prapory při plnění úkolů dále zesilovány baterií až oddílem houfnic, četou až rotou stíhačů tanků a dalšími prostředky. Tím se poměr sil ještě více změní v neprospěch našeho zesíleného a vzduchem přepraveného motostřeleckého praporu. Významně se to projeví, bude-li prapor určen jako taktický vzdušný výsadek.

Druh bojové techniky	Počet kusů						Poměr sil mspr k				
	zesil. mspr	mpr A A	mpr NSR	motpr NSR	tpr A A	tpr NSR	mpr A A	mpr NSR	motpr NSR	tpr A A	tpr NSR
kulomet	38	101	56	52	31	10	1 : 2,7	1 : 1,5	1 : 1,4	1,2 : 1	3,8 : 1
pancéřovka tarasnice	28	37	112	113	0	58	1 : 1,3	1 : 4	1 : 4	28 : 0	1 : 2
BzK 82 mm, PTK 90 mm	2	0	5	5	0	0	1 : 0	1 : 2,5	1 : 2,5	2 : 0	2 : 0
PTRS	6	9	5	5	0	0	1 : 1,5	1 : 2,1	1 : 2,1	6 : 0	6 : 0
granátomet 40 mm	0	96	0	0	14	0	0 : 96	0 : 0	0 : 0	0 : 14	0 : 0
minomety 81 a 100 mm	0	14	12	10	5	0	0 : 14	0 : 12	0 : 10	0 : 5	0 : 0
20 mm kanón na OT	0	0	51	7	0	11	0 : 0	0 : 51	0 : 7	0 : 0	0 : 11
Tanky střední a lehké	0	0	0	0	56	54	0 : 0	0 : 0	0 : 0	0 : 56	0 : 54

Za takového vzájemného poměru sil je pak plnění požadavku Vševojsk-1-2, článku 129 problematické. V posledním odstavci tohoto článku se totiž uvádí:

„Ve všech případech musí být činnost praporu jako taktického vzdušného výsadku rozhodná a aktivní; výsadek může přejít do obrany jen ve zcela výjimečných případech, kdy lze obranou vzhledem k situaci nejlépe dosáhnout stanoveného cíle.“

Má-li vzduchem přepravovaný motostřelecký prapor alespoň zčásti dodržet vytyčenou zásadu, musíme jej palebně zesílit. Při samostatné bojové činnosti (např. jako předstunutý odřad) bývá motostřelecký prapor mimo jiné posilován jednou až dvěma tankovými rotami a až dělostřeleckým oddílem. Kromě úderné síly, dané organickými obrněnými transportéry s výzbrojí podle druhu transportéru a přidělenými tanky, získává motostřelecký prapor tak i značnou palebnou sílu. Jedna až dvě tankové rotы palebně reprezentují buď 10 až 20 výkonných protitankových hlavních, nebo při použití tanků k palbě ze zakrytých palebných postavení může každá tanková rota umlčet krytou živou sílu na 4 ha a nekrytou živou sílu na 6 ha.

Z hlediska palebného efektu může tedy zesílený motostřelecký prapor umlčet krytou živou sílu celkem i s dělostřeleckým oddílem na 12 až 14 ha a nekrytou živou sílu na 17 až 20 ha nebo vytvořit souvislou přehradnou palbu v šířce asi 2 km.

Stejnou a větší palebnou podporu může dostat motostřelecký prapor působící v rámci pluku. Vyžaduje-li to situace, poskytně mu ji plukovní, popřípadě divizní dělostřelecká skupina.

Stejně, nebo dokonce ještě obtížnější úkoly nemůže vysazený prapor řešit slabšími silami. Má-li být úspěšný, musíme mu chybějící palebnou hodnotu uhradit.

Tento úkol není schopné plnit frontové letectvo především pro svou rychlost, pro vcelku časově a palebně omezené možnosti působit na nepřátelské cíle a pro obtížnost až prakticky nemožnost trvalé a těsné součinnosti vysazeného praporu s podporujícím letectvem.

Palebný prostředek měl by být přímo součástí výsadku. Toho dosáhneme v podstatě dvěma způsoby: buď přepravou palebných prostředků vzduchem a jejich vyseazením současně s motostřeleckým praporem nebo přímo vyzbrojením vrtulníků odpovídajícími palebnými prostředky.

Přeprava palebných prostředků je problematická, poněvadž s palebným prostředkem musí být přepraven i jeho tahač. Rozměrově jsou tyto objekty tak velké, že přesahují kapacitu kabiny i únosnost vrtulníků Mi-6 nebo dokonce Mi-10 (u nás používán jen v civilní verzi).

Toto řešení je nevhodné též vzhledem k obtížím při nakládání, upevnění a vyložení těchto prostředků, jakož i času, který je k tomu potřebný. Nevhodnost tohoto řešení podtrhuje i to, že tyto palebné prostředky budou po svém vysazení vzhledem k malému prostoru činnosti výsadku (5 km × 5 km) prakticky v prvním sledu a možnost jejich manévru bude velmi obtížná.

Bude proto výhodnější řešit palebnou podporu vysazeného praporu vhodně vyzbrojenými vrtulníky. Tyto se budou bezprostředně podílet na bojové činnosti vojsk a budou tedy plnit bojové úkoly. V podstatě jde o spojení palebného a pohybového systému v jednom celku obdobně, jako tomu bylo u tanků, popřípadě je dnes u ozbrojených obrněných transportérů. Problém je však o to aktuálnější, čím větší je rozdíl mezi rychlostí vojsk přepravovaných vzduchem a pozemním manévrem palebných prostředků.

Výhodou bojových vrtulníků je

- schopnost palebně zabezpečovat motostřelecký prapor (jako výsadek) nejen po vysazení, ale i během letu do prostoru vysazení,

- schopnost samostatně vyhledávat a ničit nepřátelské cíle dříve, než mohou tyto působit proti vrtulníkům,

- nepřetržitá součinnost s vysazeným praporem,

- možnost rychlého a účinného přenášení palby z jednoho cíle na druhý podle vlastního pozorování.

Vedle výhod mají ozbrojené vrtulníky také nevýhody, k nimž patří zejména:

- nemožnost ukrýt vrtulníky během plnění úkolu, jejich velká hlučnost a tím i vcelku snadná zjištělnost,

- velká zranitelnost vrtulníků nepřátelskými palbami, včetně palby z ručních zbraní,

- poměrně malá stabilita vrtulníků při palbě a tím i značná nepřesnost při ničení malých cílů,

- omezená doba působení vrtulníků ve vzduchu vzhledem k vysoké spotřebě paliva.

Dosud není prakticky nikde na světě dokončeno uzpůsobení a vyzbrojení vrtulníků k plnění bojových úkolů.

Vhodnou konstrukcí a vyzbrojením můžeme zmírnit, popřípadě anulovat nevýhody vrtulníků.

K tomu je třeba

- zvýšit manévrovací schopnost a rychlost vrtulníků,

- opancérovat zejména jejich životně důležitá místa,

- stabilizovat je křídélky, vhodnou výzbrojí anebo změnou konstrukce, aby mohly vést palbu za letu,

- zvětšit zásobu LPH vrtulníků nebo zabezpečit jejich doplňování v průběhu plnění bojového úkolu.

Na základě poznatků Američanů ve Vietnamu můžeme říci, že výzbroj vrtulníků se zatím nestandardizovala. Podle dostupné literatury mají v současné době americké vrtulníky několik zbraňových systémů (kombinace i několika zbraní na jednom vrtulníku). Každý z nich má kromě výhod i určité nedostatky. Proto mají v jedné jednotce bojové vrtulníky s různou výzbrojí. Tím se snižují nedostatky jedné vrtulníky přednostmi vrtulníků druhých na nejmenší možnou míru.

Zatím jako nejvhodnější výzbroj pro vrtulníky jsou neřízené a zejména řízené rakety. Konečné rozhodnutí o nejvhodnějším vyzbrojení vrtulníků můžeme učinit až na základě vyhodnocení řady zkoušek, při nichž dojde ke konfrontaci různých zbraní, popřípadě zbraňových systémů s objekty, jejichž ničení může být úkolem ozbrojených vrtulníků.

Teprve pak můžeme definitivně rozhodnout o tom, kolik, jakých a čím vyzbrojených vrtulníků bude účelné začlenit do vojenského letectva vševojskového svazku, popřípadě vševojskové armády.

Již dnes však můžeme říci, že na stupni divize musí tyto vrtulníky nahrazovat nejméně palebné možnosti těch prostředků, které motostřelecký prapor zabezpečují při plnění úkolů v normálních podmínkách, avšak při jeho použití jako výsadku s ním nemohou být přepravovány. To znamená, že v bojové části vojenského letectva divize musí být vrtulníky vyzbrojené jak k boji s nepřátelskými obrněnými vozidly (s tanky a obrněnými transportéry), tak vrtulníky schopné uhradit nedostávající se prostředky k ničení živé síly.

Bojovou část vojenského letectva vševojskové armády bude účelné vybavit především s vrtulníky, schopnými vést boj s nepřátelskými tanky. Vyplývá to z toho, že hlavním úkolem bojových vrtulníků voj-

skového letectva armády bude zejména boj s pronikajícími tankovými silami nepřitele.

K bojovým úkolům vojskového letectva počítáme i bezprostřední zabezpečení letu dopravních vrtulníků do prostoru vysazení a zpět. Zásada kruhového zajištění bude platit v plné míře i v tomto případě. Bojové vrtulníky budou rozmístěny v sestavě pro přepravu nebo na jejím obvodu tak,

aby chránily dopravní vrtulníky jak během letu, tak při vysazování výsadku.

Jejich počet bude úměrný délce sestavy pro přepravu a rychlostním i palebným možnostem vrtulníků samých. Čím budou bojové vrtulníky ve srovnání s dopravními vrtulníky rychlejší a čím větší bude účinný dosah jejich palebných prostředků, tím snadněji splní úkol obrany dopravních vrtulníků a popřípadě i s menším počtem.

Při řešení organizace vojskového letectva budeme přihlížet jak k jeho dopravním, tak i bojovým úkolům. Ukazuje se, že vysazené síly nejsou schopny bez palebné podpory vzduchem přepravených vojsk bojovými vrtulníky plnit aktivně žádný bojový úkol. Počet bojových vrtulníků bude záviset na jejich palebných možnostech. Ty pak jsou dány výzbrojí vrtulníků, jejíž vhodnost můžeme posoudit na základě řady zkoušek, při nichž dojde ke konfrontaci různých druhů zbraní s objekty, které mohou být cílem jejich ničení.

TAKTICKÉ CVIČENIE

s využitím prvkov programovania

Skupinové cvičenie zaberá v metodike taktickej prípravy štábov i poslucháčov vojenských škôl predné miesto. Cvičiaci v ňom musí aktívne riešiť zadané úlohy, nielen trpie prijímať teoretické poznatky, ako je tomu napríklad u prednášky, musí robiť analýzu a syntézu teoretických i praktických poznatkov, kompletizovať ich v najvýhodnejšie riešenie. Tento spôsob zamestnania formuje i osobné a vojenské vlastnosti cvičiaceho, pretože umožňuje rozhodovanie sa podľa individuálnych vlastností.

Predsa však u klasickej vedeného skupinového cvičenia efektívnosť vyučovania nie je najlepšia. Riadiaci cvičenia (učiteľ) je tu hlavnou riadiacou zložkou, uvádza do situácie, kladie otázky, komentuje riešenie cvičiacich, hodnotí ich a tým berie aktívny čas na učenie cvičiacim. Z počtu cvičiacich vždy len jeden má možnosť v tomže čase riešiť aktívne, ostatní počúvajú, pritom ich pozornosť môže byť a je ťažko kontrolovateľná.

Ak hovoríme o efektívite, môžeme povedať, že pri počte 20 cvičiacich v skupine je vždy efektívne zamestnaná, keď práve nie je v aktivite riadiaci, len jedna dvadсятina skupiny. Často sa stáva, že mnohí cvičiaci zostanú pasívni počas celej časovej jednotky bez ich pričinenia. Prirodzene aj hodnotenie čiastkových odpovedí alebo riešení odpovedá tomuto systému a nemôže byť objektívne, nedáva ani obraz o hĺbke skutočne zvládnutých učebných otázok.

Pre zefektívnenie vyučovania v taktike, plnšie zapojenie sa všetkých cvičiacich do aktívnej práce, kde každý musí skutočne vypracovať učebné otázky alebo dané riešenie, prekázať znalosti v celom rozsahu a podľa toho je aj hodnotený, bolo na

katedre taktiky VLU v rámci modernizácie vyučovacieho procesu spracované i precvičené taktické cvičenie s využitím prvkov programovania.

Téma cvičenia bola „Bojová činnosť prieskumného leteckého pluku pri taktickom vzdušnom prieskume“. Metodika spracovania cvičenia má všeobecnú platnosť, tedy i pre iné druhy vojsk, pre štáby, školy a pod.

Aby sa zvýšila efektívnosť a aktívnejší individuálny prístup cvičiacich k práci, bolo pri spracovaní cvičenia prihliadnuté k týmto cieľom:

- ukázať cvičiacim základné učebné otázky taktiky a štábných prác vo vzájomnej súvislosti,

- využiť efektívnejšej metódy ako dosiaľ, aby každý cvičiaci bol maximálne aktivizovaný sústavne v priebehu celého cvičenia, nielen keď je vyvolaný; aby sa ďalej podporovala samostatnosť a iniciatíva pri jeho práci,

- rešpektovať osobnosť cvičiaceho a umožniť mu individuálne tempo postupu, ako to vyhovuje jeho príprave, vlastnostiam a schopnostiam,

- maximálne využiť učebné pomôcky, aby v priebehu cvičenia ich mal cvičiaci pri ruke, aby dostal maximum dôležitých informácií pre najvhodnejšie, zdôvodnené riešenie tej ktorej učebnej otázky,

- maximálne využiť prostriedkov velenia a tým viac priblížiť cvičenie skutočnosti, na špecializovanej učebni velenia,

- v priebehu cvičenia skúmať skladbu, pripravenosť a úroveň cvičiacich, objektívne hodnotiť ich prácu v priebehu cvičenia bodovacím systémom a činiť z toho závery pre ďalší výcvik.

METÓDA SPRACOVANIA CVIČENIA

Cvičenie obsahuje 5 častí (vložíek).

Prvá časť (Námet a podklady pre cvičenie) obsahuje pokyny pre samostatnú prácu cvičiaceho, námet cvičenia a situácie jednotlivých učebných otázok, ktoré cvičiaci rieši od zahájenia cvičenia, štúdia námetu cez obdobie prípravy, organizácie a plánovania bojovej činnosti až po obdobie vedenia bojovej činnosti. Táto časť dáva cvičiacemu podklady, na základe ktorých spracováva svoje riešenie.

Rozdiel proti doteraz užívanej forme námetu spočíva v tom, že po určitej „dávke informácií“ v námete dostane cvičiaci pokyn na vykonanie „Úlohy“ vo vložke. Týmto pozastavením sa v námete dostáva cvičiaci pokyn zakresliť určitý celok do mapy, ďalej urobiť si dielčie záver, preštudovať pomocný materiál, ujasniť si vzájomnú súvislosť a pripraviť si postupne potrebné údaje pre cvičenie, ktoré vyplývajú z úvahy.

Po niekoľko „úlohách“ (4–6) dostáva cvičiaci pokyn vypracovať „Kontrolnú otázku“, ktorá je pripravená v zásobníku v štvrtej časti. Vypracovanie tejto kontrolnej otázky má utvrdiť cvičiaceho, že zvládol požadované vedomosti a pre riadiaceho cvičenia je to informácia o postupe v práci cvičiaceho a tiež podklad pre hodnotenie (bodovanie).

Cvičiaci nedostáva teda celý námet odrazu, ale postupne po určitých dávkach. Súčasne je nútený nielen pasívne prijímať poznatky, ale aktívne produkovať sám seba v riešení dielčích úloh tak, aby pre skutočné cvičenie bol plne pripravený.

Druhá časť (Úlohy, návody a pokyny pre cvičiacich) zastupuje vlastne prácu učiteľa, ktorý svoju činnosť pre cvičenie vložil už predom do programu. To sú za sebou očíslované jednotlivé úlohy z námetu aj učebné otázky z vedenia boja až po skončenie cvičenia. Je to rukoväť, ktorá cvičiaceho vedie, čo má robiť, dáva mu rady, odkazuje ho na pomôcky, literatúru. Naproti tomu, čo v námete obdrží cvičiaci holé faktá, alebo vo vedení boja navodenie do situácie, táto časť širšie a metodicky rozvádza danú otázku a ak nie je dostupná literatúra, môže obsahovať i návod na riešenie, vzory, obsah spracovaného dokumentu, ako podklad pre konkrétne samostatné riešenie učebnej otázky.

Tretia časť (Pomôcky) obsahuje na voľných listoch také pomôcky a údaje, ktoré cvičiaci potrebuje mať ihneď po ruke na riešenie úloh, ako sú na príklad:

— postup a vzorce na výpočet vzdušného fotografovania,

— počty a organizácia vojsk a letectva na výpočet pomeru síl, zaznamenávanie si doteraz potvrdených jednotiek (útvarov, zväzkov) pre plánovanie ďalšieho prieskumu,

— ďalekopis s bojovým nariadením v originálnej forme tak ako príde do štábu,

— ďalšie bojové nariadenia došlé v priebehu vedenia boja,

— letecké fotografické snímky ako podklad pre rozhodnutie sa v učebnej otázke,

— tabuľka bojového velenia pre riešenie situácií pri vedení boja a iné.

Tieto pomôcky majú cvičenie viac priblížiť skutočnej bojovej situácii.

Mimo tieto individuálne pomôcky má cvičiaci k dispozícii kolektívne používané pomôcky pripravené pre cvičenie v miestnosti, ako sú sada všetkých predpisov a pomôcok majúcich vzťah k preberanej látke, diafilmy, filmové smyčky, filmy, schémata na printonoch a ďalšie.

Štvrtá časť (Kontrolné otázky) obsahuje jednotlivé pripravené kontrolné otázky na voľných listoch, ktoré cvičiaci postupne vyberá podľa pokynov a rieši. Po vypracovaní každej kontrolnej otázky odovzdáva tieto riadiacemu cvičenia. Tento akt sa značí v grafe, čo súčasne dáva prehľad o postupe a napredovaní cvičiacich. Kontrolné otázky sú predtlačené, obsahujú časť textu alebo dokonca tú časť riešenia, ktorá je len mechanickou prácou; cvičiaci dopĺňa len čo je podstatné, alebo to, čo chceme skutočne precvičiť. Cvičiaceho šetríme od mechanických úkonov tam, kde to nie je učebným cieľom.

Kontrolná otázka pri štúdiu námetu môže obsahovať napr. tieto predtlačky:

Hĺbka operácie do dňa D3 . . . km
D6 . . . km

Tempo operácie km/deň
Šírka útočného pásma km

Zálohy predpokladať v hĺbke (ktoré):
atď.

Piatá časť (Riešenie kontrolných otázok) obsahuje na voľných listoch doplnené kontrolné otázky zo štvrtej časti, čiže riešenie kontrolných otázok. Túto dostáva náhradou za svoje odovzdané riešenie podľa štvrtej časti.

Príklad možného riešenia podľa jednotného zámyslu cvičenia dostáva preto, aby v ďalšom postupe mohol pokračovať podľa jednotných podkladov, čo je pre ďalšiu činnosť dôležité najmä u takej učebnej otázky, ako je rozhodnutie veliteľa, aby sa v cvičení došlo k stanoveným učebným cieľom.

POSTUP PRI USKUTOČNENÍ CVIČENIA A JEHO ORGANIZÁCIA

Každý cvičiaci obdrží potrebné časti spracovaného cvičenia a mapy. Hneď od počiatku cvičenia dostáva v texte pokyny o postupe v práci. Začína študovať námet. Súbežne dostáva pokyny, čoho si všimnúť, čo a ako si pripraviť. Pri štúdiu námetu dostáva kontrolné otázky na predtlačenej liste, ktorý po vyplnení odovzdá vedúcemu cvičenia (dozornému) a výmenou obdrží správne riešenie a môže si ho preštudovať. Zatiaľ vedúci cvičenia zaznamená čas splnenia jednotlivých kontrolných otázok a oboduje ich. Cvičiaci postupuje svojím vlastným tempom. Využíva všetku dostupnú literatúru, ktorá je za tým účelom zhromaždená v miestnosti, využíva vybavenie špecializovanej učebne, t. j. rozličné schémy, organizácie, diafilmy, fotografie, skrátka všetko, čo mu môže prospeš k správne riešeniu jeho úloh. Cvičiaci pracuje samostatne, je nútený dopracovávať so výsledkov iniciatívne, musí byť samostatný, závery si robí sám. Učiteľ prakticky ani nezodpovedá dotazy, pretože učebňa pri takomto zamestnaní má byť vybavená dostatkom materiálov, aby sa podporovala samostatnosť v práci.

Pri cvičení je výhodné čo najviac využiť formalizovaných dokumentov.

Ak je miestnosť, kde sa odohráva cvičenie, vybavená spojovacími prostriedkami ako VS, vstupujú cvičiaci pri dosiahnutí daného okamihu do siete a riešia

Aby sa cvičiaci v autorskom riešení lepšie orientovali, predtlačenej text zo štvrtej časti je zachovaný, riešenie je dotlačené inou farbou.

Po strane u riešení kontrolnej otázky je tiež číslom uvedený počet bodov, ktoré cvičiaci obdrží za správne, t. j. možné zdôvodnené riešenie.

danú úlohu ako v skutočnosti za bojovej situácie. Podobne vstupuje príslušnému cvičiacemu do siete riadiaci, pretože má neustály prehľad o jeho postupe v práci.

Naše cvičenie bolo organizované ako denné zamestnanie od rána do večera. Pracovalo sa v dvoch za sebou idúcich dňoch (piatok, sobota), pak bola jednodenná prestávka na oddych a pokračovalo sa zase v dvoch dňoch za sebou idúcich (pondelok, útorok). Tým bola zaistená súvislosť práce. Bol zachovaný systém práce ako v štábe za bojovej činnosti; čas nebol rozdelený na učebné hodiny. Prestávky v práci zachovával cvičiaci podľa osobnej potreby. Len na obed bola zachovaná spoločná jednogodinová prestávka.

Riadiaci cvičenia usmerňoval priebeh zamestnania a hodnotil odovzdávané práce.

Pomocník riadiaceho viedol dokumentáciu o priebehu cvičenia, preberal a vydával riešenia cvičiacim.

Obsluha dispečinku je jeden alebo viac dôstojníkov, ktorí podľa metodiky cvičenia vydávali rozkazy alebo prijímali hlásenia cvičiacich pomocou techniky.

Cvičenie je vhodné spracovať tak, že cvičiaci nepotrebujú žiadne ďalšie vedenie a pokyny. Z toho dôvodu sa táto forma cvičenia zvlášť dobre hodí i pre externé a diaľkove študujúcich.

DOKUMENTÁCIA VEDENÁ Z HĽADISKA RIADENIA CVIČENIA

Pri riadení a vyhodnotení cvičenia boli vedené tieto dokumenty:

a) **Pracovný záznam cvičiaceho** viedol každý cvičiaci. Obsahoval číslo úlohy, kontrolnej otázky a časový záznam, od kedy pracoval na úlohe a kontrolnej otázke a rubriku „Poznámky“. Záznam slúžil pre časovú kontrolu cvičiacemu a pre poznámky k tej úlohe, kde sa vyskytla náhodná chyba, úloha bola nejasno štylizovaná, aby v ďalšom mohlo byť cvičenie vylepšené.

b) **Graf plnenia úloh a kontrolných otázok** viedol pomocník riadiaceho. Obsahoval poradové číslo, evidenčné číslo cvičenia (cvičiaci odovzdávali riešenia pod svojím evidenčným číslom) a čísla všetkých úloh a kontrolných otázok vyskytujúcich sa v cvičení. U každej príslušnej rubriky sa zapísal čas odovzdania a počet dosiahnutých bodov. Za každý deň sa vyznačilo, ku ktorej úlohe sa cvičiaci prepracovali. Nakoniec sa vynesli súčty bodov a stanovila klasifikácia.

c) **Záznam o priebehu cvičenia a učiteľských dopytoch** viedol každý, kto sa podieľal na riadení cvičenia. Obsahoval poradové číslo, deň a hodinu záznamu, meno (evid. číslo) cvičiaceho, číslo úlohy, obsah otázky alebo problému, účinné opatrenia, poznámky pre vyhodnotenie. Okrem dotazov zapisovali sem dôstojníci, zúčastnení na riadení cvičenia, všetky pozoruhodné skutočnosti týkajúce sa spracovania cvičenia, organizácie riadenia, materiálneho vybavenia, chovania sa cvičiacich v určitých obdobiach, ako je únava, nervozita, samostatnosť v práci, disciplína a pod. Dôstojník u dispečinku sem zapisoval prijaté a odoslané relácie po pojičkach. Bol to akýsi denník práce a slúžil pre vyhodnotenie cvičenia a ďalšie zlepšenia.

d) **Pracovný štítok cvičiacich** viedol pomocník riadiaceho a zapisoval každému prerušenie v práci, prestávky, aby boli zachytené súvislosti s možným vzájomným konzultovaním úloh medzi cvičiacimi a tiež na stanovenie celkového času práce, čo sa započítavalo koeficientom do klasifikácie.

e) **Tabuľku počtu bodov** u kontrolných otázok mal k dispozícii riadiaci cvičenia, ktorý podľa nej bodoval odovzdávanie riešenia cvičiacich. Obsahovala číslo kontrolnej otázky, maximálny počet bodov dosažiteľných u tej ktorej otázky, koeficient času a rozpätie počtu bodov na dosiahnutie hodnotenia „výborný“ až „nevýhovujúci“.

f) **Prípomienky cvičiacich ku cvičeniu** spracovávali cvičiaci naraz až nakoniec.

HODNOTENIE CVIČIACICH

Práca sa hodnotí bodovacím systémom. Spracovateľ cvičenia pri spracovaní kontrolnej otázky stanoví súčasne počet bodov na riešenie dielčích úloh i celkove za každú kontrolnú otázku. Dôležité je, aby podľa významu a obťažnosti pri stanovovaní bodov počas celého cvičenia zachoval rovnakú mieru.

U kontrolných otázok môže byť rôzny počet bodov. Tak napr. kontrolná otázka číslo 6 môže mať 8 bodov, ale kontrolná otázka číslo 16 (zhodnotenie situácie) 111 bodov. Súčet bodov všetkých kontrolných otázok dával v našom prípade 1131 bodov, k čomu treba započítať body za zakres a riešenie na mape (v tomto prípade to činilo 100 bodov).

Započítanie koeficientu času:

- minimálny čas
- pod 27 hodín $K = 1,1$
- stredný čas
- 28—32 hodín $K = 1$

— maximálny čas
— 33—38 hodín $K = 0,9$
Možno započítať i ďalšie iné dôležité kritériá.

Maximálny dosažiteľný počet bodov tedy bude $1231 \times 1,1 = 1354$ bodov.

Klasifikácia:

výborný	1354 — 1051 bodov
dobrý	1051 — 851 bodov
vyhovujúci	850 — 701 bodov
nevýhovujúci	700 a menej bodov.

Takým spôsobom je cvičiaci hodnotený za skutočne odvedenú prácu, nie za jedno náhodné riešenie pri vyvolaní.

Riešenie taktických otázok bude sa prirodzene odlišovať od autorského; riadiaci na to berie zreteľ.

Podľa podobne stanovených zásad z počtu 25 cvičiacich boli pri cvičení 2 výborní, 17 dobrí, 6 vyhovujúci.

VYBAVENIE A VYUŽITIE ŠPECIALIZOVANEJ UČEBNE

Pre uskutočnenie cvičenia sa využíva špecializovaná učebňa velenia, umožňujúca vyučovanie taktickej prípravy.

Má toto vybavenie:

- dispečink LDU-15 s možnosťou napojiť 10 účastníkov pre linkový hovor a ďalej s možnosťou napojiť ho na automatickú telefónnu ústredňu; potom je voľba účastníkov prakticky neobmedzená;
- vyučovací stroj KI-2 s možnosťou prezentovať 30 diafilmov voľiteľných z miesta cvičiaceho (poslucháča) jednotlivé alebo od riadiaceho pomocou prípravky k dispečinku LDU-15. Na obra-

zovke, podobnej televíznej za denného svetla, môže tedy cvičiaci voliť si sám hľadané učivo, alebo pri prerušení individuálneho vyučovania môže z riadiaceho pultu vedúci sám obsluhovať vyučovacie stroje KI-2, ktorých je v miestnosti 5 (podľa potreby ich môže byť i viac). Posuv diapozitívov je riešený vpred i vzad, buď postupne za sebou alebo na preskákku, podľa toho, ktoré číslo diapozitívu volíme. Pre KI-2 je možné spracovať programy z akéhokoľvek oboru, je ho možné využiť na samoučenie, na opakovanie látky, prehľbovanie látky a pod. Je ho možné spojiť s 8mm filmom (na detailné

zábery čo beží na filme) so súčasným ozvučením na magnetofóne. V našom prípade konkrétne je využitý na bojovú techniku a organizáciu. (Autorom a spracovateľom KI-2 je pplk. Ing. K. Živnýštek a por. A. Pech, stroje boli zhotovené na vývojovom oddelení VLU).

- 8mm film, premietací prístroj, umiestnený za prístavkom na čelnej stene, ktorý pomocou zrkadla premieta na čelnú stenu zadnou projekciou za denného svetla;

- magnetofón pre nahrávanie taktických situácií, bojových nariadení a riešení cvičiacich ako dokumentu pre vyhodnotenie;

- premietací prístroj za denného svetla (BELSASAR, „schreibprojektor“) na premietaní situácií, schém a pod.;

- diaprojektor;

- sady schém, zhotovených v zásobníkoch pre uvedené prístroje; tedy diapositívy, celitové pásy alebo jednotlivé obrazy pre premietací prístroj, filmové smyčky pripravené k použitiu podľa spracovaných pokynov v cvičení;

- printony na stenách so zadným osvetlením žiarivkami, ktoré sa zažnú len keď ich je treba (pri zhasnutí pomôcky nevidieť, nerozptyľujú v učebni). Predstavujú medzi predným matným a zadným prievitným sklom filmové fólie so zakreslenými schémami, mapami s bojovou situáciou, takticko-technickými dátami, organizáciami atď.;

- premietacie plátno (zasúvacie);

- otáčacia tabuľa (nekonečný pás);

- zatemňovacie zariadenie miestnosti, žiarivkové osvetlenie;

- potrebná literatúra, prítomná počas zamestnania v miestnosti;

- počas cvičenia bolo vytvorené spojenie s ďalšími miestnosťami, kde boli zriadené pracoviská podľa plánu cvičenia.

Spracovateľ pri spracovaní cvičenia tieto prostriedky má na pamäti a v pokynoch vedie cvičiaceho na ich využitie, aby si vedomosti pomocou názornosti čo najviac prehliadal.

Niektoré prostriedky využíva riadiaci spoločne u tých častí cvičenia, ktoré rieši spoločne v celej vyučovacej skupine.

POZNATKY Z CVIČENIA

Pri hľadaní nových, účinnejších foriem výuky chcem sa podeliť s čitateľmi so svojimi skúsenosťami. Prirodzene, že problematika je bohatá a možnosť zlepšenia je tu veľa.

Skúsenosť z cvičenia proti starému spôsobu ukazuje tieto prednosti:

- efektívnosť,

- aktívnosť a samostatnosť v práci, pracovná metóda,

- systematickosť a prehĺbenie práce, vylučovanie náhodností,

- možnosť využitia vyučovacej techniky, špeciálnej učebne,

- reálnejšie hodnotenie dosiahnutých vedomostí,

- výchova vyšších morálnych hodnôt.

Náročnosť na prípravu učiteľa pri spracovaní cvičenia i vypätie cvičiaceho pri cvičení sú značné. Počas cvičenia cvičiaci oproti starému spôsobu je viac pohrúžený v práci, nepripúšťa rozptyľovanie. Cvičiaci už pred cvičením si uvedomovali značné pracovné zataženie, čomu sa bránili.

Pri spracovaní cvičenia s využitím prvkov programovania je treba vziať v úvahu krokovanie programu. Je tu určitá odlišnosť od sprogramovanej prednášky. Pretože cvičenie u prieskumného letectva nasledovalo ako posledné zo 6 cvičení,

boli už určité učebné otázky štábných prác precvičené. A pretože v cvičení bol postavený cieľ podať sled štábných prác v komplexe, nebolo nutné používať „upevňovacích“ krokov, pretože vracaním sa k určitým otázkam by sa práca rozrástla a stala sa neprehľadnou. Zo stránky programovania možno k tomu mať námietky, avšak ako ukázala prax, nebolo to nutné.

Podrobné a dôsledné krokovanie v programe je dôležité u prvých zaradených cvičení, kde je výhodné sprogramovať nie celé cvičenie, ale len niektoré učebné otázky, ktoré máme za cieľ dôkladne naučiť ako nové. Môže to byť napríklad ujasnenie úlohy, bojové nariadenie a niektorá úloha z vedenia boja. Ostatné možno vykonať klasickou formou vedenia cvičenia. Takýmto spôsobom pripravujeme ďalšie cvičenia.

Námet cvičenia, i keď je sprogramovaný, je výhodnejšie vyňať zo spoločného zamestnania a dať ho prešľudovať v samostatnej príprave.

Pred cvičením je treba venovať pozornosť odstráneniu týchto negatívnych okolností u cvičiacich; zvyknúť si na sústavnú nepretržitú prácu v širších časových úsekoch ako je tomu za bojovej činnosti a zabezpečiť poctivosť v samostatnej práci svojich riešení.

Klady týchto nových foriem prevažujú a potvrdili ich ďalšie využívanie.

K OPERAČNÍMU MASKOVÁNÍ

Ve vojenské praxi se vyskytují často otázky, pro které jen stěží nacházíme odpovědi nebo řešení v bojových řádech nebo jiné dostupné literatuře. Je tomu tak např. i v operačním maskování. Při cvičeních však musíme řešit opatření v této oblasti, a to i bez důkladné přípravy a znalosti. Všeobecně se sice uznává potřeba a význam i nutnost tyto otázky prakticky řešit, ale zpravidla končíme u konstatování neuspokojivého stavu věci. Obecné proklamace dosud nic nevyřešily a nevyřeší. Pokusím se proto dílčím způsobem naznačit, jak k otázkám přistupovat a seriózněji zabezpečit v praxi.

OBECNÉ ZÁSADY OPERAČNÍHO MASKOVÁNÍ

Cílem této činnosti je — v operačním měřítku front—armáda — vytvořit podmínky ke klamání a dezorientaci nepřítele o skutečnostech, které chceme utajit. Těmito skutečnostmi budou zpravidla operační a bojové sestavy svazků a důležitých palebných prostředků, činnost významnějšího uskupení (druhého sledu armády, raketových útvarů apod.), rozmístění velitelských stanovišť atd.

Obecné zásady můžeme shrnout asi takto:

- opatření musí být v souladu s celkovým zámyslem vedení operace a se skutečnou činností vojsk;

- činnost jednotek, vyčleněných k plnění úkolů operačního maskování, mohou řídit jen lidé, kteří bezpečně ovládají činnosti a charakteristiky klamných objektů, zbraní a uskupení;

- při rozhodování o operační či bojové sestavě je nutné respektovat záměry operačního maskování a při volbě prostorů vytvořit předpoklady k logické volbě prostorů ke klamání nepřítele;

- volba klamných prostorů, os přesunu apod. musí odpovídat platným zásadám skutečné činnosti vojsk a praxi jak v čase, tak rozsahu i charakteristikách;

- nemůžeme dopustit, aby opatření byla předimenzována ve snaze chytit maskovat vše, a proto výběr objektů vyžaduje zvláštní péči velitelů, aby klamná opatření

nepřitahovala pozornost k jinému významnému skutečnému objektu;

- pozornost zasluhují nařízení nebo pokyny vykonavatelům, kde jakákoliv iniciativa není možná a přípustná; opatření zásadně nelze publikovat v běžných bojových nařízeních a dokumentech, se kterými přichází do styku větší počet podřízených;

- do plánovaných opatření zasvěcujeme jen vykonavatele podle zvláštních zpracovaných plánů a nařízení, schválených velitelem, a to diferencovaně podle potřeby;

- opatření řídí centrálně front a výjimečně armáda, která může být úkolem pověřena ve své zájmové oblasti;

- k zabezpečení splnění plánovaných úkolů musí být vytvořeny materiální předpoklady, a to výzbroj a bojová technika, která se objevuje a charakterizuje klamný objekt, uskupení nebo činnost;

- k plnění praktických úkolů musí být vyčleněována jednotka s lidmi alespoň povšechně připravovanými.

Připustíme-li porušení obecně platných zásad při realizaci opatření operačního maskování, musíme počítat s nezdarem. Je-li některá činnost závislá na citlivém uskutečnění, pak to zde platí v plné míře. Uvádím to proto, že tyto na pohled jasné zásady nejsou velmi často respektovány a celá činnost je podceňována. Stává se, že prostory volí výkonný orgán ve štábu a vzhledem k rozmístění vojsk v operační nebo bojové sestavě jen stěží nachází

vhodné prostory k vytvoření klamných objektů v souladu se stanoveným úkolem. K dodržení alespoň částečné bezpečnosti jiných skutečných objektů musí se uchýlovat do míst, která neodpovídají zásadám bojové činnosti vojsk a která může nepřítelem snadno odhalit. Obdobně je to s materiálními i lidskými možnostmi zabezpečení úkolu. K vytváření klamných bojových sestav a prostorů rozmístění či nahrazení jiné činnosti jsou materiální předpoklady minimální, nebo téměř vůbec žádné. Jednotky k plnění úkolu jsou vybírány nahodile, bez přípravy a v minimálních počtech. Problém je i v řízení praktické činnosti, kterou často vykonávají lidé zpravidla bez potřebných alespoň základních znalostí. Nemůžeme např. předpokládat, že jedna motostřelecká četa vytvoří klamný prostor armádní raketové brigády, nebo rota vytvoří představu o rozmístění druhosledového svazku, a to ještě bez potřebné techniky. Nemíním rozebírat další záporné stránky a dokazovat stav.

Soulad klamného objektu ve svých projevech a charakteristikách s objektem, od kterého chceme odvádět pozornost nebo jej nahrazujeme, je rozhodující zásadou, na níž závisí úspěch. Porušení anebo „amatérské“ plnění opatření bez znalosti podstatných stránek může nejen znehodnotit celé úsilí, ale také celou oblast mas-

kování. Znamená to snad, že celá maskovací činnost musí být úplná rozsahem a projevem všeho materiálu i činnosti? Jistě, že nikoli. Bylo by to neúnosné a v praxi nerealizovatelné. Ovšem z činnosti svazku, bojové sestavy nebo charakteristik objektu musí být vybrány ty stránky, které nejčastěji prozrazují objekt nebo jednotku, na něž je zaměřen průzkum nepřítele. Podle toho jsme nuceni vybrat jen nutné charakteristické projevy a tyto imitovat. Jde např. o spojovací provoz rozsahem i obsahem, o charakteristickou techniku klamného opatření, pohyb techniky a jednotek atd. Konečný cíl opatření operačního maskování a v něm klamání je odvést pozornost od skutečných objektů a prostorů, vyvolat úderu a palbu na klamné zařízení a zbavit tak nepřítele prostředků ničení i výsledků úderů. Nelze vytrhnout jen některé ojedinělé znaky. Ucelený soubor reálných klamných skutečností musí proto vycházet z ideje a zámyslu bojové operace. Idea vychází např. z toho, že chceme uchránit hlavní palebné prostředky armády, druhé sledy a zálohy, hlavní palebný prostředek divize na směru hlavního úderu armády, významný týlový objekt, místo velení armády. To může ve svém souhrnu vytvořit předpoklady, které sledujeme, tj. převahu nad nepřítelem a úspěch v operaci.

MOŽNOSTI REÁLNÉHO ZABEZPEČENÍ ÚKOLOV

Je velmi pravděpodobné, že zatím nebudeme moci vytvořit speciální jednotky, předurčené k plnění úkolů v operačním maskování. Proto nezbyvá než vyčleňovat jednotky motostřelecké, části tankových a jiných druhů vojsk. Bude výhodné vyčleňovat jednotky z druhých sledů divizí a armády a připravovat je alespoň periodicky k plnění úkolů. Doba na přípravu nemusí být dlouhá, domnívám se, že by stačilo dvakrát v roce týdenní soustředění s technikou. Sílu jednotek ovlivňují naše možnosti a ty jsou velmi omezené. I tak se domnívám, že je reálné v armádě mít připraveny jednotky v hodnotě do dvou praporů, i když nebudou vždy využity všechny a také ne trvale. Teritorium armády v poli je značně rozsáhlé a abychom neztráceli čas a vyhnuli se zdlouhavým přesunům, můžeme podle dislokace jednotky předurčit, připravit a využívat pak podle potřeby.

Poněkud jiné je to s technikou. Zatím je taková praxe, že až na malé výjimky (makety některých zbraní) vyčleňujeme techniku převážně od bojových útvarů. To není dobrá praxe ani řešení. Už ne

proto, že naše bojové jednotky a svazky nemají přebytky zbraní a jiné techniky, potřebné k tomuto účelu. Oslabujeme tak bojovou sílu jednotek a někdy to nelze vůbec zabezpečit, např. u raketových jednotek. Stejně je to s pojiťkou, štábními autobusy, charakterizujícími velitelská stanoviště, ženíjní technikou apod. Domnívám se, že by neměl být problém shromáždit starší „trofejní“ techniku a zbraně, zhotovit makety apod. Důležitou součástí jsou pojiťka a odebereme-li je dnes některému veliteli, těžko bude velet. Možnost řešení vidím tedy ve vytvoření stabilních materiálních předpokladů vyčleněním techniky a zbraní k účelům operačního maskování a soustředění jich tam, kde jsou předurčené jednotky nebo v jejich blízkosti.

Obě předešlé otázky souvisejí úzce i s nutností plnit toto opatření vždy a po celou dobu operace. Zatím je praxe taková, že tuto činnost omezujeme jen na přípravné období, maximálně do doby zahájení operace, což je jistě nesprávné. Chceme-li dále zabránit trvalému oslabování bojových jednotek, pak naznačená

cesta je určité východisko k možnosti střídání jednotek podle situace a úkolů, které plní. Ideální by bylo mít jen k tomu úkolu předurčené speciální jednotky v malých počtech a doplňovat je v době ohrožení zálohami. To by bylo jistě příznivější řešení. Nevystačíme ani s argumentem, že můžeme k těmto úkolům vyčlenit jakoukoliv vševojskovou jednotku, protože její výzbroj a technika může plnit jen některé úkoly — vytvářet klamné prostory o rozmístění vševojskových jednotek a jejich činnosti. Těžko však by mohly zabezpečit klamný prostor raketové jednotky, místa velení, týlového objektu apod. Mohou tyto úkoly plnit skutečné zásobovací a týlové jednotky či jednotky zabezpečení velitelských. Nemohou, protože jen stěží stačí plnit vlastní bojové úkoly. A ještě svízelnější je situace u raketových jednotek.

Co však můžeme řešit prakticky se současnými silami a v našich možnostech, to je příprava řídicích orgánů ve štábech, hlavně frontu a armády, částečně i svazků. Ve štábu armády nemůže jeden pracovník, závislý často na své vlastní představitelství a s minimálními možnostmi, plnit tento úkol v rámci armády, byť mu dílčím způsobem přitom budou pomáhat ostatní složky štábu. Vyžadujeme-li seriózní plnění úkolu, pak bude užitečné mít alespoň dva pracovníky, a to jednoho k plánování a druhého k realizaci opatření v praxi a kontrole. Realizovat v praxi znamená přenést plán a hlavně nařízení k vykonatelnosti v krátkém čase, rozmístit jednotky na značné vzdálenosti a současně řídit jejich činnost, připravit i velitele jednotek, kteří budou spolupracovat a v podstatě plnit stanovené úkoly v nařízených prostorech, režimu a se stanoveným obsahem. Alespoň toto minimum bychom mohli řešit svými silami a dát tak základ k reálnějšímu plnění tak náročného úkolu, jakým je oblast operačního maskování.

Stejně bychom mohli hovořit o maskovacích prostředcích, protože i klamné objekty je nutné maskovat podobně jako skutečné. Stejně je to i s ženijní technikou k naznačení ženijních prací, dopravními prostředky v minimálním počtu atd.

Jaké objekty a uskupení či činnost vybrat do opatření operačního maskování, o tom by měl rozhodovat některý z hlavních funkcionářů frontu (armády) a současně stanovit síly a prostředky ke splnění úkolu, čas, prostor a rozsah opatření, popřípadě režim činnosti. Při rozhodování by vycházel z návrhů důstojníků,

kteří činnost plánují, rozpracovávají a navrhuji opatření za předpokladu, že budou znát alespoň hrubě zámysl operace a předpokládanou činnost. Domnívám se, že v sestavě armády můžeme uvažovat přes uvedené problémy o těchto objektech:

- prostor bojového rozmístění raketové brigády nebo jeho podstatné části;

- jedno velitelské stanoviště armádního a jedno divizního typu;

- imitovat soustředování či přesun větší jednotky ke znázornění druhosledového svazku;

- na podružném směru činnosti ve volných prostorech zvýšit pohyb vojsk, a to jak vševojskových, tak dělostřelectva, tanků k vyvolání dojemů o přípravě hlavního uskupení (např. manévrem bojových jednotek dočasně mimo své prostory);

- vytvořit jeden a někdy snad i dva klamné prostory oddílů taktických raket pokud možno na podružných směrech;

- současně pečlivě utajit nasycování operační a bojové sestavy na směru hlavního úderu v praxi vojsk bez nároků na prostředky, ale s nároky na činnost velitelů a jednotek.

To je asi vše, co můžeme reálně předpokládat v sestavě armády. Uvážíme-li zpětně cíle, myslím, že můžeme promyšleným plánováním opatření vytvořit určitou klamnou představu pro nepřítele, vyvolat činnost a uchránit tím hlavní uskupení. Nemůžeme se dále spokojovat s tím, že naše činnost skončí zpracováním nařízení a plánů, které nejsou splnitelné alespoň v trochu reálných podmínkách.

Velmi obezřetně je nutné postupovat při stanovení opatření jednotlivým svazkům. Budeme vycházet z úkolů, které svazek plní, a podle toho budeme určovat rozsah a obsah činnosti. Svazky však musí vystačit svými prostředky a úkoly budou zpravidla plnit svými jednotkami a náhradní technikou (maketami). Zde nemůžeme předpokládat žádné speciální či jinak připravené jednotky, poněvadž se budou zabývat činností, která je obsahem činnosti vojsk svazku; mohou ji tedy plnit vhodně volené jednotky opět z druhého sledu. Rozsah jejich činnosti nebude velký. Reálně můžeme uvažovat o vytvoření klamného prostoru oddílů taktických raket, popřípadě o rozmístění jednotky v síle praporu nebo VS divize. Za boje nebo před útokem (je-li již válka zahájena) může plnit úkoly kočující dělostřelectvo malými jednotkami v rozsahu stanoveném štábem armády.

Všeobecně uznáváme, že patří mezi hlavní palebné prostředky. Nepřítel, stejně jako my, věnuje právě jim největší pozornost pro jejich vlastnosti. Oklamat nepřítel o skutečném jejich rozmístění a činnosti není snadné. Jednotky jsou charakteristické speciální technikou, zvláštnostmi v činnosti a při přesunech jsou snadno rozeznatelné od jiných jednotek. Prozrazují se i tím, že sondují atmosféru. Pravidelně se musí pohybovat v prostoru ihned po odpálení, ale i při převzetí raket či zásobování raketami. Obsah velení na pojičkách má své zvláštnosti atd. Z naznačených charakteristik vidíme, že jde o činnost odlišnou od běžné činnosti vojsk. K tomu všemu musíme přihlížet při opatřeních operačního maskování.

Jaké jsou předpoklady a možnosti? V této oblasti snad nejhorší ze všech. Dosavadní snahy — vyčleňovat od bojových svazků a útvarů části sil — jsou nereálné a neuskutečnitelné. Znamenalo by to vřadit určitou část jednotky z boje. Řešení vidím proto v uplatnění těchto možností:

- využít trenažérů jako náhražky za odpalovací zařízení, nebo zhotovit odpovídající makety na tankovém podvozku v počtu asi tři kusů v armádě;

- vyčlenit alespoň dva přepravníky raket s maketami k manévru, alespoň jeden autojeřáb, jeden buldozer, dva štábní autobusy, 1—2 osobní terénní auta (GAZ), dvě rádiové stanice (typu používaného u těchto jednotek), dva topografické přístroje, 1—2 cisternové vozy, 1—2 motostřelecké čety k technice, maskovací materiál.

Potud materiál a osoby. Co však bude nutné vyčleňovat přímo od těchto jednotek, jsou řídicí orgány — velitelé. Postačí dva důstojníci, kteří ovládají problematiku, znají také způsob velení, jsou vybaveni obdobnými pomůckami jako ve skutečnosti a mohou zpracovávat režim činnosti klamné jednotky v souladu se skutečnou a navázat ji provozem na vytvořené klamné místo velení, nebo i sku-

tečně podle situace a podmínek. Není výhodné volit prostor v blízkosti jiných významných objektů, na nepravděpodobném směru a v okrajovém terénu, kde by se skutečně brigáda neumísťovala. Rozsah prostorů je značný a zpravidla se budeme omezovat jen na některé prvky ze sestav oddílů (alespoň dvou) a souhrnem opatření skloubíme velení, manévry v prostoru, zásobování a přípravu i obsazení některých prvků bojové sestavy např. pohotovostní baterií. Činnost to bude dlouhodobá a jakmile to situace bude vyžadovat, musí její režim a obsah štáb armády upřesňovat pro další dny. Proto v počátečních opatřeních a prvotním nařízení můžeme řešit podrobněji činnost na první dva dny boje a dále jen rámcově.

U divizí bude rozsah činnosti podstatně menší. K využití maket a některé techniky může být vytvořena malá jednotka k vymezení charakterizující činnosti podle rozkazů a pokynů velitele divize a jeho štábu. Štáb armády stanoví úkol jen rámcově, podrobnosti řeší divize.

Časové předpoklady k plnění úkolu závisí na okolnostech zahájení války. Bude-li zahájena s překvapením, budou k realizaci těchto opatření velmi složité podmínky. V opačném případě však jsou všechny předpoklady k úspěšnému naplánování, organizaci i uskutečnění této činnosti. Předpokladem je vyřešení materiálních i personálních otázek a náležitá pozornost velitelů a štábů, jak by to vyžadovaly bojové podmínky.

V operačním maskování jsem se zaměřil především na klamnou činnost a předpoklady k plnění úkolu. Domnívám se, že význam problematiky vyžaduje mnohem více pozornosti než doposud. Opatření nemůžeme chápat odtrženě od plánování operace a ponechat tíhu plánovaných opatření na jednotlivcích ve štábu bez vlivu hlavních funkcionářů. Proto jsem považoval za účelné přispět touto cestou ke zlepšení stavu věci. Bude přínosem, získáme-li zkušenosti a poznatky z ostatních štábů.

týlové zabezpečení **V SOUDOBĚ ARMÁDĚ**

Rozhodující funkcí armády jako základu ozbrojených sil státu je její **válečné určení**, kterému se podřizuje i její mírová struktura. Činnost vojsk v poli je tedy nepochybně primární a určuje uspořádání jak funkční náplně, tak organizace jako celku.

Základní úkol vojsk ve válce je **ničit nepřítele**. Tento úkol má svoji prioritu ve vztahu k ostatním činnostem, realizovaným v ozbrojeném zápase, zejména k činnostem zabezpečovacím, které jsou ze základního úkolu odvozeny a jemu podřízeny. To neznamená popření existence velmi důležité zpětné vazby, dané tím, že právě stav a možnosti sil a prostředků, které hlavní úkoly vojsk zabezpečují, velmi silně limitují bojové možnosti a tedy i stanovení bojových (operačních) úkolů.

Postupující dělba práce nezůstává ani v armádě bez vlivu na růst členitosti vnitřních a vnějších vztahů, stále zřetelněji se prosazuje určitá polarizace činností do dvou základních oblastí (typických zejména pro válečnou funkci armády) — do oblastí **ničení nepřítele** (resp. v míru přípravy na tento úkol) a do oblastí **zabezpečovací**.

Obě části, směřující k realizaci jediného konečného cíle, zahrnují každá sama o sobě řadu specifických, často vysoce autonomních činností, jejichž existence je důsledkem postupující diferenciací a růstu úkolů a potřeb vojsk. Tento proces k prohlubování dělby práce nutí odstraňovat dříve prosazovanou, ač zpravidla vývojem již přežitou univerzálnost všude tam, kde lépe vyhovuje specializace. Na druhé straně však základní principy řízení armády jako centralizovaného organismu vedou zákonitě k integraci těch činností, které jsou svým charakterem blízké, vycházejí ze stejných informačních zdrojů a směřují k realizaci podobných cílů.

Objektivní skutečnost, daná členěním činnosti vojsk do dvou základních oblastí, našla již dříve svůj institucionální výraz v existenci dvou center velení

v poli, která řídí celý komplex bojové činnosti vojsk pomocí dvou základních direktiv, bojové a týlové. Domnívám se proto, že v součinnosti uzrála objektivní potřeba upevnit takovou dělbu práce, kdy by se velitel a jeho štáb soustředili na ničení nepřítele a na činnosti s tím bezprostředně související, kdežto ostatní orgány na všestranné zabezpečení tohoto úkolu. To povede k dalšímu relativnímu osamostatňování obou oblastí, k posilování autonomnosti oblasti zabezpečování vůči oblasti bojové, tj. k omezení její závislosti na **přímém** řízení velitelem a operačním štábem při naprosto povinném respektování zámyslu velitele a jeho zásadních pokynů.

Tato autonomnost nevylučuje, ale předpokládá na jedné straně brát plně v úvahu možnosti týlu, na druhé straně pak vycházet ze znalosti bojových úkolů a z nutnosti jejich všestranného týlového zabezpečení.

Soudobá válka by kladla na týlové zabezpečení velmi vážné požadavky. K vymezení podstaty a obsahu úlohy týlu můžeme dojít touto úvahou:

V průběhu ozbrojeného zápasu se používá, spotřebovává a působením nepřítele i jinými vlivy ničí nebo poškozuje materiál a bojová technika. Obojí je třeba udržovat v použitelném (provozoschopném) stavu, zabezpečovat provozními prostředky, opravovat a doplňovat na potřebný početní stav.

Rovněž lidský prvek ozbrojeného zápasu potřebuje k udržení své fyzické způsobilosti k plnění bojových úkolů správnou výživu, léčebnou péči a jinou obsluhu.

Posláním týlu je zabezpečit v potřebném rozsahu, prostoru a čase dosažení takového stavu materiálního, technického, zdravotnického a jiného zabezpečení vojsk, který by umožňoval lidem a technice plnit předpokládané úkoly v boji, a v maximálním rozměru obnovovat tento výchozí stav, měnící se v důsledku vlastní i nepřátelské bojové činnosti. Jinými slovy: zabezpečovat vojskům včas nezbytné materiální prostředky, služby a jiné výkony, bez nichž nemohou bojovat.

Tato charakteristika poslání týlu (typická zejména pro válečné podmínky) nepřímou odpovědí i na otázku, co tedy do oblasti týlového zabezpečení patří. Zatímco rozhodující problém, tj. věcná podstata, objektivní existence jednotlivých činností týlu, je celkem nesporná, není tomu tak jednoznačně v otázkách, jež by měly být z podstaty věci odvozeny, tj. zejména v otázkách institucionálního vyjádření, organizace, kompetence, podřízenosti, vztahu apod.

V důsledku nadřazování otázky forem, vztahů, institucí otázkám podstaty, charakteru, smyslu činnosti, objevily se v nedávné době některé názory, které neodpovídaly přirozenému vývoji obsahu a forem činnosti vojsk jako celku a týlu zvlášť. Bylo to zejména umělé oddělování problematiky zabezpečení živé síly a zabezpečování techniky a z toho vyplývající závěry v oblasti konstituování technického podsystemu jako zvláštního, zcela mimo oblast týlového zabezpečení stojícího úseku, dezintegrace dopravně zásobovacího procesu apod. Proti těmto názorům bylo dostatek argumentů a nechci je opakovat.

Rovněž tak neodpovídá našim poměrům a potřebám snaha vytvářet autonomní podsystem tzv. „leteckého týlu“, zahrnující kromě specifických činností týlu letectva i všetýlové prvky, jako je materiální, technické a zdravotnické zabezpečení, které jsou samy podsystemy zabezpečujícími ve vertikální i horizontální struktuře všechny druhy vojsk. **Výstavba týlu na principu druhů vojsk**

(a to je podstata uvedeného názoru) je pro ČSLA zcela nepřiměřená. Letectvo v našich podmínkách je při vši té své specifičnosti rozhodně spíše druhem vojska než druhem ozbrojených sil (srovnej např. letectvo nebo námořnictvo kterékoli velmoci), kde je autonomie, komplexně vybudovaný systém týlového zabezpečení logický a potřebný.

Je mnoho úvah o účelnosti náčelníků druhů vojsk jako materiálních hospodářů. Tento problém má různé aspekty na různých stupních velení a v nejkomplexnější formě existuje na stupni MNO, kde zahrnuje všechny činnosti, počínaje objednávkou na výzkum a vývoj až po ovlivnění distribuce vyrobeného materiálu. Přitom vlastní funkce většiny náčelníků druhů vojsk je zaměřena převážně jinam než na oblast materiálního a technického zabezpečení. Jejich pozornost zejména v poli je rozdělena na úkoly bojového charakteru na jedné straně a na otázky zabezpečení vojsk materiálem, za který nesou odpovědnost, a za technické zabezpečení této materiálové třídy na straně druhé. Obě skupiny úkolů zde ovšem objektivně existují. Nelze jednoduše oddělit náčelníky druhů vojsk od vlivu na materiální oblast, stejně jako není možné nevidět, že je zejména v poli tyto úkoly zatěžují. Tento problém bude nutné v dohledné budoucnosti velmi seriózně řešit na principu kybernetického přístupu sjednocováním ucelených oblastí v jednotné podsystemy, delegováním některých funkcí (např. zásobovacích) na nižší články apod.

Velmi složitou otázkou v materiální oblasti bude vyjasnění vztahu orgánů MNO (které mají celostátní působnost) k orgánům národních republik a zřejmě i k podnikové sféře, jejíž pravomoc a relativní nezávislost na státní sféře vzroste. Určitý nesoulad v rozsahu pravomoci zůstane i v případě realizace vojenských okruhů v rámci národních republik. Jejich pravomoc nebude totiž svým charakterem rovnocenná pravomoci republikových orgánů a některé otázky bude muset v této oblasti pravděpodobně řešit i nadále MNO.

*

Rámcové vymezení úlohy týlu v soudobém boji je předpokladem k stanovení opatření umožňujících realizaci všech požadovaných úkolů. Přitom je nutné vycházet z řady skutečností, které buď aktivně (a to zpravidla negativně) ovlivňují danou problematiku nebo alespoň k nim musíme při řešení týlových otázek přihlížet.

Je to např. rozpor mezi válečným určením a mírovou formou existence armády, který se zvláště silně projevuje v týlové oblasti. Některé úkoly týlu jsou v míru omezeny nebo jinak deformovány (např. zásobování municí, systém dopravního zabezpečení atd.), jiné se neplní vůbec (zdravotnické zabezpečení polního charakteru, exploatace některých druhů techniky v předpokládaném rozsahu a polních podmínkách), některé úkoly se za války ruší nebo silně čmezují.

Pro týl je zvláště složitě zabezpečení přechodu z mírové činnosti na válečnou. Je tomu tak proto, že síly a prostředky týlu (zejména na operačním stupni) jsou redukovány na míru odpovídající možnostem státu, ve většině případů se dokonce staví od základu včetně orgánů velení. Týl tedy nemůže plnit své úkoly v plném rozsahu ihned po zahájení války (zvláště války s překvapením), ale potřebuje k tomu mobilizační rozvinutí. Stanovení proporcí prvotního stavu sil a prostředků týlu (včetně ekonomického zabezpečení jeho činnosti, např. určením materiálních a jiných zdrojů) a systému jejich mobilizačního doplnění

a uvedení v činnost je otázka nesmírně složitá. Vyplývá to především z velké variability možností vzniku a způsobů vedení války, jejímuž charakteru v každé jednotlivé variantě by měl být týl co nejvíce adekvátní. Nejúčinnější metoda je **diferencovaný přístup** k otázkám bojové a mobilizační pohotovosti týlu, vycházející z konkrétních úkolů daného článku, který má být týlově zabezpečen. Výchozím obecným momentem by mělo být respektovat podmínky **nejpravděpodobnější** varianty zahájení války a schopnost týlu zabezpečit alespoň v minimálním rozsahu činnost za **nejhorší** varianty (podle současných názorů nebude zřejmě nejpravděpodobnější varianta ta nejhorší, i když ani opak není vyloučen).

Týl ČSLA tedy nemůže být vybudován ani pro více méně jednorázové použití, jaké by vyžadovala varianta krátké zničující termonukleární války zahájené s překvapením, ani pouze s předpokladem, že ve velké konvenční válce bude možné týl postupně dobudovat v rozsahu odpovídajícím parametrům této konkrétní války.

Silně ovlivňuje úvahy o úloze týlového zabezpečení i naše **strategické postavení**, z něhož rezultuje začlenění ČSLA do prvního sledu sil koalice a tedy požadavek na první efekt činnosti sil a prostředků týlu prakticky v prvních hodinách války. Jde zejména o zdravotnické zabezpečení a přísun některých druhů materiálu. V tomto směru je neúplný týl odkázán až do svého rozvinutí do značné míry na zdroje a prostředky na teritoriu státu.

Úloha týlu ČSLA silně ovlivňuje vstupy a výstupy jak v rámci systému armády jako celku, tak v rámci branného systému státu a konečně i systému ozbrojených sil koalice. Nejsilnější jsou vazby týlu na **ekonomiku státu**, neboť týl tvoří spojovací článek mezi ekonomikou a bojujícími vojsky. To znamená, že i polní vojska jsou z týlového hlediska vázána s orgány a institucemi na státním území daleko těsněji, než je tomu v operačním smyslu, kde uplatňuje svou pravomoc především spojené velení. Protože vazba mezi operačními úkoly a jejich týlovým zabezpečením je evidentní, naskytá se otázka, zda v současné době dostatečně řešíme potřebnou koordinaci týlové problematiky na úrovni spojeného velení, která by vyloučila vznik disproporcí mezi operačními úkoly (zámysly spojeného velení) a možnostmi týlu (tj. možnostmi ekonomiky státu).

Ze stejných důvodů je k výstavbě týlu tolik potřebné mít možnost vycházet z ucelených **vojenskodoktrinálních závěrů** jako výsledku konfrontace objektivních potřeb zabezpečení soudobé války, jejich politicko-vojenských cílů a konkrétních možností státu, které určuje v prvé řadě ekonomický potenciál.

*

Při posuzování místa a úlohy týlového zabezpečení, které je podstatnou součástí zabezpečovací sféry, nelze opomenout určité analogie s oblastí ekonomiky. Rozvoj výrobních sil silně působí i na ozbrojené síly, jejich „výrobní“ prostředky se trvale zkvalitňují a jejich vývoj je v mnoha směrech významným impulsem k dalšímu rozmachu civilní výroby. S tímto trendem souvisí i skutečnost, můžeme říci zákonitost, že obdobně jako se v celé ekonomice státu stále zvyšují počty pracovníků a zlepšuje vybavení tzv. „terciární sféry“, **tak v ozbrojených silách stoupá relativní podíl počtů osob zabývajících se zabezpečovací činností**, tj. úkoly „obsluhy“ vojsk. Ve vyspělých státech je právě procento osob zaměstnaných v třetím sektoru výroby (zjednodušeně ve službách) nepoměrně vyšší než ve státech ekonomicky méně vyvinutých a je jedním

z objektivních ukazatelů stupně vyspělosti ekonomiky jako celku. Již dávno neplatí zcela jednoznačně, že čím více osob pracuje v bezprostřední výrobě a čím méně v oblasti administrativy, distribuce, služeb, péče o obyvatelstvo atd., tím jsou výsledky ekonomiky příznivější. Optimálnost proporcí mezi jednotlivými sférami hospodářství se tedy stále více mění ve prospěch tzv. neproduktivních činností, jejichž úspěšná funkce je často významnou podmínkou právě ke zvyšování produkce. Tento závěr můžeme, aniž bychom se dopustili zjednodušení, přenést do oblasti armády, jejíž technice přináší objektivně zcela podobné tendence. Konkrétních srovnávacích údajů bychom našli jen za posledních 10—15 let vývoje naší armády mnoho.

Zabezpečovací oblast v armádě tedy podléhá zákonitému vývoji, který zvyšuje její význam, takže můžeme o ní plným právem hovořit jako o oblasti, která má před sebou období rozmachu.

Nevystačíme proto vždy při hodnocení místa a úlohy týlového zabezpečení s představami a pojmy, jež jsou svým obsahem spojeny spíše s minulostí, s historií vývoje této oblasti a méně již se současností a zejména s perspektivou.

To se týká již samotného pojmu „týl“, jehož obrazný slovní základ je mnohdy i dnes spojován s poměrně úzkým obsahem činnosti onoho historického týlu, jímž bylo zabezpečit vojska stravou, výstrojí je, ubytovat a přisunovat omezený počet druhů materiálu (zejména munice). Obsah pojmu se však vývojem natolik rozšířil a vnitřně diferencoval, že v některých armádách bylo upuštěno od historických termínů v týlové oblasti (ubytovatel, intendant apod.) a bylo zavedeno nové označení zahrnující celou šíři činností směřujících k zabezpečení bojové činnosti vojsk (logistika). Přežívající názory, které chápou týl v úzkém, vývojem už překonaném významu, považují — v rozporu s objektivním vývojem — některé typicky zabezpečovací činnosti za oblasti, které do struktury týlového zabezpečení nepatří, ale vytvářejí zcela svébytné úseky, k jejichž existenci mimo rámec týlu jsou nejrůznější více méně umělé argumenty.

*

Obhajobou významu a komplexního pojetí týlového zabezpečení, k němuž vývoj v ozbrojených silách vyspělých států zcela nepochybně směřuje, jsem neměl v úmyslu zdůvodňovat jakoukoli preferenci týlu na úkor ostatních složek armády. Je však nutné objektivně konstatovat, že zejména zvyšování absolutních počtů pracovníků týlu je v konkrétních podmínkách našeho státu, tj. ve světle stále se snižující natality a tedy i poklesu branců, nereálné.

Důsledky snižování zdrojů ať lidských, materiálních, finančních či jiných však nelze řešit — jak to bývalo v minulosti často zcela běžné — na úkor týlu. Zdánlivé úspory se zde totiž mohou — a ve válce by to asi bylo velmi pravděpodobné — obrátit ve svůj protiklad.

Tendence ve vývoji zásobovacího systému

Nároky na zásobování vojsk v operacích se stále zvyšují, přičemž zdroje, tj. materiál i síly a prostředky, jimiž se operace mají zabezpečovat, nejsou nevyčerpatelné. To nás vede k hledání nových cest, metod a způsobů, jak současné zdroje co nejúčelněji využít: V současné době je nutné se zabývat zejména zjednodušením zásobovacího systému. Mnohostupňový systém má za následek zbytečné překládání materiálu, váže nejen značné síly a prostředky na všech stupních velení, ale i zpomaluje celkový tok zásob a umrtvuje dopravní prostředky v zásobovacím systému.

PŘIJATÉ NÁZORY V OBLASTI ZÁSOBOVÁNÍ

Konference o zásobování vojsk v prosinci 1964 konstatovala a teoreticky dokázala, že současný způsob zásobování vojsk, zejména v operačním týlu, a využití dopravních prostředků v zásobovacím procesu v sobě skrývají značné rezervy. Za málo efektivní byl označen šestičlankový zásobovací systém, v němž se v podstatě na všech zásobovacích etapách materiál takřka 100% překládá z vozidel vyšší zásobovací etapy na vozidla nižší zásobovací etapy, čímž se značně zpomaluje tok zásob shora dolů.

Podrobné argumenty, výpočty a schémata, upozorňující na nízkou efektivnost současného zásobovacího systému a rozpracovaný návrh efektivnějšího systému jsou rozvedeny ve zvláštním čísle Sborníku týlu (1955).

Navrhaný zásobovací systém předpokládá zefektivnit zásobování silami a prostředky armády podle současné organizace, a to zejména na rameni přísunu z frontové základny nebo ze zásob na úrovni této základny (železniční stanice, zdroje národního hospodářství aj.) k vojskům. S narůstáním hloubky týlového prostoru a úměrně tím zpravidla i ramene přísunu v tomto úseku přísunu snižuje se množství vezených zásob u vojsk.

Vyloučením nežádoucího překládání materiálu v odděleních frontových zákla-

den a dále v PAZ a centralizovaným využitím frontových automobilních prostředků s většinou armádních prostředků na frontovém úseku přísunu se zvýší celková kapacita přísunu v rámci frontové útočné operace, vedené podle současných názorů, o 15–25 000 t materiálu.

Uvedený návrh je progresivní, efektivní, avšak náročný na řízení, vyžaduje poměrně značné zásahy do organizace dopravních svazků a útvarů a organizace zásobovacích etap a vytvoří dvojí způsob zásobování. Jeho nejpodstatnějším maximálním požadavkem je **přísun poměrně přesného množství materiálu** těch druhů, jež přísunujeme v množství podle zásobovací etapy bez překládání. U munice přistupuje k problematice i náročnost na skladbu materiálu podle druhů.

Vyskytují se názory, že tato přesná množství přísunovaných materiálů, nazývaná zásobovacími normami (komplety), by mohla v důsledku nerovnosti spotřeby a také dosud málo ověřených norem spotřeby způsobovat na jedné straně přebytky jedněch, na druhé straně nedostatek jiných druhů materiálu.

Nakládání divizních zásobovacích norm, zejména munice, bude znamenat pro zásobovací orgány frontu rozšíření rozsahu činnosti v případě, kdy se budou zásobovací normy tvořit až v polních skla-

dech. Vytváření zásobovacích norem na druhé straně již v míru bude vyžadovat organizační klid, aby nebylo třeba zásobovacích norem měnit po každé organizační úpravě nebo změnách názorů na výši norem spotřeby. Kromě toho ukládání munice po zásobovacích normách podle současných názorů na její ukládání bude přinášet problémy spojené s celkovým obhospodařováním materiálu v míru.

Divizní týl, kde se měly tvořit praporní zásobovací normy (komplety) ze zásobovacích norem divizních, přebírá tím na sebe mnohem větší rozsah manipulace s materiálem. U munice jde o třídění po menších množstvích, u PHM o větší rozsah přečerpávání. Rozšířením manipulace s materiálem bude týl divize nucen pracovat na jednom místě delší dobu než v současné době a v důsledku vysokého tempa za útoku se může vojskům vzdálovat.

Návrh konference je ve své podstatě správný, avšak vzhledem na svoji náročnost, na přesnost přísunu určitých množství materiálu a na variabilitu ve spotřebě je nutné považovat jej za minimální požadavek, za cílový model. Rozbor efektivnosti ukazuje, že problém využití dopravních prostředků v procesu přísunu je nutné řešit. Proto bude žádoucí překlenout ty části návrhu, jež jsou v současných podmínkách těžko realizovatelné.

Navrhují přijmout efektivnější systém, jenž přihlíží k potížím realizace v původním návrhu a bude efektivnější než dosavadní. Hlavní zásady návrhu jsou:

a) V operačním týlu

— **Zásobovat direktivně** z FZ, železničních stanic, stálých skladů a jiných zdrojů umístěných zpravidla na železnici nebo stálém potrubí pro dopravu pohonných hmot frontovými a částečně armádními dopravními prostředky:

- **zásobovací (výdejní) místa armády** k zásobování divizí a armádních útvarů; jedno zásobovací místo zřizovat pro 1—2 vševojskové divize, u armády mít 3 zásobovací místa;
- **výdejní místa frontu** k zásobování frontových svazků, útvarů a zařízení; budou jimi přibližně dnešní oddělení frontových základů, avšak s menším rozsahem činnosti;
- **zásobovací (výdejní) místa letecké armády.**

— Řídící orgány armády by rozdělávaly přicházející naložené automobilní prapory frontu a armády na jednotlivá

zásobovací (výdejní) místa armády. K tomu by bylo účelné zřídit **rozdělovací místo** na vstupu (před vstupem) do zásobovacího (výdejního) místa, rozmístěného v prostoru pohyblivé armádní základny v současném zásobovacím systému.

— Zásobovací (výdejní) místa armády organizovat takto:

1. Dvě zásobovací (výdejní) místa, každé pro 1—2 vševojskové svazky a jejich posilové útvary a jednotky, **rozvinovat na úrovni divizních skladů divizí prvního sledu armády**. Z nich vydávat materiál po dobu 1—2 dnů, při nízkém tempu účelné operace i dále. U každého zásobovacího (výdejního) místa mít organizačně **jednu automobilní rotu** k dopravě zálohy, zabezpečení přesunu zásobovacího místa do nového prostoru, k převozu části případně zbylého materiálu do prostoru nového rozmístění. Dále u něj mít potřebné orgány skladové, provozní a zabezpečovací k přijímání, přípravě, nezbytné úpravě, rozdělování a výdeji materiálu svazkům a jejich posilovým útvarům a jednotkám. Tato zásobovací místa by bylo nutné organizovat a zabezpečit silami a prostředky tak, aby byla schopna připravovat a vydávat munici a PHM pro motostřelecké prapory a PHM pro motostřelecké prapory v zásobovacích normách průměrné jedno denní spotřeby těchto jednotek, dále munici pro děl. oddíly nebo baterie.

2. Jedno zásobovací (výdejní) místo rozvinovat společně s rozdělovacím místem armády. V něm by byly tytéž orgány v potřebném počtu jako u zásobovacího místa armády k zabezpečení svazků. Z něj bychom zásobovali armádní útvary a svazky a posilové svazky a útvary (jako z výdejního místa PAZ v současné organizaci). Zásobování materiálem **nepravidelné nebo namátkové spotřeby** uskutečňovat jen z toho zásobovacího místa. Zamezit tím neúčelné tříštění rozložení těchto druhů materiálu na tři zásobovací místa (některé náhradní díly apod.).

Kromě toho u něj rozvinout opravárenské, výrobní a všechny ostatní armádní útvary a zařízení. Při přemísťování rozvinovat toto zásobovací (výdejní) místo v prostoru některého zásobovacího místa rozvinutého na úrovni divizních skladů nebo přemísťovat pokračováním.

— Celkem by tedy bylo účelné mít u armády ve třech zásobovacích místech automobilní kapacitu do cca 1400—1600 tun. V době rozvinutí zásobovacího místa bychom udržovali u automobilních rot každého ZM (VM) zálohu materiálu ve výši půldenní spotřeby hlavních druhů materiálu jedné divize a u všech dohromady

jednodenní spotřebu ostatních druhů materiálu armády.

Ve skutečnosti bude zásoba u armády po celou dobu mnohem větší ve formě předávaných zásob z vozidel frontového přísunu na vozidla divizí nebo zásob dočasně složených na zem v zásobovacích místech a tam manipulovaných.

— Zásobovací (výdejní) místa by byla organizována tak, aby mohla pracovat samostatně. Považovali bychom je za pohyblivé orgány armády, protože pokud by byl materiál skládán na zem, bylo by tomu tak na krátkou dobu z důvodů manipulace. Docházelo by i k překládání z vozidla na vozidlo.

— Po určitou dobu činnosti zásobovacího místa při výdeji materiálu bude možné využívat části sil a prostředků divizních skladů k přípravě a výdeji materiálu.

— Rozmístění výdejních míst frontu a zásobovacích míst letecké armády můžeme předpokládat po dobu 2—4 dní na jednom místě. Podrobnosti o zásobování letectva uvádím ve zvláštní stati.

b) Ve vojskovém týlu

— Divizní automobilní prapory a z části plukovní automobilní roty by uplatňovaly kombinovaný přísun. Materiál by odebíraly v armádním zásobovacím místě ve skladbě a množství pro útvary, některé druhy a množství materiálu pro prapory a dělostřelecké jednotky (zejména munici a PHM pro tankové prapory, dělostřeleckou munici pro dělostřeleckých oddílů, baterií apod.).

Takto odebíraný materiál, určený plukům by přisunovaly cestou plukovních skladů (rozdělovacím místem pluku). Materiál naložený v množstvích pro prapory a některé dělostřelecké jednotky pluku by byl přisunován cestou plukovních skladů bez překládání na této zásobovací etapě.

Materiál nepravidelné nebo výběrové spotřeby, spotřebovaný v malých množstvích, by odebírala divize a přisunovala k pluku dosavadním způsobem podle požadavků pluků.

Dělostřelecká munice pro přidělené dělostřelecké jednotky by byla přisunována přímo k jednotkám nebo i do palebných postavení.

— Automobilní prostředky rot týlového zabezpečení dělostřeleckých brigád, pluků, automobilních rot protiletadlové divize apod. by odebíraly munici v zásobovacích místech armády po oddílech, plucích, případně bateriích a přisunovaly

k oddílům, bateriím, nebo přímo do palebných postavení. Ostatní materiál by odebíraly v množství a skladbě po brigádách, divizích a plucích a po rozdělení ve svých skladech přisunovaly k podřízeným.

— Materiál k praporům by bylo účelné přisunovat podle situace buď přímo k praporům nebo cestou dočasně zřizovaných míst pluku.

— Čty týlového zabezpečení vševojenských praporů by uskutečňovaly jen přísuny, což bude v souladu se zámyslem zařadit do nich v blízké perspektivě obrněné transportéry.

Činnost divizního týlu navrhuji usměrnit takto:

— Skladové orgány na odběr, přípravu a výdej všeho materiálu pro divizní útvary a jednotky a převímku materiálu v zásobovacím místě armády pro útvary.

— Dopravní prapor na odběr materiálu po četách a rotách v zásobovacím místě armády a přísun k útvarům nebo cestou plukovních skladů (rozdělovacích míst pluku) k praporům.

— Výrobní a opravárenskou činnost ponechat beze změny.

Omezením zejména činnosti skladových orgánů v divizních skladech by byla vyloučena ne nezbytná práce a zvýšena pohyblivost divizního týlu.

Činnost plukovního týlu zaměřit na

— rozdělování naložených divizních a vlastních automobilních jednotek s materiálem pro tankové prapory a některé dělostřelecké jednotky,

— kombinované odběry s divizními prostředky na úseku divizní sklady (zásobovací místo armády) — plukovní sklady,

— manipulaci s materiálem, přisunováním cestou plukovních skladů,

— přísun k praporům plukovními prostředky nebo přísun do dočasného výdejního místa pluků.

Schéma přísunu je uvedeno v příloze.

Navrhovanou variantou bude možné dosáhnout obdobný efekt jako v původním návrhu konference, při čemž se v ní podaří vyloučit některé uvedené obtíže. Bude možné ji realizovat po novém rozdělení sil a prostředků zejména u pohyblivé armádní základny, což nám umožní bez větších organizačních obtíží prověřovat variantu na cvičeních.

ZÁSBOVÁNÍ LETECTVA

Do celkové koncepce zásobování v operačním týlu zapadá návrh ke zvýšení efektivnosti zásobování letectva frontu. Zásobování letectva má několik zvláštností oproti zásobování pozemních vojsk. Odmyslíme-li si dvojí odpovědnost za zásobování na stupni frontu a armáda, tj. vševojskovými a leteckými druhy materiálu, jeho organizační vyjádření na těchto stupních velení a jiné organizační zvláštnosti, jež nejsou předmětem tohoto článku, je nutné uvést k ujasnění způsobu zásobování útvaru letecké armády v rámci frontu několik skutečností:

— Letecké útvary, svazky a zařízení působí v celém pásmu frontu, jsou rozmístěny částečně v armádním, hlavně však ve frontovém týlu. Těmito znaky, tj. způsobem rozmístění se podobají frontovým útvarům.

— Týlové orgány letecké armády (nebo orgány frontu) vzhledem k charakteru a rozmístění zásob (FZ a PLZ na železnici; OFZ a OPLZ, případně ltd závislé na automobilním přísunu) a vzhledem k dislokaci útvarů, které její orgány zásobují, mohou vyvíjet zásobovací činnost vůči útvarům letecké armády jako front vůči frontovým svazkům, útvarům a zařízením.

— Ve stejné hloubce v operačním prostoru frontu působí řídicí a výkonné zásobovací a jiné orgány letecké armády i leteckých technických divizí (zatímco u pozemních vojsk na sebe navazují).

— Všeobecná tendence v zásobování, směřující k co největšímu omezení překládání a přečerpávání materiálu, je zejména uplatnitelná u druhu materiálu, jehož se přisunuje velké množství do jednoho místa spotřeby a u materiálu, který nevyžaduje další třídění, úpravu nebo u PHM přečerpávání do menších obalů. Materiálem, který splňuje tyto požadavky, jsou letecké pohonné hmoty, u letecko-technického materiálu pak přídatné nádrže. Můžeme je přisunovat z nejvyšších zásobovacích míst na železnici až na letiště bez překládání.

Ve snaze zjednodušit řízení zásobování se poukazuje na nutnost zásobovat péčí frontu leteckou armádou i leteckými druhy materiálu. Letecká armáda je srovnávána s armádou vševojskovou a navrhuje se zřídit pohyblivé letecké armádní základny. S první částí návrhu můžeme souhlasit. Realizaci druhé části návrhu však budou zřejmě na závalu nesrovnatelné podmínky působení armády vševojskové a armády letecké. Vševojsková

armáda má hloubku i se zálohami a druhými sledy 40–70 km a její týl bude vždy za vojsky. Hloubka sestavy letecké armády je podstatně větší a kromě toho bude LA v podmínkách ČSLA působit nejméně v dvakrát širším pásmu činnosti než vševojsková armáda. Zmíněná pohyblivá armádní základna (PAZ) nebo pohyblivá letecká armádní základna (PLAZ) by musela pokrýt značně větší prostor, v němž jsou letecké útvary rozmístěny. Musela by zřídit několik oddělení těchto pohyblivých skladů, v čemž dochází k zvláštnosti oproti PAZ vševojskové armády.

Rozdíly oproti zásobování u vševojskové a letecké armády jsem uvedl proto, aby lépe vynikl návrh na zásobování letectva, jež je v podstatě efektivnější a bude odpovídat celkové koncepci zásobování v rámci operačního týlu.

Bylo by proto efektivnější zásobovat letecké útvary takto:

a) Sklady materiálu tř. 03 včlenit do frontové základny a k jejich řízení mít u velitelství frontu příslušné orgány.

b) Z frontové základny (základny) a jiných zdrojů na železnici zásobovat prostředky frontu přísunem do **zásobovacích míst** (ZM) — organických zařízení letecké armády. U letecké armády mít 4 organická zásobovací místa a možnost odebrat materiál přímo z FZ. Tím bude pokryt celý prostor sestavy letectva. Na jedno zásobovací místo případnou průměrně 2 až 4 bojové letecké útvary s útvary obsluh a zabezpečení. Každé výdejní místo by mělo **organickou automobilní rotu** v síle cca 200–300 t [m³] k zabezpečení pohyblivosti zásobovacího místa, udržování zálohy nejdůležitějších druhů materiálu a zabezpečení převozu části zbylého materiálu do nového místa rozmístění. U zásobovacího místa by byly příslušné orgány skladové, provozní a zabezpečovací k příjímání, přípravě, rozdělování a výdeji materiálu útvarům, obraně a ochraně a materiálovému zabezpečení.

c) U armády organizovat **samostatné automobilní rotu**, které by byly přidělovány jednotlivým zásobovacím místům podle počtu a druhu (výzbroje) jednotlivých obsluhovaných leteckých útvarů ve spád ZM. Automobilní rotu by měly takovou organizaci, aby mohly přisunovat spádová letiště **po četách**.

d) Ze zásobovacích míst zásobovat útvary **formou přísunu a odběru**. Odběry cca 1/3 sil automobilních prostředků letištních praporů v dopravních i provozních jednotkách.

e) Cestou zásobovacího místa pak zásobovat všemi leteckými pravidelně spotřebovanými druhy materiálu a LPHM, přičemž za **základní způsob přísunu LPHM považovat přísun z FZ** (železničních stanic) přímo na letiště buď místy, kde může být úkol upřesněn, nebo přímo na letiště.

Materiály tř. 03, jejichž spotřeba je velmi nepravidelná, nebo namátková, zásobovat podle požadavků útvaru z jediného zásobovacího místa, rozmístěného co nejbližší TVS LA. K přísunu používat v nejširší míře vrtulníky LA.

S přihlédnutím k variantě přímého přísunu LPH a FZ na letiště a potřebě zabezpečit **bezprostřední vliv** velitelství LA na zabezpečení útvarů je možné toto řešení:

Navrhovanou organizaci ZM ponechat s tím, že ZM armády budou zásobována a přísun LPH organizován na letiště bez překládání dopravními prostředky letecké armády, již budou jako dosud automobilní prapory přidělovat front. K přidělování výdejním místům bude mít LA automobilní jednotky organické i v této variantě.

Záměr zefektivnit celý zásobovací proces je správný. Jeho realizace umožní v operačním týlu přísunout více materiálu současnými silami a prostředky s využitím menších sil a prostředků k manipulaci. Ve vojskovém týlu sníží požadavky na vojáky od bojových jednotek na práci v týlu.

Některé dílčí poznatky z ověřování návrhů konference na cvičeních s vojsky jsou většinou kladné a teoretické závěry podporují.

Správnost nastoupené cesty potvrzuje vývoj a postup prací na obdobné problematice v jiných armádách, např. u polské lidové armády, kde problematiku zefektivnění zásobovacího problému také řeší.

Aktuálnost zefektivnění zásobovacího procesu cestou omezení překládání materiálu ukazují i názory na zásobování a jejich realizace v armádě USA a podle nejnovějších poznatků i v armádě francouzské. Podle koncepce TASTA-70 je „přísun bez překládání“ jednou z nejdůležitějších zásad k zefektivnění práce týlu americké armády. Podle této koncepce přísun bez překládání znamená dopravovat materiál ze skladů v blízkosti vykládacích přístavů na válčišti (v základně) co nejdále dopředu v bojové zóně, pokud možno až k podpůrným skupinám divizí bez překládání v mezilehlých skladech nebo zásobovacích místech (v týlovém prostoru sboru).

Navrhovaný způsob přísunu je i v souladu s příslušnými články našich platných předpisů. Předpisy připouštějí navrhované způsoby přísunu jako možné. Návrh má však na mysli tyto nové způsoby považovat za základní a ostatní odsunout do oblastí možných.

Vševojskovými druhy materiálu je možné zásobovat jako dosud z vševojskových výdejních míst frontu, určených k zabezpečení frontových svazků, útvarů a zařízení, a to výhradně formou odběrů, každý útvar 1 × za 2–3 dny.

Uvažovaný zásobovací systém pro vševojskové armády a leteckou armádu je plně v souladu s realizovanou praxí zásobování frontových svazků, útvarů a zařízení formou zásobovacích a výdejních míst. Taková forma přísunu v operačním týlu

— zjednoduší a sjednotí řízení zásobování,

— omezí zbytečné překládání materiálu, čímž se zrychlí tok zásob, zvýší se využití vozidel a sníží počty osob a zařízení nutných k manipulaci s materiálem,

— bude v souladu zejména se zámyslem zásobování PHM s maximálním omezením malé tary, jež vícestupňovost v zásobování potřebuje.

Určitou nevýhodou i tohoto navrhovaného zásobovacího systému by byly některé nutné organizační změny zásobovacích orgánů a zařízení operačního týlu a týlu letecké armády.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Ničení PVO nepřítele v pásmu průletu vzdušného výsadku

Upraveno ze sovětského tisku

Jedním z nejdůležitějších úkolů k zabezpečení vysazení operačních vzdušných výsadků je umlčení PVO nepřítele.

V jaderné válce řeší tento úkol jaderné a chemické zbraně, jejichž údery vyřazují 70—80 % objektů PVO nepřítele. V bezjaderném období války je podstatně jiná situace. Ničivé účinky konvenčních zbraní jsou nesrovnatelně nižší a kromě toho ničení se zúčastní i podstatně menší množství prostředků. Značná část letectva a raketového vojska frontu a téměř všechny prostředky hlavního velení budou v pohotovosti k použití jaderných a chemických zbraní.

Za výhodných podmínek a při účelném využití frontového letectva, raketového vojska a dělostřelectva je však možné spolehlivě zabezpečit vysazení operačního vzdušného výsadku do týlu nepřítele.

Na základě zkušeností cvičení a výsledků vědeckovýzkumné práce složení operačního vzdušného výsadku nepřevyšuje zpravidla jednu výsadkovou divizi. K vysazení dochází 2.—3. den operace, kdy se projevil úspěch vojsk 1. operačního sledu na zvoleném směru a kdy systém PVO nepřítele byl značně oslaben — ať již vyřazením částí prostředků, či snížením jeho účinnosti za přesunu ve spojitosti s odchodem vojsk. Hloubka vysazení operačního vzdušného výsadku nepřevyšuje zpravidla 200 km. K vysazení výsadkové divize jedním koloběhem — padáky i přistáním — je třeba 12—16 pluků vojenského dopravního letectva.

Úspěch překonání PVO nepřítele závisí především na charakteru letu a činnosti vojenského dopravního letectva. Zhuštění bojových sestav útvarů a svazků vojenského dopravního letectva dovoluje zmenšit hloubku sestavy na 100—300 km a šířku pásma průletu do 40 km.

Velký význam má správná volba profilu letu. Za optimální je pokládána varianta výšky letu

— do prostoru prvního radiolokačního zjištění — do 7000 m,

— do prostoru vysazení — do 1500 m.

Vzdušný výsadek je vysazován z výšek 600—1000 m. Po vysazení se letectvo vrací

až po čáru dotyku ve výšce do 1000 m a postupně nabírá výšku do 3000–4000 m. Let v malých výškách v podstatě vylučuje úhrozu nepřátelských PLRS Nike Hercules a značně snižuje dálku zjištění letounů, parametry palby všech PLRS i možnosti útoku nepřátelských stíhačů.

K úspěšnému průletu a vysazení vzdušného výsadku přispívá značnou měrou rádiové a radiolokační rušení.

Vzhledem k omezeným možnostem nemohou být ničeny nebo umlčovány všechny prostředky PVO nepřítelů v pásmu fronty, ale jen ty, které jsou schopny účinně působit proti vojenskému dopravnímu letectvu v pásmu průletu.

Proti vzdušnému výsadku bude působit především stíhací letectvo PVO z letišť ve vzdálenosti 100–150 km (i 200 až 300 km) od čáry dotyku. PLRS (baterie Nike Hercules a Hawk) jsou největším nebezpečím pro letouny vojenského dopravního letectva při letu ve výškách do 6000 m, v pásmu hlubokém 250 km od čáry dotyku a širokém 200 km; při letu ve výškách do 1500 m v pásmu hlubokém do 220 km a širokém 90 km (v tomto případě palba baterií Nike Hercules bude prakticky málo účinná).

Při letu ve výškách do 1500 m je nutné umlčovat protiletadlové dělostřelectvo jen

v hranicích pásma průletu vzdušného výsadku, tj. v šíři do 40 km a do hloubky až 150 km.

Prostředky průzkumu a velení je nutné umlčovat v celé šířce útočného pásma, především však prostředky dalekého zjišťování v pásmu širokém do 300 km a hlubokém do 350 km.

Na základě těchto závěrů lze orientačně určit i množství objektů (prostředků) PVO nepřítelů, které je nutné umlčet k zabezpečení průletu a vysazení vzdušného výsadku. Přitom je možné i předvídat stav systému PVO nepřítelů na konci 2.–3. dne útočné operace. Údaje uvádí **tabulka 1**.

V závislosti na výšce letu vojenského dopravního letectva (1500 nebo 6000 m) počet objektů PVO nepřítelů, které je nutné umlčet, dosáhne 27–35 nebo 34–43 (bez letišť stíhacího letectva v hloubce větší než 150 km, které může ničit dálkové letectvo nebo frontové letectvo ve druhém pořadí). Všechny tyto objekty jsou v dosahu úderů raketového vojska a částečně i palby dělostřelectva fronty.

Umlčení v tabulce uvedených objektů PVO nepřítelů raketovým vojskem a dělostřelectvem fronty je závislé na

— době trvání umlčování prostředků PVO,

Tabulka 1

Objekty nepřátelské PVO, které je nutné umlčet k zabezpečení vysazení operačního vzdušného výsadku

Objekt	Počet objektů				
	k D	všech	na konci D 2 – D 3		
			z nich v pásmu úderů (palby)		
			dělostřelectva	taktických raket	operačně taktických raket
PLD baterie	10–12	6–8	6–8		
Baterie PLRS Hawk	12–16	8–11	1–2	6–7	1–2
Baterie PLRS Nike Hercules	20–24	11–16		4–6	9–10
Letiště stíhacího letectva (v hloubce do 150 km)	10–12*	7–8			7–8
Nejdůležitější místa velení (průzkumu)	10–11**	6–8		3–4	3–4
Celkem objektů při letu vojenského dopravního letectva					
ve výškách do 1500 m	45–52	27–35	7–10	9–11	11–14
6000 m	52–63	34–43	1–2	13–17	20–24

* Z celkového počtu letišť 30–35

** Z celkového počtu míst velení 16–20

— spotřebě raket k umlčení každého objektu,

— složení raketového vojska a jeho bojové (palebné) hodnotě.

Umlčování prostředků PVO nepřítel k zabezpečení průletu a vysazení vzdušného výsadku na základě uvedených dat trvá **minimálně 1,5–2 hodiny**. To vyplývá z tohoto propočtu:

— umlčování objektů během přeletu vojenského dopravního letectva k čáře dotyku při rychlosti letounů 500 km/h trvá

$$\frac{50-100 \text{ km}}{500 \text{ km}} = \frac{1}{10} - \frac{1}{5} \text{ hod., tj. } \mathbf{12 \text{ min.,}}$$

— umlčování objektů v době letu od čáry dotyku do prostoru vysazení a zpět až do hloubky 50 km za čarou dotyku na vlastní straně, za předpokladu délky proudu vojenského dopravního letectva nejméně 100 km, trvá

$$\frac{150 \text{ km} + 150 \text{ km} + 50 \text{ km} + 100 \text{ km}}{500 \text{ km/h}} = 1 \text{ hod., tj. } \mathbf{60 \text{ min.,}}$$

— umlčování objektů v době vysazování trvá **30–60 min.**

— ☆ —

Spotřeba raket s konvenční náplní k umlčování nejdůležitějších prostředků PVO nepřítel závisí na

- mohutnosti bojové hlavice,
- vzdálenosti objektu ničení (vzdálenosti letu rakety),
- požadovaném stupni ničení objektu a jeho charakteru.

Útvary taktických a operačně taktických raket mají ve výzbroji rakety s bojovými hlavicemi tříštivotrhavými (od 200 do 800 kg i více), plněnými zápalnými směsí typu napalm, nebo se zařízením k rádiovému a radiolokačnímu rušení.

Účinnost bojové hlavice s tříštivotrhavou náplní je propočtena v podstatě z tříštivotrhavého účinku v cíli, kde hlavním faktorem ničení je tlaková vlna. Na základě zkušeností 2. světové války a poválečných zkoušek při hodnocení ničivých účinků raket na objekty městského typu lze vyvodit a stanovit pásma silného, středního a slabého zničení. Poloměr pásma může být vypočten podle vzorců:

$$P_s = 0,3 \omega^{2/3}; P_{stř} = 1,5 \omega^{2/3}; P_{sl} = 5 \omega^{2/3} \\ (\omega = \text{váha výbušniny v kg})$$

Při hodnocení palby k umlčení živé síly se využívá parametrů pásma střed-

ního zničení, neboť parametry pásma slabého ničení nejsou stálé. Poloměry pásma mají tato data:

Váha výbušniny v kg	$P_{stř}$ v m	P_{sl} v m
300	67	220
1000	150	500

Kromě přímých účinků tlakové vlny působí i nepřímé; způsobují ztráty na živé síle úlomky, střepinami, kameny, údery při převrnutí bojové techniky, automobilů atd.

Použití bojové hlavice s aktivním iniciátorem zvyšuje ničivý účinek tříštivotrhavé bojové hlavice v cíli přibližně 1,5krát. Vzhledem k tomu se zvýší poloměry pásma středního zničení s použitím náplní 300 a 1000 kg na 100 a 220 m.

Ke zvýšení účinnosti ničení nekryté živé síly i bojové techniky se v perspektivě počítá s používáním bojových hlavic skříňového typu s obsahem střepinových nebo zápalných prvků. Bojové hlavice se zápalnou směsí bezprostředně ničí živou sílu a bojovou techniku a kromě toho působí požár na velkém prostoru, který se za určitých podmínek může rychle rozšířit a tak snížit nebo dokonce vyloučit bojovou činnost prostředků PVO nepřítel. Vzhledem ke strmé dráze rozletu kousků zápalné směsi nesnižují ničivé účinky zákopy ani okopy.

Je nutné počítat i s tím, že při úderech raketami R-300 dosahuje se umlčování nejen výbuchem bojové hlavice, ale i výbuchem zbytků paliva.

Výsledky předběžných propočtů pro taktické rakety skříňového typu a rakety R 300 s aktivním iniciátorem dávají podklady k určení střední spotřeby raket k umlčení nejdůležitějších prostředků PVO nepřítel — viz tabulku 2.

Víme, že každý objekt PVO nepřítel je nutné umlčovat poměrně dlouhou dobu — 1,5 až 2 hod. Umlčení raketami je nutné zahájit skupinovým úderem (salvou) 2–3 taktických raket a potom střídá metodické (jednotlivé) údery se skupinovými. Kombinované použití raket s bojovými hlavicemi tříštivotrhavými a zápalnými umožní rychleji narušit práci prostředků PVO nepřítel.

Nejtypičtější objekty, které jsou umlčovány taktickými raketami, jsou palebná postavení PLRS Hawk. Skupinovým úde-

Spotřeba raket s konvenční náplní k umlčení prostředků PVO při požadovaném stupni ničení $M = 20 \%$

Typ rakety	Objekt	Zranitelný prostor cíle v km ²	Km ²	Dálka letu rakety v km			
				do 25	26—35	36—45	nad 45
Taktická	Baterie Hawk	0,2	0,05	1—2	3—4	8	16
	Baterie Nike Hercules	0,6	0,05	3—4	5—6	8	12
	Místo velení	do 1	0,05	4—5	5—6	8—9	14
				do 100	do 200	do 300	
R-300	Baterie Nike Hercules	0,6	0,07	5—6	9—10	12—13	
	Letiště	do 3	0,07	11—13	15—17	16—18	
	Místo velení	do 1	0,07	6	12	13	

rem 3—4 taktických raket je možné umlčet baterii Hawk na 20—30 min. K jejímu umlčení na dalších 1—1,5 hod. je nutné opakovat takový úder ještě 2—3krát; kromě toho mezi nimi provést 2—3 jednotlivé údery. Z toho vyplývá, že k umlčení jednoho objektu typu baterie PLRS Hawk je třeba průměrně 12—16 kusů taktických raket.

Rakety R-300 se budou většinou používat na vzdálenější cíle, v první řadě na palebná postavení Nike Hercules a na letiště. Za předpokladu, že hlavní množství baterií Nike Hercules a značný počet letišť budou ve vzdálenosti do 160 km od čáry dotyku, základem výpočtu spotřeby raket bude délka letu rakety 200 km. Rakety R-300 budou použity obdobně jako taktické rakety. Proto k umlčení jednoho objektu PVO nepřítele bude třeba průměrně 12—17 raket R-300.

V sestavě raketového vojska, které plní úkoly palebného zabezpečení průletu vojenského dopravního letectva se vzdušným výsadem, může zpravidla působit nejméně 5—6 oddílů taktických raket (36 až 54 odpalovacích zařízení). K okamžitému použití jaderných zbraní v pásmu frontu, kromě strategických raket středního dosahu a dálkového letectva, bude v pohotovosti až $\frac{1}{3}$ všech jaderných prostředků frontu.

V závislosti na situaci bude bojová (palebná) kapacita raketového vojska různá. Z jednoho palebného postavení je možné připustit 2—3 odpálení raket v poměrně krátké době. Za odpovídajícího režimu práce raketových jednotek a útva-

rů každé odpalovací zařízení bude použito za 2 hodiny ze 2 postavení až $5 \times$, operačně taktických raket 2—3 $\times$. K ničení prostředků PVO nepřítele k zabezpečení vysazení vzdušného výsadku bude tudíž použito 75—95 taktických a 72 až 162 operačně taktických raket.

Na základě průměrné spotřeby raket a kapacity raketového vojska je možné propočítat možnosti raketového vojska a dělostřelectva.

Dělostřelectvo v hloubce do 20 km může umlčet 6—8 PLD baterií a 1—2 baterie PLRS Hawk.

Taktické raketové oddíly mohou umlčet do 5—8 objektů, raketové brigády do 5—13 objektů PVO nepřítele.

Z toho vyplývá, že ve variantě letu vojenského dopravního letectva ve výšce 1500 m bude umlčeno do 65—88 % prostředků PVO nepřítele k zabezpečení průletu a vysazení vzdušného výsadku (viz tabulku 1). Při letu ve výšce do 6000 m bude umlčeno menší množství objektů — od 33 — 53 % (nebude nutné umlčovat PL dělostřelectvo; proto bude umlčováno 11—23 místo 17—23 objektů nepřítele).

— ☆ —

Raketové vojsko a dělostřelectvo, za odpovídající organizace a zabezpečení, je schopno splnit $\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{3}$ celkového obsahu úkolů ničení objektů PVO nepřítele k zabezpečení průletu a vysazení vzdušného výsadku a tak umožnit, aby hlavní síly letectva mohly být použity k plnění jiných důležitých úkolů.

Příprava teritoriálních orgánů bundeswehru

Podplukovník ing. Jaromír Ulč

Stále rostoucí ničivost výzbroje soudobých armád i to, že vlády hlavních států mocenských uskupení stále intenzivněji hledají nové způsoby dosažení svých politických cílů, vedly k hlubokým a zásadním změnám ve vojenství a k rozsáhlému začleňování řady vědních oborů do řešení a příprav soudobých válek.

Složitost tohoto vývoje klade ve všech armádách světa stále větší požadavky na vzdělání a celkovou přípravu velitelů i štábů.

Podle dílčích pramenů GŠ/ZS a některých článků vojenského tisku kapitalistických armád pokusím se stručně popsat systém přípravy důstojníků a generálů teritoriálních velení v armádách NATO s důrazem na bundeswehr.

— ☆ —

Zavádění automatizovaných systémů velení a výpočetní techniky v ozbrojených silách, problémy vyplývající ze širšího využití kosmického prostoru a řada dalších technických objevů, spolu s rozvojem společenských věd vedly v kapitalistických státech k neustálému zkvalitňování obsahu a metodiky přípravy velitelských a řídicích kádřů ozbrojených sil a k modernizaci jejich výcvikové základny.

Systém přípravy teritoriálních orgánů v kapitalistických armádách je úzce spjat s přípravou důstojníků pro polní vojska a prakticky vychází z polní přípravy jako ze základní přípravy vojáků.

Hlavní zásady přípravy důstojníků ve školách představují komplex výukového zaměření, který tvoří nejen předpoklady výchovy k obraně vlasti, ale v nemalé míře přispívá ke zvyšování intelektuálního života ozbrojených složek. Proto je výuka zaměřena nejen k otázkám ryze odborným a technickým, ale i humanitním (zejména z hlediska rozšíření všeobecného rozhledu).

Vychází se z toho, že vojáci z povolání, kromě dokonalé přípravy v odborných disciplínách, musí se školit konkrétněji i o opatřeních civilního charakteru, tj. především v otázkách politiky, ekonomie, práva, psychologie, řídicích a organizačních systémů apod. Zvláštní pozornost se věnuje vojenskopolitickým aspektům a rozvíjení pedagogických schopností k upevňování morálních kvalit podřízených a znalostí problematiky vedení lidí. Na druhé straně se zároveň prosazuje a uvádí do praxe, aby na civilních školách i průmyslových institucích byla zahrnuta výuka o vojenské problematice; pro dů-

stojníky v záloze a vysoce postavené funkcionáře se zřizují zvláštní vojenské kursy.

Všechny vojenské školy a kursy, podle druhu a zaměření, zahrnují směry výuky, které rozvíjejí především rozumovou, morální, fyzickou a vojenskou vědní oblast.

Pro absolventy vojenských škol se zřizují kursy podle specializací, do nichž jsou vysíláni důstojníci již po 2 nebo víceleté praxi. Kursy se zřizují podle různých stupňů velení pro velitelské, štábní, technické i týlové směry, pro zastávání štábních a velitelských funkcí jak v polních vojscích, tak i v teritoriálním velení.

Kapitalistické armády kladou zvláštní důraz na modernizaci vyučovacích prostředků. Tento problém je úzce spjat se zájmy různých civilních institucí. Je známo, že tisíce vojáků z povolání odchází do civilu před nárokem na plné důchodové zabezpečení a tak různé firmy a průmyslové organizace projevují zájem o úroveň i vojenského školství, aby se dostalo jejich případným budoucím zaměstnancům co nejlepšího vzdělání. Tato otázka je ovšem spjata i s pečlivě vybranými a vysoce kvalifikovanými lektory z řad vojáků z povolání i civilistů.

SYSTÉM PŘÍPRAVY DŮSTOJNÍKŮ BUNDESWEHRU

je charakteristickým příkladem přípravy důstojnického sboru armád NATO.

Systém výcviku a výchovy západoněmeckých důstojníků je již od samého počátku kombinací přímého výcviku a výkonu velitelských nebo štábních funkcí u vojsk se studiem ve školách a kursech.

a) Příprava ve školách

Budoucí důstojníci po absolvování patnáctiměsíčního základního výcviku u útvaru přicházejí do šestiměsíčního kursu důstojnických čekatelů, který je má připravit na funkce velitelů čet.

Po tomto kursu přecházejí důstojnickí čekatelé na důstojnickou školu, jejíž 1. ročník trvá 9 měsíců a končí zkouškou a povýšením na poručíka. Druhý ročník trvá 6 měsíců.

Na důstojnické škole začíná prakticky vlastní příprava k povolání důstojníka. Hlavními výukovými předměty na této škole jsou taktika, způsoby a systémy velení, zásady použití jednotlivých druhů vojsk a činnost týlu. Mimořádná pozornost se věnuje použití zbraní hromadného ničení a technické přípravě všeho druhu, zejména elektronice, raketové technice,

Kapitalistické armády vycházejí z ná-
zorů, že ve funkcích učitelů a funkcionářů mají být ve školách nejspokojnější odborníci, kteří skýtají nejlepší záruky kvalitní výchovy posluchačů a důstojníků a zabezpečují širokou vědeckou i výzkumnou práci na školách. To má mimořádný vliv jak na kvalitu přípravy posluchačů škol, tak i na rozvoj ozbrojených sil a celkovou obranu země.

V celém komplexu výchovy jde od začátku o účelné spojení teorie s praktickým výcvikem v jednotkách a při výkonu velitelských a štábních funkcí za neustálého zdokonalování teoretických znalostí v různých krátkodobých kursech a školách.

Motivační ukazatele jsou přesně stanoveny a každý důstojník mezi povýšením do jednotlivých hodností musí absolvovat několik stanovených krátkodobých kursů.

Tyto zásady uplatňují prakticky všechny armády NATO, ovšem s přihlédnutím ke specifické historické vývoje a tradicím jednotlivých států. Polní přípravu důstojníků považují za základ; pro teritoriální podmínky se důstojníci školí ve zvláštních školách a kursech až po získání praktických zkušeností.

nauce o motorech apod. Mezi vyučovací předměty patří též otázky z různých nevojenských oborů, které mají zvýšit všeobecné vzdělání a schopnosti budoucích velitelů a vychovatelů.

Frekvenci se se též povinně zúčastňují výuky cizích jazyků.

Před odchodem k vojskům absolvují dvouměsíční kurs automobilové a jiné bojové techniky. Cílem kursu je nejen dokonale pochopit principy bojové techniky a spolehlivě ji prakticky zvládnout, ale i prohloubit metodické návyky k zabezpečení výcviku svých budoucích podřízených.

Kromě důstojníků z povolání západoněmecké ozbrojené síly připravují důstojníky s dočasným závazkem (3—15 let). Jejich výcvik je sice obdobný jako u důstojníků z povolání, je však podle délky závazku úměrně kratší. Důstojníci se závazkem delším než 7 let mají zkrácení výcviku prakticky nepatrné.

Výcvik záložních důstojníků probíhá pouze u útvarů a ve výcvikových zařízeních druhů vojsk. Budoucí záložní důstojníci, kteří se zavazují ke dvouleté základní službě (normální základní služba trvá 18 měsíců), v 16. až 18. měsíci od-

cházejí do tříměsíčního kursu důstojnických čekatelů a po jeho skončení jsou zařazeni jako velitelé čet nebo jejich zástupci. Do zálohy odcházejí jako důstojníci čekatelé.

Rozsah tohoto základního výcviku a školení důstojníka platí v bundeswehru přibližně pro všechny druhy vojsk i teritoriální útvary a pouze v některých speciálních případech (např. letectvo apod.) je delší nebo upraven.

Po 4–5leté službě u polních nebo teritoriálních vojsk jdou důstojníci do kursů, které od roku 1969–70 nahradí **vojenská akademie**. Tento druh školy je již běžný ve francouzské a britské armádě. Trvá přibližně 5 měsíců a připravuje důstojníky na funkce velitele roty nebo jiné funkce na této úrovni.

Po 4–5leté službě ve funkci velitele roty nebo funkci jí na úrovni postavené a po úspěšném absolvování výběrového štábního kursu v trvání 6 týdnů školi se důstojníci na **štábní akademii**.

Školení na štábní akademii trvá podle specializace 3–5 měsíců a má připravovat důstojníky pro práci ve štábech polních nebo teritoriálních vojsk nebo v teritoriálních orgánech, popřípadě i v integrovaných štábech. Její absolvování je základní podmínkou povýšení na majora.

Pro vedoucí funkce a službu ve vyšších štábech připravuje důstojníky **velitelská akademie**. Trvá dva a půl roku a jejím úkolem je zajistit přípravu starších důstojníků k vedení soudobé bojové činnosti a k řízení přípravy teritoriálních štábů i civilních orgánů, které organizují obranu země.

Zvláštností západoněmeckého systému výcviku důstojníka je **škola pro politické vedení**. Jejím úkolem je organizovat politické zdokonalovací kursy důstojníků na všech stupních jako přípravu k převzetí vyšší funkce. Výuka se převážně zaměřuje na zdokonalení důstojníků v politickém vedení podřízených a na zvyšování jejich morálního stavu a občanské uvědomělosti.

Důstojníci a generálové, předurčení na nejvyšší velitelské, štábní nebo vojensko-politické funkce, k plnění specializovaných úkolů nebo ke službě ve spojeneckých štábech se připravují na různých školách v zahraničí nebo na společných vojenských školách NATO.

Kromě těchto internátních vojenských škol školi se důstojníci všech hodností neustále v kursech nebo vysíláním na stáze a na služební cesty. Platí zásada, aby každý důstojník v době mezi povýšením absolvoval 3–4 velitelské, odborné nebo teritoriální kursy v celkové délce

15–20 týdnů nebo další internátní školení jako základní předpoklad povýšení. Tato zásada je pro každý druh vojska přesně stanovena a je uplatňována od hodnosti nadporučíka nebo kapitána až po nejvyšší hodnosti.

Uvedené zásady, jakož i stanovené předpoklady pro studium na jednotlivých školách a kursech, všichni důstojníci znají. Zároveň znají i požadované předpoklady a jasně vymezená pravidla povyšování do jednotlivých hodností. Tento systém podněcuje snahu důstojníků po získání co nejvyššího vzdělání. Je základem i vysoké odborné připravenosti velitelských kádří i štábů.

b) Velitelská příprava

Kromě internátního školení v akademických a kursech připravují se důstojníci v územních orgánech několik hodin v týdnu (zpravidla jedno odpoledne). Tato příprava probíhá po celý rok s výjimkou doby kdy jsou útvary nebo štáby ve výcvikových prostorech nebo na cvičeních. Náplň přípravy se plánuje na jeden měsíc s uvedením přesných termínů a uveřejňuje se v „rozkaze o důstojnickém školení“.

Školení řídí velitel, který stanoví tematiku a kontroluje stav i výsledky přípravy. Formy přípravy:

— „smíšená metoda“ — znamená probírání několika různých, ale vzájemně na sebe navazujících témat;

— „jednoduchá metoda“ — znamená probírání jednoho tématu v průběhu školení (odpoledne);

— v pracovních skupinách nebo kolektivech, které rozpracovávají různá témata současně.

Kromě takto organizovaného školení se připravují metodická eromáždění, na nichž se důstojníci učí vystupovat „bez papírů“, řeší skupinové úkoly (u nás nazývané letučky) a procvičují se v rozhodnutí, vydávání rozkazů, sestavování stručných hlášení, procvičují paměť a postihování podrobností, chápání důležitého apod.

Na závěr každého zaměstnání probíhá závěrečná diskuse, v níž řídící odstraňuje všechny najasnosti a hodnotí stupeň dosažených cílů školení.

Velitelská příprava má největší intenzitu v zimním období, v některých případech je nazývána „zimní školení“ (tj. od podzimu do jara).

Náplní letního období jsou převážně taktická a operační cvičení (pouze malá část jich bývá v zimě).

c) **Taktická i operační cvičení** bývají již od svazku nebo svazu za účasti teritoriálních jednotek i štábů; při větších cvičeních se zúčastňují i štáby civilní obrany, popřípadě i vládní orgány.

V průběhu roku je celá řada taktických cvičení teritoriálních útvarů. Část jich probíhá ve výcvikových prostorech, část v normálních osídlených oblastech. Při teritoriálních cvičeních se používají např. ke značkování nepřátelské činnosti vojska, výsadky nebo letouny jiných států.

Systematickým uplatňováním zásad zákonů o výjimečném stavu na velitelství štábních cvičeních Severoatlantického paktu typu FALLEX, LION apod. vytvořila západoněmecká vláda předpoklady k realizaci schválených zákonů ve všech oblastech.

Ze cvičení štábů civilní obrany vyplývá, že hlavní důraz se klade na zabezpečování bojové pohotovosti prostředků civilní obrany při přechodu NSR na válečný stav.

d) Příprava štábů a vojsk teritoriální a civilní obrany

Kádrové útvary a jednotky cvičí podle speciálnosti a svých výcvikových programů. Norma zhruba stanoví, že každý voják těchto útvarů musí se zúčastnit přibližně 200 dnů v roce polního výcviku nebo cvičení.

Zálohy se povolávají k teritoriálním jednotkám pouze na základě dobrovolnosti na celkový závazek tří let. Jejich výcvik se skládá z 9 večerních kursů, 4 dvoudenních (sobotních a nedělních) a jednoho 13denního cvičení. Celková délka ročního výcviku tvoří asi 30 dnů.

Do teritoriálních štábů dosazují okresní vojenská velitelství zpravidla starší důstojníky, kteří prošli širokou praxí v polních vojskách.

Tito důstojníci se školí pravidelně v krátkodobých kurzech, zaměřených na teritoriální problematiku, zejména mobilizační a evakuační otázky, zabezpečování přesunů, zásobování, odstraňování násled-

ků i řízení bojových akcí teritoriálních útvarů proti proniknuvšímu nepříteli a výsadbám.

Rovněž ve vedoucích funkcích Sboru civilní obrany jsou zpravidla důstojníci se značnou vojenskou praxí. Příslušníci útvarů civilní obrany se kromě čtyřměsíčního základního výcviku zúčastňují cvičení v celkovém trvání 8 měsíců, nižší a vyšší velitelé 12 měsíců.

Příslušníci Sboru civilní obrany se připravují přibližně ve 33 výcvikových střediscích, kde zabezpečuje výcvik přibližně 5000 instruktorů.

Cílem přípravy je zvládnout

- odstraňování následků po jaderných úderech,
- udržování a výstavbu komunikací,
- vyprošťování osob i materiálu,
- boj s nepřátelskou výsadkovou a diverzní činností,
- udržování spojení, pořádku apod.

Na vyšších stupních se organizují krátkodobé kursy pro vedoucí funkcionáře správních úřadů i technických institucí, ve kterých se tyto funkcionáři diferencovaně školí v problémech charakteru soudobých válek, následků po použití zbraní hromadného ničení, principů evakuace, mobilizace, zásobování apod. a připravují se na předurčené úkoly za války.

Poznatky o intenzitě přípravy štábů civilní a teritoriální obrany nejsou úplné. Vyplývá však z nich, že na stupni vojenského okruhu v NSR a pásma obrany ve Francii jsou přibližně 1krát za dva roky komplexní součinnosti teritoriální cvičení, při kterých jako nepřítel působí

- v NSR vojska USA a Velké Británie,
- ve Francii v některých případech výsadkové jednotky NSR apod.

Při cvičeních typu FALLEX, která jsou na evropském válečném pravidelně 1krát za dva roky, procvičuje se činnost i ústředních vládních orgánů Německé spolkové republiky včetně řídicích orgánů teritoriální a civilní obrany v průběhu příští možné války.

V závěru zdůrazňují, že systém přípravy teritoriálních orgánů ve státech Severoatlantického paktu je široce rozvinutý a plně navazuje na přípravu důstojníků polního velení.

Teritoriální štáby i štáby civilní obrany se připravují systematicky především v krátkodobých kurzech a soustředěných a k zabezpečování jednotnosti velení se do nich včleňují zpravidla starší důstojníci s bohatými zkušenostmi ve velení vojskům nebo ve štábní práci. Přípravy obrany státu se zúčastňují i vysocí funkcionáři správních úřadů a různých průmyslových institucí a k plnění jejich funkcí se organizuje na jednotlivých stupních diferencovaného školení.

Celá příprava teritoriálních orgánů i orgánů civilní obrany má charakter celostátní. Cílem je, aby v případě války každý občan znal svoje úkoly a své místo v celkovém systému obrany a ochrany státu.

Oprávněně se domnívám, že je užitečné se zamyslet důkladněji a se znalostí faktů nad současnými problémy oboru velení a řízení a jeho výzkumné, projekční a pedagogické základny v ČSLA. Důvodem k tomu jsou jednak vlastní problémy oboru a jednak některé přístupy k nim, poznamenané nedostatečnou znalostí výsledků práce v oboru.

Zamyšlení a diskuse je o to naléhavější, že se v problémech tohoto oboru odráží mnohé, co je společné pro výzkum a vývoj v armádě vůbec.

V tomto smyslu spatřuji v článkách plukovníka doc. ing. Z. Hradeckého, CSc. v číslech 3 a 4 Vojenské mysli („10 let vojenskovo vědeckého pracoviště VA AZ“ a „K přípravě kádrů v oboru teorie velení“) v podstatě podnět k zahájení takové diskuse na stránkách Vojenské mysli, popřípadě i v jiném tisku. Vyslovení a konfrontace názorů v odborném tisku jsou právě nyní velmi potřebné, protože pomohou čelit nekvalifikovanosti při zasahování do oblasti výzkumu a vývoje a mohou přispět ke zformování solidních podkladů pro případná velitelská řešení.

Přitom samotné články plukovníka doc. ing. Z. Hradeckého, CSc., které užitečně a aktuálně vyzývají k diskusi, současně ukazují, jak nežádoucí by byla jednostrannost (ať už pro neúplnou informovanost, nebo z jiných, subjektivně motivovaných postojů k problémům) při analýze a hledání východisek k řešení současných problémů oboru. Proto také bude nutné některé pasáže a tvrzení z těchto dvou článků nejen doplnit, ale v řadě otázek i konfrontací s fakty a jinými názory korigovat. To je ovšem zapotřebí nejen u těchto článků.

Proto v souladu s názory vědecké rady ústavu, avizují tímto krátkým příspěvkem sérii několika statí, kterými se my, příslušníci Výzkumného ústavu 401, v příštích číslech Vojenské mysli chceme vyjádřit k některým důležitým problémům oboru a přispět k objektivizaci názorů.

Jaké cíle si postavíme v těchto diskusních článcích? Jejich smyslem by mělo být především:

- informovat objektivně, s uvedením faktů, o úloze a výsledcích práce Výzkumného ústavu 401 v uplynulých pěti letech jeho výstavby a práce,

- přispět k rozboru základních metodologických problémů teorie velení a výzkumné a projekční činnosti v programu rozvoje velení,

K DISKUSI O OBORU VELENÍ

Plukovník PhDr. Miloš SEDLÁŘ, CSc.

— vyslovit některé vojenskoteoretické úvahy, kterými se řídí další zpracování hypotézy rozvoje velení,

— vyloužit podstatu některých problémů technického rozvoje a technické realizace projektů automatizace velení,

— zformulovat zkušenosti, stanoviska a náměty k problematice řízení oboru, ke struktuře a programu činnosti jeho vědeckovýzkumné základny a k jejím vztahům k pedagogické základně oboru.

Při těchto úvahách chceme vycházet především z toho, že branný systém ČSSR prochází v současné době podstatnými změnami. Předpoklady další etapy prací ve prospěch rozvoje velení jsou proto do značné míry odlišné (zejména pokud jde o zdroje a možnosti) od těch, které byly obsahem základních dokumentů pro rozvoj velení, zpracovaných v první polovině šedesátých let. To vyžaduje, abychom na základě těchto nových předpokladů upřesnili požadavky na obor.

Za hlavní podmínku další úspěšné práce v rozvoji velení považujeme za této situace prohloubení vojenskoteoretické a vojenskodoktrinální přípravy řešených projektů a celého teoretického a projekčního programu. Zejména bude nutné dále zpracovávat vojenská kritéria efektivnosti

programu výzkumných a projekčních prací oboru v další etapě.

Metodologickým východiskem k řešení soustavy kritérií efektivnosti práce v oboru rozvoje velení by měla být, podle našich názorů, pracovní hypotéza o informační bilanci, která se stává v současné době faktorem poměru sil, jako jsou faktory morální, hmotné a energetické.

Na závěr tohoto článku, který nemá jiný cíl, než zahájit sérii specializovaných statí, ještě připomínám. Je zajímavé, jak snadno i za krátké období necelých deseti let organizované práce v oboru velení, by se mohla ztrácet ze zřetele fakta a pracně získané zkušenosti. Jako spoluzakladatelé oboru jsme si byli vědomi této nedobré praxe v jiných oborech a v armádě vůbec a včas jsme pamatovali na podchycování alespoň základních materiálů a statistických údajů, které mohou mít velkou cenu pro historické rozborů a hlavně pro vyvozování závěrů, jak práci v oboru rozvíjet a zdokonalovat.

Některé názory a záměry z poslední doby naznačují, jak cenné budou tyto materiály k vytvoření úplného obrazu a k solidním úvahám. Proto považujeme za účelné alespoň některé z těchto poznatků publikovat.

V rámci habilitačního řízení byla uskutečněna před vědeckou radou fakulty vyšších velitelů VA AZ rozprava s plukovníkem ing. Milošem Brabencem, CSc. k jeho práci na téma

„Směry vývoje využití manévru vzduchem v pozemních vojskách ČSLA“.

Habilitant si pro svou práci stanovil cíl prozkoumat problémy, které souvisí s přenesením manévru pozemních vojsk do vzduchu.

V první kapitole analyzuje souvislost mezi rychlostí, časem a prostorem v soudobém boji a operaci. Dochází k závěru, že boj o prostor, který měl po celou historii válečnictví takový význam, začíná nyní ustupovat před rostoucím významem a ekonomikou času.

Proto je dnes u všech armád patrná snaha získat vzdušný dopravní prostředek, který by umožnil překvapivé zasazení pozemních vojsk bez rozsáhlé a časově náročné přípravy k manévru vzduchem. Zatím je realizace této snahy bržděna nejen nedostatkem vhodných vzdušných dopravních prostředků, ale i malým přizpůsobením pozemních vojsk k přepravě vzduchem.

Řešení tohoto problému podle habilitanta závisí na:

- vhodném vzdušném dopravním prostředku,

- cílevědomém vývoji zbraní, bojové a jiné techniky, vhodné pro přepravu vzduchem a na možnostech jejich zavedení do pozemních vojsk,

- omezení možnosti nepřítele zabránit zasazení vojsk přepravovaných vzduchem,

- geografických podmínkách, ve kterých dojde k zasazení vzduchem přepravovaných pozemních vojsk.

Druhá kapitola habilitační práce rozebírá světový vývoj použití vzdušné cesty v operačním a taktickém měřítku, zejména v americké a západoněmecké armádě. Autor v ní vytyčuje některé základní požadavky na vzdušné přepravní prostředky pro pozemní vojska:

- pokud možno největší rozpětí mezi vzletovou a cestovní rychlostí,

- možnost namontovat na ně různé palebné systémy,

- schopnost k použití za všech povětrnostních podmínek,

- jednoduché technické udržování a odolnost proti povětrnostním vlivům i nepřátelské palbě,

- vysoká únosnost v poměru k jejich letové váze,

- možnost přepravovat pozemní vojska do prostoru bojové činnosti bez speciál-

HABILITAČNÍ PRÁCE

ního výcviku, s veškerou jejich bojovou a dopravní technikou,

— možnost přepravit vojska vysazená v týlu nepřítele zpět k hlavním silám.

Ve třetí kapitole habilitant rozebírá specifické podmínky ČSLA z hlediska použití manévru vzduchem v pozemních vojenskách. V závěru této části vytyčuje požadavky, resp. názory:

— mít vzdušné výsadky připraveny již pro počátek ozbrojeného střetnutí,

— prověřit realitu orientace ČSLA na speciální výsadek a jeho operační využití.

Speciální výsadek s jednostranným použitím jako operační výsadek se podle názoru habilitanta stává pro naši armádu příliš nákladným druhem vojska.

V ČSLA je důležitější orientovat se na adekvátní vzdušnou přepravní techniku pro takové vzdušné výsadky, které budou

odpovídat našim konkrétním podmínkám a na takovou techniku, která se stává v soudobém boji nepostradatelnou.

V poslední kapitole je zpracována **hypotéza rozvoje operačních a taktických vzdušných pohybových systémů v podmínkách ČSSR.**

Autor práce doporučuje **vybudovat vojenské letectvo, které bude základní podmínkou realizace manévru pozemních vojsk vzduchem.** Zabezpečení vzdušné pohyblivosti nevidí tedy pouze v zavedení dopravních vrtulníků.

Habilitační práce je součástí komplexního úkolu „Rozvoje vzdušných pohybových systémů v podmínkách ČSLA“. Její závěrečná kapitola má dát určitý jednotlivý pohled pro všechny zpracovatele, kteří se podílejí na rozpracování problémů přenesení manévru do vzduchu.

Habilitační práce je uložena v ÚTK VA AZ pod čj. 0022594.

ZKUŠENOSTI

PRAXE

VELITEL

A MASKOVÁNÍ POCHODU

V teorii vojenského umění jsme došli k uznávanému názoru, že **nejčastější bojovou činností budou pochody**. Budou předcházet střetnutí nebo sražení, ale po jeho skončení také v něm začínat ať již ve směru k frontě, podél fronty nebo někdy i z fronty.

Proto také nepřítel zaměří pozornost právě na pochoduující vojska s cílem rozbít hlavní síly protivníka a zastavit jeho postup, nebo alespoň zdržet a způsobit mu maximální ztráty a tak si již před vlastním sražením připravit výhodné podmínky k dosažení vítězství.

Proto zase my zaměříme pozornost na maximální utajení pochodů, čehož dosáhneme **celým komplexem maskovacích opatření, hlavně pak na operačním stupni**.

Demaskující příznaky vojsk na pochodu

Nejprve se zmíním krátce o demaskujících příznacích vůbec.

Zjištění a průzkum jakéhokoli objektu umožňují jeho demaskující příznaky. Demaskující příznaky (podle Žen-2-5, čl. 6) jsou ty vlastnosti objektů (předmětů), kterými se liší od okolí, které je činí nápadným a jsou pro ně charakteristické.

Všechny demaskující příznaky můžeme rozdělit do dvou velkých skupin:

- příznaky vnějšího vzhledu,
- příznaky činnosti a stop po činnosti.

Demaskující příznaky vnějšího vzhledu bodových cílů:

— tvarový, rozměrový, barevný a jasný kontrast objektů vůči pozadí,

— stíny objektů vlastní i vržené,

— schopnost odrážet nebo vyzařovat záření neviditelné části spektra, které ve vztahu k okolnímu terénu umožňuje při použití různých druhů průzkumných prostředků určit předmět.

Demaskující příznaky činnosti a stop po činnosti:

— přesuny útvarů, jednotek, bojové a dopravní techniky — proudy vozidel,

— zvýšený prach hlavně ve dne a světelná nekázeň v noci,

— ohně, hluk a dým,

— zvýšený provoz rádiových stanic (pořádkové služby),

— aktivní PVO,

— průzkum a úprava na komunikacích a komunikačních objektech (úprava objížďek, zvyšování únosnosti mostů, pohyb a činnost ženijní techniky v nebezpečných prostorech — kolem mostů, v soutěskách, lesních masívech apod.), rozmisťování popřípadě zesilování pořádkové služby,

— stopy po technice i pěších jednotkách,

— soustředění většího počtu techniky v určitém prostoru s charakteristickou činností pro malou, velkou zastávku, či odpocinek (ošetřování, opravy a doplňování techniky, vaření a výdej stravy, pohyb spojek na motocyklech, postavené stany apod.),

— nahromadění techniky na přechodech přes vodní toky, soutěsky, větší osady, stoupání,

- kuželovité stopy po výstřelech na zemi před ústím hlavní děl,
- vymýcený prostor, zbytky stavebního materiálu a jiné.

Pochodový proud útvaru je již tak dlouhý, že jej nelze na komunikaci skrýt z velmi prostého důvodu — totiž $\frac{1}{2}$ až $\frac{2}{3}$ komunikací vedou otevřeným terénem (mimo lesy), a proto proud dlouhý 20—30—40 km lze snadno zjistit zrakem i fotografováním.

Několikanásobně pak tento demaskující příznak vzroste při přesunu celého svazku, kdy takto dlouhé proudy pochodu nejen za sebou, ale i na několika osách vedle sebe vzdálených jen 3—5 km od sebe.

Pochodový proud raketového útvaru je sice značně kratší, ale charakteristický rozměr a tvar odpalovacích zařízení zcela „nahradí“ délku proudu. K tomu přistupuje i množství speciální bojové a dopravní techniky, která značně pomáhá k demaskování.

Pochodový proud VS útvaru i svazku také nedosahuje délky pochodového útvaru, ale svým vysokým nasycením speciálních aut, hlavně pak spojovacích prostředků, jednoznačně ukazuje, že jde o VS.

V těchto případech můžeme tedy úspěšně dezorientovat nepřítele jen klamnými pochody.

OPATŘENÍ VELITELE A ŠTÁBU K MASKOVÁNÍ POCHODU

Předpis Žen-2-5 rozděluje maskování do několika skupin, z nich nejdůležitější jsou:

- skrývání, tj. odstranění nebo zeslabení demaskujících příznaků (pasivní opatření),
- klamání, tj. činnost k oklamání nepřítele o skutečné činnosti vlastních vojsk.

Víme, že velitel svazku téměř vždy a nižší stupeň vždy budou výkonnými orgány v oblasti klamání, které bude součástí operačního maskování. Proto se v této části zaměřím na možná opatření v oblasti skrývání.

Pod pojmem „opatření ke skrytí pochodu svazku (útvaru)“ nevidím jen „vlastní pochod“, ale celou řadu opatření, organizovaných v kratší či delší době před zahájením pochodu a i po jeho skončení. Proto jsem možná opatření rozdělil do tří skupin:

- opatření do období před zahájením přesunu,
- opatření během přesunu,
- opatření po přesunu.

OPATŘENÍ DO OBDOBÍ PŘED ZAHÁJENÍM POCHODU

Vycházím z toho, že maskování je důležitý prvek zabezpečení bojové činnosti, který zabezpečují všechny druhy vojsk a organizují velitelé všech stupňů. Proto účinného maskování nedosáhneme jen jednorázovými opatřeními (zahrnutými v rozhodnutí velitele nebo v bojovém nařízení pro maskování, popřípadě v předběžném nařízení), ale je to dlouhodobý proces, při kterém se školí velitelé i štáby, cvičí vojska a všichni se učí potřebným návykům k dodržování maskovací kázně. Ze zvláště návyky v dodržování maskovací kázně v naší armádě nejsou na žádoucí výši, ukazuje většina VŠC nebo taktických cvičení s vojsky na všech stupních.

Proto do tohoto období zahrnuji nejen opatření uskutečňovaná těsně před pochodem, ale i opatření cvičená již v míru a v delší přestávce v boji. Mohou to být tato opatření:

Školení velitelů všech stupňů o demaskujících příznacích, opatřeních k jejich odstranění a průzkumných prostředcích nepřítele. Vycházím z vlastních zkušeností a poznatků jiných velitelů, že tuto tematiku sami v rámci velitelských a metodických shromáždění málo školí, protože maskování nevěnují potřebnou pozornost. Proto také opatření zahrnutá do rozhodnutí velitelů a nařízení pro maskování jsou formální a „jen aby tam něco bylo“. Zaměstnání na tuto tematiku bývají též špatně materiálně a technicky zajištěna a zvrhnou se pak na suché předčítání a memorování článků předpisů místo konkrétní organizace a opatření, nutných k maskování.

Toto se pochopitelně přenáší do vojsk, která taktéž tyto otázky buď vůbec neprocvičují, nebo procvičují jen jako okrajové. Závěr z takového výcviku je jednoznačný. Vojska neznají maskovací opatření, a proto nejsou ani přesvědčena o nutnosti takového opatření při přesunu dodržovat. Z toho pak plynou všechny projevy maskovací nekázně, jako např. různá ohniště, vozidla zastavena pár metrů od skrytu, chození mimo cesty, rozsvěcování světlometů v noci a další.

Domnívám se, že i na vojenských školách při školení velitelských kádří je tato

otázka značně opomíjena. Několik základních přednášek v taktice ženijního vojska nestačí. Těmto otázkám musíme věnovat stálou pozornost, abychom získali potřebné dovednosti a upevnili návyky. Bohužel v žádném taktickém cvičení se tyto otázky neprojevují ani jako dílčí, natož pak jako ucelený problém k řešení.

Příprava, výroba a údržba maskovacích materiálů a přirozených i umělých masek

Tento problém úzce souvisí a navazuje na předchozí. V příčinách nedostatků mají společného jmenovatele — podceňování důležitosti maskování.

Jednotky a útvary nemají připraveny a ve správném stavu udržovány hlavně umělé a normované masky, takže vojska s nimi neumějí zacházet. Mnohde nemají (ztratili nebo rozlámali) ani ženijní nářadí ke zhotovení přirozených masek nebo instalování masek normovaných (např. sekery, krumpáče, rýče, lopatky, pily atd.). S takto „připravenými a udržovanými“ prostředky mohou pochopitelně těžko maskovat jakýkoli objekt, když nemají čím seknout, kopnout nebo přefíz-nout.

Včas a správně provedené deformační náterů a jejich údržba

je další opatření ke zvýšení maskovacích opatření.

Zde upozorňuji na správnost těchto náterů a v dalším pak jejich údržbu. Nedodávám se, že v zimě bude jezdit někdo s letními skvrnami a opačně. Problémem však zůstává údržba správných náterů.

Správně připravená a v dobrém technickém stavu udržovaná bojová technika a dopravní prostředky

Cílem tohoto opatření je, aby během přesunu nedocházelo k častým poruchám a poškozením, protože stojící vozidla na komunikaci jsou pro letce neklamným důkazem, že po dané komunikaci pochodovala vojska.

S tímto souvisí dobře organizovaná tanková automobilní technická základna tak, aby poškozené vozidlo rychle odtáhla do skrytu a tam opravila.

Dobře organizovaná, vycvičená a náročná pořádková služba je jedním ze základních předpokladů utajení přesunu. Toto patří taktéž mezi dlouhodobé úkoly a je jen politováníhodné, že ani naše nejvyšší orgány tomuto prostředku velitele nevěnují patřičnou pozornost. Základní

nedostatek vidím v tom, že nejsou vytvořeny na žádném stupni organické jednotky, nebo jen malé, které by mohly aspoň z větší části úkoly pořádkové služby plnit. V orgánech by měli být lidé rozhodní, iniciativní, dobře vycvičení. Jsem toho názoru, že příslušníci i předurčeného praporu do pořádkové služby divize nemohou tyto náročné úkoly beze zbytku plnit. Ti stačí tak na regulaci pohybu, ale ne na plnění funkce pořádkového orgánu v celém slova smyslu.

Toto nám jasně vyplyne, rozebereme-li článek 1 předpisu Oper-51-2, kde se píše: „Pořádková služba je důležitý a trvalý prvek velení vojskům. Zahrnuje opatření velitelů a štábů všech stupňů, všech druhů vojsk v týlu, nutná k udržení všeobecného pořádku, k regulaci pohybu, ke kontrole utajení, maskování a rozptýlení vojsk v prostorech rozmístění mimo boj, při přesunech, při rozvinování a při vedení boje a operace.“

Z toho také vyplývá jeden z hlavních úkolů pořádkové služby (Oper-51-2 čl. 2): „Kontrolovat plnění nařízení o maskování, utajení, rozptýlení a dodržování protiatomových, protichemických a protipožárních opatření v prostorech rozmístění, za bojové činnosti, za pohybu vojsk a odstraňovat nedostatky energickými zákroky proti rušitelům nařízených opatření.“

Na otázku, zda jen tyto úkoly (mimo jiné) může plnit nevycvičený orgán, nemusíme odpovídat.

Rozhodnost a přítom slušnost orgánů pořádkové služby chci zdůraznit proto, že maskovací kázeň nenarušují jen vojáci základní služby, ale i vojáci z povolání a mnohdy i vysocí funkcionáři ať už osobně, nebo jejich řidiči. Narušovat maskovací kázeň nemá podle mého názoru právo nikdo.

Pečlivé vyhodnocení terénu, podle situace a možnosti vyhledání neprašných os přesunu s doprovodnými porosty, porostlých prostorů zastávek a odpočinků

Na tomto úkolu se podílí velitel se svým štábem, hlavně pak s ženijním náčelníkem. Cílem těchto opatření je pokud možno předem vyloučit alespoň některé demaskující příznaky a tak utajit přesun. Pokud pásmo přesunu dovolí, vyhledá ŽiV s operačním oddělením více os, než kolik divize k přesunu bude potřebovat, např. místo tří os celkem pět. Zbývající dvě může velitel použít ke klamání nepřítele o skutečném přesunu.

Těto činnosti musí velitel a štáb věnovat velkou pozornost. Jak totiž ukazují

doposud zkušenosti z VŠC a ze cvičení s vojsky, rozhodujícím měřítkem (ne-li dokonce jediným) pro volbu os přesunu je kapacita komunikací (šířka, stav, povrch vozovky, komunikační objekty aj.). Zde se v praxi projevují nedostatky mírového výcviku, kdy se tyto otázky přehlížejí a necvičí.

Pokud mám zkušenosti z výuky na vojenských školách, ani tyto se těmito problémy nezabývají. Proto již zde toto školení velitelských kádří má svou negativní úlohu i pro budoucí zařazení na funkce. Jsem toho názoru, že tyto problémy by bylo nejvýš nutné do těchto školení zapracovat.

Průzkum os, úprava a zesilování komunikací a ženijních objektů, vysílání pořádkové služby a jiných sil a prostředků k zabezpečení přesunu musí velitel se štábem organizovat tak, aby předem nepřátelský průzkum nezjistil tyto příznaky přesunu. K tomu využívá noci, mlhy nebo jinak snížené viditelnosti, nebo opatřeními těsně před přesunem nebo po odletu nepřátelských průzkumných letounů, vysláním orgánů pořádkové služby po částech a ne na celou osu, opatřeními i na klamných osách apod. Všechna tato opatření (i na klamných osách) musí štáb velitel předem splánovat, jednotkám na klamných osách neříkáme, že jde o klamnou činnost, ale vydáme jim úkoly jako pro úpravu objížděk apod. Tak zabezpečíme utajení i možnost předčasného prozrazení z naší strany. Při přijetí rozhodnutí k přesunu **správnou volbou sestavy** a při vydávání nařízení k zabezpečení bojové činnosti **v pokynech pro maskování**:

Pochodovou sestavu musí velitel volit tak, aby nepřítel nemohl vést pozemní průzkum přesunující se divize (pluku), a i po zlištění přesunu nemohl jednoznačně odhalit náš záměr. Toho dosáhneme tím, že např. na klamně osy přesunu vyšle PzS a část sil, např. zesílený prapor z pluku, který se přesunuje na zádi hlavních sil divize. Tomuto praporu však nestanoví úkol „klamat“, ale jako boční zajištění nedovolit nepříteli provést průzkum hlavních sil divize (z hlediska utajení).

V pokynech pro maskování pak vytyčí nejen obecné úkoly, ale hlavně konkrétní, které budou různé podle různých situací a podmínek pochodu.

Obě tyto části se musí doplňovat a nesmějí předem vyrazit zamýšlenou činnost.

OPATŘENÍ BĚHEM PŘESUNU

Provoz na rádiových stanicích omezit na nejmenší míru a maximálně používat linkové spojení, pohyblivá pojítka a síť pořádkové služby, zvláště pak při přibližování k čáře zasazení.

Nedovolit rozdělovat ohně a na minimum snížit používání trhavin zvláště pak v noci. Při použití trhavin na hlavních osách přesunu použít tyto i na klamných (třeba bez místního účelu) k upoutání pozornosti nepřítel.

Dbát a kontrolovat využívání všech maskovacích prostředků, hlavně pak přirozených. Pokud situace dovolí, na dobu vzdušného průzkumu zastavit pochodový proud ve výhodném skrytu a pokračovat po odletu letadel. Proudů na klamných osách nezastavovat, ale naopak, snažit se na ně upoutat pozornost nepřátelského průzkumu.

Nedovolit, aby poškozená technika zůstala mimo skryt nebo nezamaskovaná.

Při její opravě dosáhnout maximální, hlavně světelné kázně.

Kontrolovat a dosáhnout **maximální ukázněnosti všech vojáků** při dodržování nařízení pro maskování. Zde jde hlavně zamezit rozdělování ohňů, neskrýtemu kouření, používání různých svítlen a světlometů. Na klamně ose (pozor na věrohodnost) pak zase můžeme organizovat „neukázněný proud“.

Kontrolovat a dbát na **správný výkon pořádkové služby**. Tuto kontrolu musí velitel a štáb organizovat hlavně v noci, která unavuje vojska a v důsledku pocitu jí skýtanou maskovací ochranou svádí k poklesu bdělosti, ostražitosti a kázně vůbec.

OPATŘENÍ PO POCHODU

Celá činnost a námaha velitele, štábu vojsk a vůbec před pochodem a při pochodu by byla marná, kdyby nebyla dovedena do konce — do prostoru rozmístění (čára zasazení). A dovedena do konce bude úspěšně tehdy, když svazek zaujme nový prostor rozmístění (čára zasazení) utajeně a nepozorovaně.

V této fázi přesunu si musí velitel a štáb uvědomit, že vzhledem ke vzdálenosti od nepřítel působí do tohoto prostoru všechny průzkumné prostředky nepřítel. Intenzita maskovacích opatření zde musí být proto největší. Dále si musí uvědomit, že nyní začnou působit různé ztěžující faktory, jako únava, nevyspání, otupělost, snaha rychle „to dokončit“ a jít spát aj. Zde pak vystupuje do popředí kontrola, umění povzbudit vojáky dobrým

slovem — hlavně osobním příkladem a zabezpečením jejich potřeb — jídla, pití, kouření aj.

Vzhledem k možnosti působení průzkumných prostředků nepřítelů se domnívám, že jsou potřebná tato základní opatření k maskování:

Pochod zakončit se skrytím a zamaskováním do svítání.

Opozdlá vozidla ponechat na ose ve skrytu nebo zamaskovaná, podle situace přisunout po vozidlech, skupinkách nebo až v noci. Při vytváření klamného prostoru naopak dokončovat přesun za svítání a opozdlá vozidla nechat dojíždět.

Včas vydat pokyny pro maskování jednotek zaujímajících prostor rozmístění.

Ty musí zpracovat velitel operací oddělení v součinnosti s ženijním náčelníkem, ve kterých řeší např.: opatření k odstranění stop o přítomnosti vojsk v prostoru s důrazem na příjezdovou a výjezdovou cestu (setřít nebo „vytvořit“), skrytí charakteristických příznaků činnosti vojsk (pohyb, kouř aj.), využití opuštěných masek, zajištění určitých ženijních příprav před příjezdem hlavních sil divize (rekognoskační skupina), způsob včasného seznámení velitelů s terénem a možnostmi maskování. Hlavně pak vydaná nařízení dodržovat a kontrolovat.

—☆—

Důležitou úlohu v zabezpečení bojové činnosti vojsk hraje též maskování. Bude spočívat v zamaskování vojsk jak v prostorech soustředění (velké zastávky), tak i za přesunu. Pokud to situace dovolí, budeme přesuny uskutečňovat hlavně v noci a za nepříznivých povětrnostních podmínek. Jinak musíme vojska přesunovat podle potřeby za jakékoli situace a počasí bez ohledu, zda je pro maskování pochodu příznivá, či ne a za aktivního průzkumu nepřítelů nad celým naším územím. **Proto životní nutnost maskování přesunů je nabitelná.**

Ukázal jsem, jaká opatření mají velitelé a štáby uskutečnit v jednotlivých obdobích. Přitom sleduji zásadu, aby tato maskovací opatření nebyla náročná na použití sil a prostředků, aby nebyla složitá, ale současně aby nebyla samoúčelná a abychom je mohli v kterémkoliv období bojové činnosti podle vývoje situace měnit. Z toho nám vyplynulo, že velitel divize (pluku) by měl všechna maskovací opatření v prostorech soustředění a za přesunu zabezpečit jen svými vlastními prostředky a silami. Došel jsem k názoru, že maskování a v některých případech i klamání na stupni divize mohou provádět všechny druhy vojsk. Bude však velmi obtížné v rámci svazku uskutečňovat složitá maskovací opatření. Proto se domnívám, že ženijní prapor divize by měl v rámci svazku zabezpečit jen taková maskovací opatření, **která by předně zastírala činnost** a výjimečně podle sil a prostředků klamala protivníka o jejich činnosti podle rozhodnutí velitele divize (armády).

Chtěl jsem ukázat, co bychom měli od velitelů a štábů všech stupňů při organizaci, plánování a řízení přesunů minimálně žádat. Je pravda, že velitelé a štáby musí přijímat svá rozhodnutí v krátkých časových lhůtách, a proto projevují snahu řešit jen ty nejpodstatnější úkoly, mezi které opatření k zabezpečení vojsk maskováním nepočítají.

Domnívám se, že zanedbávat maskování vojsk v prostorech soustředění a za přesunu znamená dát možnost nepřátelskému pozemnímu i vzdušnému průzkumu získat důležité zprávy o našich jednotkách a tak mu umožnit odhalit zámysl činnosti našich jednotek. Tím ztrácíme jeden z důležitých faktorů k dosažení vítězství — překvapení.